

The Project Gutenberg eBook of Ihmiskohtaloja, by Arvid Järnefelt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ihmiskohtaloja

Author: Arvid Järnefelt

Release date: October 10, 2004 [EBook #13681]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISKOHTALOJA ***

Produced by Tapio Riikonen

IHMISKOHTALOJA

Kirj.

Arvid Järnefelt

Otava, Helsinki, 1895.

ENSIMMÄINEN OSA.

I.

Viimeisen edellinen kellonsoitto helähti suuren, ulkomaille lähtevän laivan kannelta. Ihmiset liikahtivat laiturilla ja hätäisimmät rupesivat jo jättämään hyvästiä toisillensa.

Väkeä oli paljon, sekä lähteviä että erittäin niiden saattajia.

Ja näistä viimeisistä herätti suurinta huomiota joukko ylioppilaita ja silinteripäisiä nuoria-herroja, jotka saattoivat ulkomaille lähtevää toveriansa. He olivat tulleet suuressa joukossa, niinkuin tehdään mielenosoitusta varten, olivat asettuneet yhteen kokoon, melusivat, nauroivat ja puhuivat yhtäkaa, toinen toistaan kovemmin. He hyvin tiesivät olevansa pääasia koko laiturilla, eivätkä sentähden ollenkaan välittäneet siitä, että ihmiset katselivat heihin suu auki. He eivät olleet pääasia ainoastansa täällä laiturilla, vaan olivat tätä nykyä koko maassa. Heitä katsottiin joka paikassa samalla uteliaisuudella ja osanotolla. Sillä heillä oli—niin he sanoivat—uuden ajan avaimet käsissään, uudet aatteet ja uudet tehtävät.

Ei kukaan huomannutkaan heidän rinnallaan muita lähtijöitä laiturilla.

Mutta jos tarkasteli, niin olisi siellä ihmistulvassa kyllä nähnyt paljon semmoista, mikä tavallisissa oloissa olisi ihan ensimmäisenä huomiota puoleensa vetänyt.

Vasemmalla, laiturin toisessa päässä, teki näet lähtöä nuori pariskunta—häämatkallensa. He olivat tulleet sulhaspoikineen ja morsiuustyttöineen ja koko hääväkineen, kaikki koristettuina kukilla, seppeleillä, sini- ja valkonauhaisilla rusettiloilla, loistavissa juhlapuvuissa, herrat frakeissa, pelkkää valkoista kaulassa ja rinnassa. Varmaan he kaikki olisivat käyttäneet vähemmän kukkia ja koristuksia, jos olisivat aavistaneet tätä väentungosta laiturilla ja laivalla. Sillä nyt rutistui ja lytistyi kaikki. Ja koko loistoa ei katsellut kuin joku piika siellä täällä ja nekin oikeastaan kääntyneinä sinne herroihin päin. Kaikki aikeet hurrata laivan lähtiessä—jäivät.

Laiturin oikeassa päässä, missä oli väljin tila, oli myöskin katseltavaa. Siellä seisoj joukko miehiä ja naisia mustissa puvuissa, muita hiljaisempina ja totisempina. Se oli joukko uskovaisia. He saattoivat matkalle nuorta uskonsisarta, jonka olivat kastaneet ja liittäneet kirkkoonsa. Seuraavana yönä, kuin kaste oli tapahtunut, oli Herran enkeli ilmestynyt hänelle unessa ja sanonut: "Friida, nouse ylös ja varusta itsesi matkalle, sillä ensimmäisellä laivalla, joka rannasta lähtee, tulee sinunkin lähteä; yhden päivän ja yhden yön kuluttua pysähdy sille laiturille, johon laiva silloin pysähtyy, mene kyliin ja julista siellä taivaan valtakuntaa!"—Tämän unen hän oli kertonut veljille ja sisarille, ja heidän joukossaan ei ollut kuin yksi mieli siitä, että Friidalle oli tapahtunut ilmestys, ja että hänen oli heti lähteminen. He katsoivat kaikki häneen hartaalla osanotolla, kuuntelivat hänen sanojansa ja panivat niihin suuren merkityksen. Ja hän näytti itsekin kuuntelevan itseänsä, ei ylpeänä omasta arvostaan, vaan niinkuin hän olisi kuullut korkeamman hengen puhuvan hänen omalla suullansa.

Oli myöskin paljon semmoisia, jotka lähtivät ilman saattajia. Ne oli pieni lauma siirtolaisia. Ne tulivat säkkineen ja kamsuineen, eivät huomanneet mitään tavattomampaa asiain tilaa laiturilla, tunkeutuivat eteenpäin rynnäten herrojen keskitse, joista useita raapasivat kirštuillaan tai tulivat töytäisseeksi, ja menivät järekkäin, kukin käyttäen hyväkseen ensimmäisen tekemää vakoa väkijoukossa, suoraa päätä etukannelle.

Kun kolmas soitto lämähti, olivat ne jo kaikki siellä paikoillaan. Niitä oli kirjava joukko miehiä ja naisia, toiset nojasivat laivan laitaa vastaan, toiset kurkistivat takaa. Useimmat olivat humalassa, näyttelivät pulloja, melusivat, löivät kämmeniään yhteen ja asettelivat lakkejaan takaraivolle.

Keskikohdalla laivaa, etu- ja takakannen välillä seisoj jo Friidakin. Kääntyneenä pois kaikesta maailman hälinästä hän silmäili luopumatta vaan jääviä uskon veljiä ja sisaria, jotka seisoivat laivan ääressä ihan hänen allansa ja ääneti ja yhtä luopumatta katsoivat ylös häneen. Yksi ja toinen heistä puhutteli häntä, sanoen hyvästiksi jonkun mielilauseen Paavalilta tai psalmeista. Friida silloin, rauhallisesti hymyillen ja miettimättä hetkeäkään, vastasi samaten jollakin tekstillä, ja hänen vastauksensa oli aina niin satuttava ja niin paljon puhuva, että tyytyväisyyden humaus joka kerta levisi uskovaisten parveen. Mitä toiveita he kiinnittivät Friidaansa, mikä kallis Jumalan lapsi hän oli heidän silmissään, mikä maailmalta peitetty aarre liikkui hänen ujosssa, nöyrässä ja vaatimattomassa olennessaan, joka katosi muun laivalla olevan väen rinnalla ulkonaisesti huomaamattomaksi ja merkityksettömäksi, mutta hengessä kohosi ruhtinaaksi tuhansien yli!—

Takakannella oli nyt nuori pariskunta anastanut huomattavimman sijan. He seisoivat vierekkäin, uppoutuneina kukkiinsa, nojasivat hiukan toisiinsa. Heidän silmänsä kiilsivät ja heidän poskipänsä punottivat monivaiheisen hääpäivän tuhansista vaikutuksista. Sulhasen valkosen kaulahuivin oli matkalaukun remmi työntänyt ihan syrjään, hän ei sitä huomannut.

Urhoollisesti säilyttäen sulhaselle sopivan hymyilevän ilmeen kasvoillansa hän piteli vasemmalla kädellään morsianta vyötäisistä ja oikealla silloin tällöin heilahutti nenäliinaa, kun katse kohtasi jonkun saattajista. Välistä hän kääntyi puhumaan morsiamelle. He katsahivat toisiinsa, vaihtoivat jonkun sanan, ja taas katsoivat saattajiin.—Morsian itki liikutuksesta ja kaipauksesta semmoisella sydämmellisyydellä, että olisi voinut ihmetellä, miksi hän ollenkaan läksi. Erittäinkin kun useat saattajista myöskin itkusilmin surivat tapahtuvaa eroa. Kuitenkin, sekä morsiamella että hänen omiaisillaan kaiken surun alla tuntui olevan tietoa, että niin sen piti olla. Mitä merkitsevät hellyyden

tunteet ja kyyneleet silloin kuin on kysymyksessä niin tärkeä askel kuin avioliitto! Se on välttämätön, ja tunteilla ja kyyneleillä on paikkansa vaan siinä sivulla. Korkeampi maailman järjestys vaatii.

Ja kun kerran niin on, niin ei muuta kuin lähteä vaan pikemmin. Miksi se laiva viivyttelikään niin äärettömästi. Oli vaikea näin kauan katsoa silmiin jääviä, keksimättä mitä heille enää sanoisi tai huutaisi. Ja suu ja kaikki kasvot alkoivat jo väsyä ilmaisemaan eronhetken tunteita. Välistä katsekin pakeni ihmisistä ja kiintyi jonnekin syrjään, esimerkiksi vedenrajaan, missä pienet laineet hipoivat laiturin vihertynyttä kylkeä, ja ajatus takertui uteliaisuudella seuraamaan eikö yksikään laineista olisi niin korkea, että ylettyisi kostuttamaan tuota poikittain menevää hirttä;—"tuo laine ylettyy varmaan,—eipäs! no tuo nyt ihan varmaan,—eipäs!"—Erittäin sopivia ajatuksia, kun oli kysymys elämän tärkeimmästä hetkestä, uneksitusta, haaveksitusta häämatkasta ulkomaille!—

Se oli se ylioppilaiden saattama herra, joka aikaansai viivytyksen. Hänellä näytti olevan loppumattomasti sanomista heille ja heillä hänelle.

Ja kapteeni, sen sijaan että olisi suuttunut ja käskenyt vetää laudat sisään, tähysteli vaan lainkaan hätäilemättä alas korkealta komantosillalta, sääret hajalla, kumartuneena käsiensä varaan matalia kaidepuita vastaan.

Vihdoin hän kuitenkin oikasihe ja katsoi kultaketjuista, raskasta kelloaan.

—Hyvät herrat, aika on lähteä.

Mutta lähtevä toveri laiturilla käänsi miellyttävät kasvonsa ylös kapteeniin, ja pannen leikillisesti kätensä sydämmelle, sanoi kuuluvalla äänellä:

—Herra kapteeni, te tiedätte, että minä olen tuomittu lähtemään,— säälikää maanpakolaista. Ainoastaan muutama minuutti!

Kapteeni naurahti ja kumartui taas kaidepuita vastaan. Mutta laivamiehet kärsimättöminä rupesivat vetämään lautoja sisälle.

Silloin hän hyppäsi ylös keskelle noususiltaa, kääntyi laiturille päin, ja sanoi kovalla, sytyttävällä äänellä:

—Karkoitettuuna minä lähden teidän joukostanne, minä olen viheltänyt julkisessa paikassa ja minä olen yllyttänyt teitä sopimattomiin mielenosoituksiin. Onko se muka minun poikamaisuuteni, joka on ollut heille niin vastahakoinen? Onko se tuo hetkellinen epäjärjestys, minkä me aikaansaimme, joka on herättänyt heidät talviunestaan? Ei. Syvemmillä ovat syyt, ja suurempi on meidän rikoksemme. Me olemme viheltäneet heille itselleen. Ja he ovat ymmärtäneet, että me olemme tyytymättömät heihin, tapaan, millä he kansamme julkisia laitoksia johtavat. Ystävät! he ovat erottaneet minut teidän seurastanne. Ja lähtiessäni ei minulla ole teille muuta sanomista kuin: älkää unohtako sillä välin viheltämisen taitoa...

—Hyvä, hyvä, hyvä! huusivat hänelle muut laiturilta.

... älkää unohtako, sanon minä, viheltämisen taitoa, niinkauan kuin on niitä, jotka paukuttavat heille käsiään! Te olette kansan pyhän tahdon palvelijat. Te tiedätte, mitä kansa tahtoo, te tunnette sen suonissanne, te tunnette sen sydämmenne sykinässä! Te tiedätte, että te elätte tätä tahtoa toteuttaaksenne, ja sentähden, jos se vaatii teitä vastarintaan, niin te nousette vastarintaan, tottelevaisina sen käskylle, huolimatta mistään seurauksista teidän yksityiselle henkilöllenne, huolimatta siitä, että teidät karkoitetaan tai teiltä riistetään vapautenne. Hyvät herrat! Me olemme vannoutuneet kansan tahdon tulkeiksi, ja meidän yksityinen kohtalomme, meidän vähäpätöiset personalliset haittamme eivät saa hankaluuttua tämän tahdon toteutumista!—

—Hyvä, hyvä! huusivat laiturillaolijat.

—Minä tiedän, etten ainoastaan minä yksin, vaan jokainen teistä, tuntisi ilon täyttävän sydämmensä, jos hän, karkoitettuna, veisi mukanaan tiedon, että hän kärsii vaan seurauksia uskollisuudestaan kansan tahdolle!

—Hyvä, hyvä, hyvä! räjähti taas kuin yhdestä suusta laiturilta.

Mutta kapteeni tuli nyt itse alas noususillalle, otti puhujan käsivarresta ja pakotti nauraen laivaan.

Laudat vedettiin siinä silmänräpäyksessä sisälle, köydet irrotettiin, ja laiva alkoi samassa verkalleen eritä laiturista.

Mutta puhuja oli jo ylimmällä kannella.

—Minä tulen takasin! huusi hän sieltä. Katsokaa, että silloin on ylhäällä oppositiorin puhdasvärinen lippu! Eläköön meissä kansan pyhä tahto, sammumatta, vähenemättä,—eläköön Suomen tulevaisuus!

—Eläköön! kajahti alhaalta vastaan valtavana äänivirtana. Eläköön— eläköön! sadoista suista.

Huuto kasvoi kasvamistaan ja tempasi mukaansa suuren joukon syrjäistä yleisöä. Laidempana harvat olivat kuulleet, mitä oli sanottu, tai selvään ymmärtäneet, miksi piti huutaa, mutta jokainen huusi täydestä innosta, niinkuin olisi hyvin hyvästi sekä kuullut että ymmärtänyt. Katupojatkin juoksivat joka haaralta paikalle ja yhtyivät kimakoilla äänillään. Laivassa huusi koko etukannen väestö, heilutellen lakkejaan. Naiset, sekä lähtevät että jäävät, alkoivat kaikkialla huiskutella nenäliinojaan, ja samassa kajahti laiturilla rivakka ylioppilaslaulu— "Jos sydän sulla puhdas on"—laivan edetessä hiljaa ulapalle.

* * * * *

Vasta sitten kuin laivasta asti ei enää voinut erottaa maalla olevaa väkijoukkoa ja kun käännettiin aavalle, matkustajat huomasivat toisensa.

Kaikki melu oli yhtäkkiä vajennut. Kuului vaan koneen säännöllinen, kumea jyskähteleminen jostakin syvältä jalkojen alta, veden tasainen kohina kokasta ja aaltojen läiskähtävä murtuminen sivuilta. Tässä äänessä oli selvä aikomus kuulua samallaisena monta vuorokautta yhtämittaa. Ja senvuoksi kaikki matkustajat, sen kuultuansa, heti heräsivät äskeisestä mielialasta rannalla, ja ymmärsivät, missä he olivat,—että oli erottu maasta, jätetty ystävät ja tutut, ja kuljettiin aukealla ulapalla,—että keskellä tätä aukeaa tyhjyyttä oli vaan pieni laivan pinta-ala, jossa he matkustajat nyt kaikki olivat, hyvin lähellä toisiansa, ihan sattuman yhteen tuomina, tuntemattomina ja vieraina toisilleen. He katsatelivat toisiinsa jonkinlaisella epäluulolla ja epäluottamuksella: kuka sen tietää vaikka tässä vielä joutuisi riitaan hyteistä tai muista etuoikeuksista, ja kaikissa tapauksissa on parasta antaa heti itsestään se käsitys, ettei tässä nyt niinkään vaan nokalle hypätä. Kas, kas tuota muljosilmää kauppiasta, kuinka se levittelekse kaikkialle, aivan kuin olisi kotonaan. Tuonkin tuossa pitäisi tietää, että jos hänen tuttavansa hänelle siellä hurrasivat, niin täällä hän oli tuntematon, ja sai tyytyä tasa-arvoisuuteen. Entäs tuo pieni leveähousu, teyrenpilkkuinen niin että tuskin silmiä näkyy! Ja mikä nenä! Mikä kumma sattuma se on ajanut kokoon juuri tämän ihmisvalikoiman!

He tapasivat kaikki toisensa illallispöydässä, yläsalongissa.

Odottamatta toisiaan istuivat he pöytään pitäen huolta kukin itsestään. Ja vasta sittenkuin kapteeni saapui, muuttui väli tuttavallisemmaksi, sillä hänen kanssaan tahtoi jokainen olla hyvissä suhteissa. Äskeinen puhuja, joka ei tuntunut näkevän ketään ympärillään, rupesi istumaan kapteenin viereen, ja he näyttivät olevan keskenään tuttuja, luultavasti jostakin edellisestä matkasta. Tämä asia oli suureksi eduksi hänelle, sillä ainoastaan sentähden annettiin hänelle anteeksi hänen huolimaton hajamielisyytensä, jolla hän, korjaillen yhä putoavia prillejään, tarkasteli ympäristöään, aivan niinkuin kaikki muut olisivat olleet korkeintaan jonkun pikkukaupunkilaisen pakarin herrasväkeä.

Heitä vastapäätä oli asettunut nuori pariskunta, kuiskutellen jotakin keskenään ja pidätellen muka naurua. Kysymys taisi koskea joitakin huomautuksia voileipäpöydän laitoksista. Kukat olivat jo poissa heidän rinnoiltaan. Aviomiheillä oli päässä latuska matkalakki ja vaalean harmaat, uuden uutukaiset vaatteet, viimeisintä kuosia. Hän oli keskikokoinen, vähän lyhytkaulainen, mutta kauniskasvoinen mies. Parta oli leikattu ranskalaiseen suippomuotoon, kasvot hyvin herkästi ilmaisivat vaihtelevia mielialoja ja siniset silmät vähän levottomasti kiihtyivät milloin yhteen milloin toiseen, tietämättä mihin pysähtyä. Päälaki oli vähän kalju.—Nuori vaimo oli huomattavan kaunis, mutta vähän liiaksi koristettu rannerenkaisiin, sormuksiin, jalokivisiin solkiin ja tukkalaitoksiin. Hänellä oli häikäsevän komea vaippa, jonka hän oli heittänyt olalleen ihan kuin sattumalta. Pää oli suurissa suortuvissa, jotka olivat järjestetyt ikäänkuin eivät olisi kampausta tahtoneet totella; iho oli tasaisesti kalpea ja silmät vähän raukeina pitkällisistä mielenjännityksistä. Muutoin hänen sieluansa ei tullut ajatelleeksi paljon koreuden ja ulkonaisen viehättävyyden takia.

Ja sitten oli enin huomattavia vielä Friida.

Kun hän tuli pöydän ääreen, hän pani kätensä ristiin, katsahti ylös ja puoleksi niiasi ja puoleksi kumartui hartaudessaan.

Silloin pariskunta purskahti nauruun, koettaen samassa osoittaa, että he nauroivat vaan keskuisilleen asioille.

Mutta Friida ei näyttänyt edes huomaavan heitä, yhtä vähän kuin hän huomasi ketään muita. Hän ei muuttanut vähimmässäkään määrässä nöyrää käytöstänsä, mutta huomattavamaksi tuli ainoastaan se syvä maallisuuden halveksiminen, joka oli kaiken hänen nöyryytensä alla. Välimatka hänestä heihin oli ijankaikkisuuden syvä kuilu; mitäpä se häntä liikutti, mitä kuilun toisella puolen tehtiin. Ja niin ei yksikään sana, ei yksikään ajatus, mikä pöydässä lausuttiin, voinut herättää hänen huomiotaan tai

uteliaisuuttaan. Kaikki oli hänelle ikäänkuin edeltäpäin tunnettua, semmoista, mikä ei kohonnut yli maallisuuden rajan. Hän söi syötävänsä, nousi sitten jälleen, kiitti, katsoi ylös ja katosi näkyvistä juuri silloin, kuin pahin kankeus alkoi kadota muiden matkustajien keskuudessa.

Kapteeni teki parastansa.

—No, maisteri Kröijer,—sanoi hän puhujalle ääneen, niin että kaikki kuulivat,—te olette nyt merellä ja saatte luvan oppia meritapoihin. Helan går!—Hän nosti ryyppylasinsa ilmaan ja nielasi sen sisällyksen, pitkään rykäisten mielihyvää.

—Olipa tämä eropassi sentään tuntuva kolaus teille, tunnustakaa pois!

Kröijer katsahti vilkkaasti ympärilleen. Kaikki katsoivat häneen. Ja samassa hän lämpeni.

Yrittämättä tehdä vastaustansa vähemmän julkiseksi kuin oli kapteenin kysymys, hän sanoi:

—Yliopisto olisi tuskin voinut suurempaa palvelusta minulle tehdä, sillä se ajaa minut kahdeksi vuodeksi yksinäisyyteen,—se on juuri se aika, minkä minä tarvitsen lopettaakseni lainopillisen lukutyöni. Kuten tiedätte on elämä poliitisessa agitatsioonissa semmoiseen tarkoitukseen vähemmin sopiva.

Kapteeni nauroi, niinkuin jotkut matkustajistakin.

—Minä en ole mikään fenomaani, sanoi hän, mutta kuitenkin täytyy tunnustaa, että rakastan tuommoisia mielenosoituksia, vai miksi niitä sanottekaan,—rakastan riivatusti!

—Te ette ole fenomaani? Kuka voi olla muuta tässä maassa?

—En ole svekomaanikaan, minä en ole sitä enkä tätä.

—Ettehän tahtone sanoa, että te olisitte kokonaan väritön.

Kapteeni nauroi.

—Ei, ei. Katsokaa minua naamaan ja sanokaa sitten olenko minä väritön. Punasempaa ihmistä ette ole nähneet, niin kasvoista kuin sydämmestä. Minä vaan sanon, etten ole fenomaani, enkä svekomaani, sillä minä pidän yhtä paljon sekä ruotsalaisista että suomalaisista.—Neljätoista vuotta olen kulkenut Tukholman ja Helsingin väliä. Olen ollut alituisesti asioissa sekä näiden, että noiden kanssa, ja minun täytyy sanoa käsi sydämmellä, että kaikki eturakkaus näihin tai noihin on minusta vähitellen kulunut pois. Minä näen selvään, että ruotsalainen on ihminen sellainen kuin suomalainenkin. Ja samallaiset ihmiset ne ovat ihmiset täällä kotimaassakin. Vielä suuremmalla syyllä pitää niiden täällä olla veljeksiä keskenään. Se nyt on minun ajatukseni.

Kröijer ei vastannut kohta, vaan silitteli kädellään suutansa, miettien mitä sanoisi.

Ja kaikki odottivat.

Kun ei mitään vastausta tullut, rupesi kapteeni lähemmin omaansa selittämään.

—Ja kun ovat veljeksiä, niin niillä pitää tietysti olla samat oikeudet, täysi tasa-arvoisuus,—siinä määrässä olen fenomaani. Kuitenkin luulen, ettei tasa-arvoisuuden saavuttamiseksi tarvita mitään sisällistä kansalaissotaa. Jokainen järki-ihminen tässä maassa myöntää, että suomalaisille annettakoon ne oikeudet, mitkä heiltä puuttuu. Mutta se asia menee luullakseni aikaa myöten itsestään.

Taas kapteeni lopetti ja jäi odottamaan Kröijerin vastausta. Ja Kröijer alotti verkalleen:

—On olemassa semmoinen käsitys, että innostus, joka nykyjään valtaa mielet, johtuisi vaan halusta toteuttaa oikeuden ja kohtuuden vaatimukset suomalaisiin nähden. Jos niin olisi, niin ehkä minäkin ihmettelisin tätä innostusta. Vääryyttähan tapahtuu kyllä paljon maailmassa; miksi juuri tämä vääryys olisi herättänyt erinomaisemman innostuksen vastaansa. Ei. Se, joka näin käsittää kansallisen herätysliikkeen, hän ei tule koskaan ymmärtämään sen voimaa ja henkeä; hän tulee aina tyytymään lohdutukseen, että vääryys kyllä vähitellen itseänsä poistuu. Kysymys ei ole siitä, että tässä saataisiin jotakin tasatuksi tai oikeuden mukaan punnituksi kansalle, joka on herännyt itsetajuntaan. Kun leijona nousee, niin ei sen oikeudet riipu mistään kohtuullisuuden vaatimuksista. Sen oikeudet nousevat itsestään sen mukana. Jokainen tietää ja näkee, että leijonalla on leijonan oikeudet. Niin on kansankin. Ei kukaan jaa meille oikeuksia, meillä on ne. Meillä on täydet oikeudet, ei kenenkään kanssa tasatut, vaan täydet, ja jollei ole, niin me hankitaan,—ei vähitellen, vaan nyt heti, ilman mitään hienotunteisuutta tai arveluja, katsomatta siihen, että jotkut syrjäiset oikeudet sortuvat ja kukistuvat. Leijonan täytyy saada omansa. Kansallishenki, suomalaisuuden hegemonia, ei tunne mitään rajoituksia, se leviää kaikkialle, sulattaa itseensä kaikki vieraat ainekset ja jää yksinvaltiaaksi. Niin on suomalainen

elementti tässä maassa sulattava itseensä kaikki, mikä täällä ei ole suomalaista! Ja oikeuksia ei suomalaiselle kukaan anna, sillä hän ottaa ne!

Matkustajien joukossa yksi ja toinen epävarmasti katsahdelti naapuriinsa tietääkseen saiko nauraa vai pitkö kuunnella totisena. Mutta ei kukaan tuntenut asemaansa niin varmaksi, että olisi ensimmäisenä ruvennut nauramaan. Kaikki olivat siis totisina, ja puhujan henki jäi hallitsemaan mielialaa.

Kapteeni istui nojaten päätä nyrkkiinsä, silmät rypyssä, ja kovasti mietteissään.

—Ymmärtäkää, jatkoi Kröijer, että se on aate, joka meitä innostuttaa eikä mikään oikeuden ja tasa-arvoisuuden vaatimus,—aate, täynnä elämää ja luovaa voimaa. Se on aate siitä, että suomalainen ihmisrotu on kohoava itsenäiseksi kansaksi, itsemäärääväiseksi, luova oman sivistyksensä omalla kielellään. Te, jotka ette ole tämän aatteen lapsia, te ette voi ymmärtää meitä. Sillä kaikki riippuu siitä, että meillä on usko suomalaiseen kansaan ja sen tulevaisuuteen, meillä on rakkaus tähän kansaan, sen kieleen, sen entisyyteen—Kalevalan laulajiin, Kantelettaren runoihin, meillä on usko sen kulttuurivoimaan, usko siihen, että tämä voima on tarpeellinen ja välttämätön Euroopassa.—Te ette näe mitään siellä, missä me tunnemme koko elämämme olevan. Ymmärtäkää siis, että me elämme tästä aatteesta.—

Hän riuhtasi ruokaliinan rinnaltaan ja nousi seisaalleen, miehekkäästi katsahtaen koko vierasjoukon ylitse. Eikä kukaan ihmetellyt hänen käytöstään, kaikki kuuntelivat ja syönte oli useimmilta kokonaan unohtunut, niin että palvelijaneidit vihdoin neuvottomina kantoivat pihvivadit pois.

—Teille se näyttää mahdottomalta, ja te olette valmiit nauramaan koko ajatukselle; mutta meissä elää usko tähän ajatukseen, siinä koko erotus,—usko siihen, että kerran tämä meidän Suomi on itsetajuisena kansana liittävä uuden suomalaisen aineksen Euroopan kansojen perheeseen. Me kuulemme jo humua tämän ajan lähestymisestä. Me kuulemme tämän ajan enteet Suomen kielen rikkaissa soinnuissa, me näemme ne suomalaisen talonpojan valistumisen halussa, hänen vapaassa ryhdissään, hänen työkyvyssään—ja ei ainoastaan siinä!—Mitä puhuu se tuore eloisuus, joka seuraa kaikkia kansallisia sivistyslaitoksiamme, se uhkuva loppumaton voima, joka luo tyhjistä ja synnyttää kuin loihtimalla kaikki, mitä kansallista olemassaoloa varten tarvitaan?— Vielä sanon enemmän: mitä puhuu se tosiasia, että tuo meitä elähyttävä usko yhä kasvaa ja laajenee Suomen sivistyneessä väestössä; että se tempaa mukaansa yhä useampia kansalaisia, sytyttäen heidät niinkuin se on sytyttänyt meidät; että yhä useammat heräävät kansalliseen itsetietoon ja uskaltavat sanoa: minä olen ja tahdon olla tshuudi, minä olen suomalainen enkä mikään muu; kansani on tuntematon ja halveksittu, mutta minä tahdon astua sen riveihin, tahdon nostaa sen merkitykseen ja voimaan, kunniaan ja maineeseen!

—Tyttö, tuokaa pullollinen tokaieria! sanoi pöydän päästä lihava muljosilmä kauppias, joka oli syönyt kaiken aikaa, mutta kuunnellut tarkkaan joka sanaa ja nähtävästi hyväksynyt.

Joku toinen tilasi kokonaisen munkkia, moni nousi ylös eikä kukaan ajatellut enää syömistä.

Kröijerin ympärille, hänen sytyttäessään sikaria, kerääntyi koko lauma esittämään itseänsä.

Yksi tahtoi kiittää hänen miehekkäistä sanoistaan, toinen tahtoi ilmoittaa, ettei hän milloinkaan ennen ollut asiaa tältä kannalta ajatellut, kolmas puristi vaan hänen kättänsä ja kyynel silmässä tuijotti häneen merkitsevästi hetken.

Joku sanoi suoraan:

—Minä olen ollut tähän asti suomalaisuuden vastustaja. Nyt olen minä fenomaani!

Kröijer paiskasi hänelle kättä ja sanoi: terve tuloa! semmoisella voimalla ja vakaumuksen ponnella, että muita vähän kadutti, miksi eivät hekin olleet suoraan ilmaisseet olevansa nyt fenomaaneja.

Se ei olisi ollut mikään häpeä, sillä tunnettua oli, että tähän aikaan laumottain ihmisiä herätettiin uuteen fenomanian uskoon, yhtenä iltana saattoi kääntyä kymmenittäin. Kröijer oli ensimmäisiä puhujia, tunnettu yli koko maan. Ja muuttua fenomaaniksi hänen sanoistaan ei siis olisi ollut mitään tavatonta.

Mutta siihen tulisi kyllä vielä tilaisuus, sillä keskustelu asiasta ei suinkaan tähän loppunut, vaan päinvastoin sai vasta nyt oikean vauhtinsa. Juomat olivat tuodut, ja naiset katsoneet jo aikoja sitten parhaaksi vetäytyä hytteihinsä.

Kaikki olivat samassa kuin veljeksiä, huolimatta siitä, että seurassa oli ihmisiä ihan erilaisilta elämän aloilta ja eri ammasteista. Kaikki unohtui, kaikki ammatit ja toimeentulon puuhut. Aate oli selvinnyt jokaiselle samalla tavalla. Yhtäkkiä ei ollut enää olemassa eri ihmisiä. Henki vaan oli vallan päällä ja se yhdisti kaikki erotuksetta.

Tottumattomina tämmöiseen mielentilaan nämä ihmiset innostuivat ja heidän innostukseensa samassa yhtyi hillitön ilo. He muuttuivat kuin lapsiksi. Vaihtaessaan uusia ajatuksia, jotka yhtäkkiä alkoivat heidän omina ajatuksinaan tulvata sydämmestä, he puristelivat toistensa käsiä niinkuin olisivat tahtoneet tehdä keskenään ikuisen liiton, ja katsoen toisiaan silmiin, toistivat toistamistaan: me olemme suomalaisia! se on meidän ylpeytemme, se on meidän kunniamme!

Kröijer oli väsymätön selityksissään.

Hän oli nyt sydän ja henki kaikessa.

Lämminneenä, hehkuvana innosta, hän piti puheen toisensa jälkeen.

Ja vihdoin tässä iloisesti valaistussa, tupakan täyttämässä laivan salongissa ei ollut yhtäkään, joka ei olisi täydestä sydämmestä, pyhän innon tulistamana huutanut eläköötä siihen maljaan, joka esitettiin suomenkieliselle ja suomenmieliselle Suomelle ja sen suurelle tulevaisuudelle.

II.

Mutta aivan erilleen tästä melusta ja humusta, sinne, missä laivan savu kiiruisessa lennossa kiisi kuun valaisemien korkeitten pilvien ohi,— missä yhä kuului laivan laineiden läiskähtävä murtuminen ja valaistun taivaan alla häämötti pimeä, tyyntynyt meri, sinne yksinäisyyteen perähyttien taa tuulen suojaan sijoittui nuori pariskunta.

He tilasivat kuumaa viiniä, ja istautuessaan huokasivat molemmat niin kuin olisivat vapautuneet jostakin rasituksesta.

—Todellakin, sanoi aviomies nostaen hattuaan ja pyyhkien otsaansa,— aivan kuin olisin päässyt jostain painajaisesta,—ush!

—Alarik, mitä sinä pidit Kröijeristä itsestään?

—Mitäs sinä, Lyydi?

—Olihan se hyvin komean näköisen, muistatko, silloin kun se nousi noin seisaalleen.

—Komea? Tjah. Saattoi olla. Minä vaan en ymmärrä semmoisia. Mitä se on olevinaan tuo alituinen nenän nostaminen ilmaan: "hyvät herrat!" Mitä hän luulee olevansa! Niinkuin ei muita ihmisiä maailmassa olisikaan tai olisivat ainoastaan sitä varten, että häntä kuuntelisivat. Se on vaan semmoista pöyhkeilemistä koko tuo puhe, että suomalaiset muka ovat leijonia. Yksinkertaisia, hitaita, kömpelöjä, taikauskaisia talonpoikia, joiden muokkaamiseen menee vielä vuosituhansia! Rakkaus kansaan, isänmaahan! Tiedätkö, minä suoraan sanoen en ollenkaan ymmärrä, mitä sillä tarkoitetaan. En ole koskaan ymmärtänyt. Pitääkö rakastaa noita talonpoikia? maisemia? Vai valtiotako tai kansaa? En minä ymmärrä kuinka käsitteitä voi rakastaa, sillä ne ovat vaan pelkkiä käsitteitä!—Ja näitkö sitä idioottia, sitä kauppiasta pöydän päässä, kuinka se hyväksyvästi söi ja mulkoili ja nuoli veistänsä? Kansallishegemonia! Minä voin ihan raivostua, kun kuulen tällaisia sanoja.

—Ei mutta huomasitko sitä jumalista neitiä, kysyi Lyydi, kuinka se tuli pöytään ja pani kätensä ristiin, näin, ja vääntyi ihan kuin korkkiruuvi, näin.

He alkoivat nauraa hillitsemättömästi.

—Vielä, vielä, hyvä Lyydi, näytä vielä kerran kuinka se pani, pyysi Alarik naurun keskeltä.

—Näin, sanoi Lyydi matkien Friidan kumarrusta.—Ja sitten, pöydästä taas: näin.

Ja he nauroivat ihan katketakseen.—

—Tiedätkö, sanoi Lyydi, minä tahtoisin ennen olla vaikka mikä muu tahansa, vaikka palveluspiika, ennenkuin olisin tuollainen musta uskovainen. Ajatteles, se on kauheata!

Samassa kuu pääsi selkeälle ja valaisi kirkkaasti heidät molemmat.

—Seiso siinä liikahtamatta, Lyydi! kuinka sinä olet kaunis!

Lyydi oikasihe, nauru silisi hänen kasvoistaan ja suupielet värähtivät, hänen muuttuessa yhtäkkiä totiseksi.

—Alarik, oma Alarik! sano Lyydi, tuli, istui hänen viereensä ja pani kätensä hänen kaulaansa.—Sano jotakin! Tee taas runo tästä meidän mielialastamme!

Eivätkä nauraneet enää yhtään, vaan katsoivat toisiaan.

—Lyydi sinä! Sano minulle, mitä se on tämä minun rakkauteni. Kun minä näin painan sinua poskeani vastaan, tuntuu minusta, että tämä rakkaus on jokin ihme, jota ennen ei ole maailmassa koskaan ollut. Se menee yli ymmärryksen. Semmoinen ääretön onni, kun minä otan sinut syliin. Tiedänhän minä, että kaikki muutkin ovat olleet kihloissa ja tunteneet rakkautta, mutta varmaan he eivät ole ymmärtäneet tehdä mitään tästä rakkaudestaan. He ovat päästäneet sen käsistään niinkuin omin päin haihtuvan tunteen. Mutta koko elämä on sille rakennettava. Täytyy käyttää se hyväkseen.—Tiedätkö minä olisin valmis vaikka mihin sinun edestäsi,—en ainoastaan valmis, vaan minä tunnen todellisen tarpeen, välttämättömyyden sinua palvella, uhrata sinulle kaikki, suojella sinua, kantaa sinua näillä käsivarsillani. Niin, anna anteeksi, mutta minä melkein toivoisin, että sinä joutuisit johonkin suureen vaaraan, että minä saisin sinua pelastaa.

Nyt vasta minä ymmärrän, mitä elämä on; minä ymmärrän koko olenollani enkä ainoastaan järjelläni. Sen koko salaisuus aukeaa noustua minulle, kun minä näin kosketan sinun poskeasi. Tässä, ihan tässä se aukeaa. Selitys on minulle tullut enkelinä taivaasta, ihmeenä, täynnä uutuutta ja viehätystä, ja on nyt meidän luonamme, on tuossa tuulahduksessa noissa kuutamopilvissä, koko siinä mielialassa, mikä meissä nyt on.

Mikä suuri onnen salaisuus on meille auennut! Sinä tahdot elää vaan minulle, ja minä tahdon elää vaan sinulle. Kumpikin me tahdomme uhrata koko elämämme toisillemme. Ei mikään onnettomuus siis voi mahtua meidän välillemme. Ja siinähän se onkin onnen avain. Niinkauan kuin tämä tahto meissä elää, niin kauan seuraa onni meitä luonnon välttämättömyydellä. Ja meidänkö rakkautemme voisi kuolla! Rakkaus voi haihtua ainoastaan sillä, joka ei ymmärrä sen suurta merkitystä elämässä,—joka pitää sitä vaan omin päin syttyvänä ja sammuvana tunteena. Mutta me, Lyydi, sinä ja minä, me ymmärrämme, että siitä riippuu koko meidän onnemme. Ja sentähden me tulemme aina ylläpitämään sitä niinkuin pyhää tulta, me tulemme kasvattamaan sitä yhä voimakkaammaksi!

—Kiitos Alarik, kiitos näistä sanoista! Kuinka kauniisti sinä osaat puhua!

—Niin kultani, eipä todellakaan luulisi, että minä olen ammatiltani afäärimies.

—Tiedätkö, minä ensin häpesin, kun sinä rupesit puhumaan, että onni on uhraantumisessa. Minä ihan pelästyin ettei minussa olisi mitään semmoista uhraantumisen halua. Mutta sitten vasta huomasin, että sinä sanot uhraantumiseksi juuri sitä onnea palvella toista; eihän se oikeastaan ole mitään uhraantumista, kun se on onnea, vai kuinka?

—Kas, kas, kun kuu pimenei yhtäkkiä, tuskin voin erottaa sinua kultaistani,—tuossa on nenä, tuossa silmät, tuossa suu.—Lyydi, näin pitäisi olla aina, juuri niinkuin nyt: että sinä istut tässä vasemmalla, että kuu kulkee pilvissä, välistä peittyen, välistä valaisten, ja me jonnekin matkustamme, tietämättä minne, vaan matkustamme ja matkustamme—me kahden kesken, sinä ja minä.—

—Niinkö sinusta? Minä taas kuvailen sitä aikaa, kun tämä häämatka jo on ohitse ja me olemme vihdoin asettuneet kotiimme. Minä istun ja neulon jotakin ja sinä tulit omasta huoneestasi ja sanoit jotain katsoen ikkunasta ulos kadulle, sitten istut minun viereeni,—ei, nojatuoliin minua vastapäätä, ja kysyt minun ajatustani jossakin meidän yhteisessä pienessä asiassamme,—ja silloin minä ajattelen itsokseni: näin pitäisi olla aina,—me kahden kesken kodissamme, sinä ja minä.

—No enhän minäkään oikeastaan ajattele, että aina matkustaisimme. Tietysti minäkin ajattelen vastaista kotiamme.

—Niin mutta kuinka sinä oikeen kuvaillet sitä? Sano nyt ihan, ihan niinkuin sinä kuvaillet! Olethan sinä monta kertaa sanonut, mutta sano nyt ihan niinkuin ajattelet.

—Jaa, on sitten vähän eroa sinun kanssasi. Ei ollakaan kodissamme niin yksin vaan me kaksi. Minä kuvailen, että pieni poika kiepsahtaa jalkoihin: pappa, pappa, saanko mennä veneellä? Ja minä sanon: saat.

—Ahaa, sinä ajattelet siis, että oltaisiin maalla?

—Tietysti. Sehän on aina ollut minun ihanteeni. Me ostamme maatilan,— minä tiedän jo paikankin. Sen nimi on Kukkila—suuri hovi, koivu-aleea, kaksikerroksinen rakennus.

—Mutta, Alarik, eikö ne maksa hirveästi semmoiset maatilat?

—Noin sata viisikymmentä tuhatta.

—Herra jumala kuinka paljon! mistäs me semmoisia rahoja?

—Niin katsos, olen ajatellut, että pantataan kaupungintalo.

—Pantataan? Mitä se on?

—Se on, että minä otan lainan ja annan vakuudeksi kaupungintalon.

—Mutta millä sinä sitten lainan maksat takasin? Nehän ottavat meiltä kaupungintalon, jollemme voi maksaa? Hyi, Alarik!

—Mutta Lyydi! Minä luulen, että sinä itket?

—Niin no ymmärräthän sinä, minun isäni vanha talo joutuisi vieraisiin käsiin,—siellä olemme kaikki leikkineet lapsina, kasvaneet—siellä kuoli ensin äiti ja sitten isä—hyvä isämme!

—Rakas Lyydi, minä pyydän, säästä nyhkytyksesi. Eihän sinun lapsuutesi pyhydet ole vielä joutuneet minun raateleviin käsiini!

—Kas niin Alarik, nyt sinä suutuit! Sinun kanssasi ei todellakaan voi mitään puhua!

—Ja minä kun juuri rupesin sanoman, ettei sinun kanssasi voi puhua. Sinä itket ja jätät hyvästit kaupungintalolle, ennenkuin vielä ymmärrät mitä panttaaminen onkaan! Salli minun huomauttaa, että sinun itkusi osottaa hyvin rumaa epäluottamusta minua kohtaan.

—Minä itkin oikeastaan ihan toisesta syystä. Kun sinä sanoit: maalle, kuvailin minä heti, että olisin yksin maalla, sinä olisit poissa, tuuli vinkuisi ulkona.—Minä en voi semmoista, minä suoraan en kestäisi. Minkä minä sille taidan! Olen kasvanut kaupungissa, aina ihmisten joukossa, aina seuraelämässä. Minua kauhistuttaa maaseudun yksinäisyys. Ja entäs se poikamme, josta puhuit,—entä jos se raukka yhtäkkiä sairastuu tulirokkoon! Ei lääkäriä, ei neuvonantajaa, me kaksin vaan, ihan tottumattomina ja kokemattomina!

—Sinulla näyttää olevan helppo pyyhkäistä noin yhdellä vetäsyllä kaikki minun aikeeni.

—No mutta, rakas Alarik, älä nyt ole noin! Tietysti tehdään niinkuin sinä tahdot, ja kyllähän minä vihdoin totun maallaoloon.—Saahan sitä tottua kaikkeen tässä maailmassa!

—No ja katso, taaskin alaleukasi värähti.

—Niin no mitä minä sille voin, että minusta näyttää kolkolta?—Kas niin, nyt ei puhuta enää siitä asiasta. Se on kumma, että aina kun ruvetaan puhumaan tulevaisuudesta, joudumme riitaan. Eihän sitä yhtään tiedä, mitä tapahtuu edes viikon perästä, ja me kun jo puhumme lapsista ja maataloista. No ja ole nyt niinkuin ennenkin. Anna kätes tänne näin, Alarik!—Alarik! Eletään vaan, niinkuin ei mitään tulevaisuutta meillä olisikaan. Unohdetaan kaikki. Kas tässä, johan sinun viinisi on ihan kylmettynyt. Ota, juo minunkin viinini, en minä enää huoli.

Ja samassa kuu taas tuli pilvestä.

Lyydi työnsi itsensä vähän kauemmas Alarikista, pidellen kuitenkin hänen olkapäistään, ja katsoen hänen silmiinsä nauroi. Kuu ja tuuli leikkittelivät hänen irtautuneiden kiharojensa kanssa.

Alarik katsahti Lyydiin, naurahti nolouttansa peittäen ja veti hänet luokseen.

—Niin, niin, kyllä sinä olet oikeassa, sanoi hän suudellen Lyydiä.

Mutta Alarikin suudella ja silitellessä häntä, hän katsoi pimeää meren ulappaa kohden ja puhui hiljaa kyynelten kesken:

—Minne me nyt menemme, minne matkustamme? Tietymättömään, tuntemattomaan maailmaan, me kaksi, sinä ja minä. Kaikki he jäivät rannalle, tädit, sisaret ja sukulaiset, niin varmoina meistä,—he luulevat, että me jotain ymmärrämme ja osaamme elää ilman heitä. He jättivät meidät oman onnemme nojaan—ja lähettivät tuntemattomaan avaraan maailmaan, meidät kaksi kokemattonta.

Alarik vaan suuteli, eikä kuunnellut enää, mitä Lyydi sanoi.

Ja vihdoin Lyydikin unohti huolensa,—eivätkä he enää puhuneet toistensa kanssa.

III.

Varhain aamulla, kun ensiluokan matkustajat laivan perällä vielä makasivat sikeimmässä unessaan, oli etukannella jo liikettä.

Laivamiehet, lämmittäjät, masinistit kulkivat siellä kuin kotonansa ainakin, syrjäyttäen matkustajia tieltään missä niin tarvittiin, kolisivat askareissaan, viheltelivät ja, kun oli tarvis, kiroilivat. Siirtolaiset, paitsi muutamia, jotka vielä viruivat tiedottomina tavararuuman kannella, istuivat kaikki yhdessä joukossa tuulen suojassa kokkaovien takana, polvet leuan alla, hiljaisina ja noloina eilisen humalan perästä.

Pienen punaseksi maalatun kirstun kannella istui jo Friidakin.

Hän puheli muutaman siirtolaisvaimon kanssa, joka istui maassa hänen vieressään ja hartaana kuunteli häntä, pidellen käsiään ristissä saman laatikon kulmalla.

Friida oli tunkeutunut hänen sydämensä ytimiin ja munaskuihin, hänen salaisimpien aivoitustensa perille. Ainoastaan yhdellä sanalla Jumalasta oli hän voitettu ja itku tunkeutui hänen kaulaansa. Katuvaisena hän oli tunnustanut Friidalle kaikki erhetyksensä ja syntinsä. Ja, mikä pahinta kaikesta: hän oli kyllä ollut tilaisuudessa kuulemaan Jumalan sanaa ja heränneiden ihmisten varoituksia, mutta oli tietten tahtoin langennut pois totuuden tieltä. Ja nyt hän oli matkalla Ameriikkaan, vastoin Jumalan tahtoa, sanoi hän.

Hän itki kuin lapsi, kertoessaan tätä.

Ei mikään, sanoi hän, voinut olla niin kauheata kuin vaeltaa ilman Jumalata. Se oli niinkuin kaikki olisi kääntänyt kohti nurjaa puolensa; ei missään ollut iloa eikä lohdutusta. Kun Herra on hyljännyt, niin on ihminen maassa niinkuin varjo, ja hänen mielensä niinkuin elävänä haudatun.

Kuitenkin, vaikka hän olikin langennut pois Herrasta, ei Herra ollut lakannut kutsumasta häntä, vaan olisi luvannut mielen rauhaa ja iloa, jos hän olisi kääntynyt totuuden ja elämän tielle. Mutta hän ei ollut kääntynyt.

Ei ollut enää sitä voimaa, joka mahdottomat mahdollisiksi tekee. Tai kyllä hänellä olisi voimaakin tarjottu, mutta hän ei ollut ottanut vastaan. Ja nyt se oli jo liian myöhäistä. Nyt hän jo ajalehti hengessä kuolleena kohti tuntematonta maata. Neljä lastansa jätti hän Suomeen, vieraisin käsiin. Mies oli Amerikassa, ja rakkaus tätä miestä kohtaan veti häntä vastustamattomalla voimalla tämän luo, vaikka hän hyvin tiesi Jumalan tahdon, tiesi, että hänen olisi pitänyt tukehuttaa halunsa ja jäädä kotiin lasten äidiksi, tyytyen miehen hylkäämänä kohtaloonsa.

Friida kuunteli hänen kertomustaan, niinkuin olisi kymmenettä kertaa kuullut samaa satua.

—Jaa, jaa, sanoi hän vähän väliä totutulla hyväntahtoisella osanotolla,—ylhäältä tulee kaikki voima, ei ihminen itsestensä mitään voi. Perkeleen juonet ovat kavalat ja petolliset. Hän usein antaa meidän järkemme sekaantua johonkin yhteen kysymykseen, kunnes emme enää voi löytää tietä ulos eikä sisään. Niin olette tekin pannut liiaksi sydämmellenne tämän yhden asian, ja olette unohtaneet, että kaikki meidän maalliset asiamme, kaikki tekemme, mitä ikänä me teemme omasta tahdostamme ja mielestämme, ovat yhtä synnilliset kaikkivaltiaan edessä. Te haette vanhurskautta tekojen kautta. Te olette toivoneet, että löydätte Jeesuksen, jos teette vanhurskautta. Mutta minä sanon teille: löytäkää ensin Jeesus, niin te vanhurskautetaan. Tulkaa Jeesuksen luo semmoisena kuin olette, hän hakee teitä, eikä odota teiltä mitään. Te vaan ette tule. Hän on jo tehnyt kaikki, mitä teidän vanhurskauttamisestenne tarvitaan, ja odottaa vaan, että hän saisi antaa teille oman rauhansa,— odottaa, milloin te tahdotte ojentaa kätenne ottaaksenne sen vastaan. Älkää siis luottako omiin voimiinne, älkääkö surko, ettette omin voimin ole mitään voineet. Mahdotontahan teidän on enää palata, kun kerran olette laivassa ja kun piletti on kalliisti lunastettu. Omistakaa siis Jeesus jälleen, ja niin saatte rauhan sydämmeenne. Ja te menette iloisella mielellä Ameriikkaan, ja siellä te ehkä onnistutte taivuttamaan miehennekin Herran puoleen ja kerran palaatte yhdessä lastenne luo.

Vastoin Friidan odotuksia tämä lohdutus ei tehnyt vaikutusta. Vaimo rupesi jälleen hiljaa itkemään.

—Minusta ei ole hänen kääntäjänsä, sillä minä olen itse luopunut totuudesta, sanoi hän.

—No mutta siksihän minä sanookin: kääntykää jälleen totuuden tielle, niin kaikki teille selvenee niinkuin ennenkin.

—Jaa että kääntyisin takasin lasteni luo?

—Ei. Jeesuksen luo.

—Minä en taida tulla hänen luoksensa, niinkauan kuin olen tällä tiellä.

—Ei, ei. Te haette vanhurskautta teoissa. Ei tekojen kautta tulla Jeesuksen luo, vaan uskon kautta. Onko apostoli Paavali turhaan elänyt ja opettanut, koska emme vieläkaan ymmärrä autuuden oppia. Usko tekee autuaaksi, usko vanhurskauttaa. Uskokaa siis ensin Jeesukseen, tulkaa ensin hänen luoksensa, omistakaa hän sydämmeenne, niin usko herättää teille elävät teot.

Ja kun siirtolaisvaimo yhä itki, alkoi Friida vihdoin kertoa hänelle omasta henkisestä heräämisestään ja uudestasytymisen salaisuuksista. Kertoessa hänen ohimonsa punertuivat, melkeen lapsellisen viaton ilme kirkasti hänen silmänsä, jotka yhtäikaa sekä hymyilivät että itkivät.

—Minä olen onnellisin ihminen maailmassa, sanoi hän.—Minulla ei ole mitään huolia, ei mitään vaivoja, minulla on vaan rauhaa.

Minä olin aikoinani koulunopettaja. Jokapäivä opetin pieniä lapsia, tuskittelin, toruin, hellyin, rankaisin, armahdin, aina sen mukaan kuin mieleeni juhtui. Sanoivat, että minä olin hyvin onnistunut opettaja, ja minua kiittivät kaikki ihmiset. He eivät nähneet minun sieluani eivätkä tienneet kuinka pimitetty se oli. Ja itsessäni minä tiesin, etten minä ollut mikään hyvä opettaja. Tavallisimmasti olin vaan väsyksissä ja haluton kaikkeen. Lapset olivat minun mielestäni vaan kiusankappaleita. Usein en pitänyt heitä puupalikoita parempina. Mutta kun minusta oli se maine, että olin hyvä opettaja, olin minä lapsia kohtaan hyvä vaan sen maineeni vuoksi.

Eräänä päivänä ystäväni pyysivät minua mukaansa kuuntelemaan Ruotsista tullutta uutta maallikkosaarnaajaa, jonka he sanoivat kääntävän monta ihmistä Jeesuksen puoleen.

Kuinka tyhjiltä ja vähän houkuttelevilta nuo heidän kehumisessa minusta silloin tuntuivat! Menin sinne kuitenkin, en halusta, en edes uteliaisuudesta, muuten vaan jouten ollessani,—ja ehkä vähän uhalla, näyttääkseni, etten ainakaan minä käänny.

Hän saarnasi ylösousemuksesta.

Sepä nyt jotakin, ajattelin minä! Minutko hän saisi uskomaan semmoisiin juttuihin! Että Jeesus olisi lähtenyt haudastaan, ilmestynyt kuolemansa jälkeen opetuslapsille ja sitten noussut taivaaseen! Minä päätin edeltäpäin, että olen raukka, jos koskaan tulisin semmoista uskomaan.

Hän alkoi ensin selittää lunastusta ja syntein anteeksiantamusta. En ollut minä koskaan ymmärtänyt, mitä varten se olisi meille tarpeen, että Jeesuksen veri on meitä puhdistanut synnistä. Ajattelin, että hyvähän on tuntoa puutteellisuutensa ja koettaa vapautua synnistä, mutta en ymmärtänyt, miksi meidän olisi tarvinnut saada Jeesukselta vanhurskauden todistusta, ennenkuin kelpasimme Jumalalle.

Saarnaaja sen minulle selitti.

Se oli meille tarpeen ijankaikkista elämää varten, jota meidän täytyi jo tässä maallisessa elämässä alkaa. Ei ollut kysymys siitä, että me vaan saisimme syntimme anteeksi, vaan oli kysymys siitä, että me, saatuamme anteeksi, tulisimme ijankaikkisuuden pyhälle tielle. Tätä tarkoitusta varten Kristuksen veri meidät puhdistaa. Ei kukaan voi omilla ponnistuksillaan pestä itseänsä puhtaaksi. Mutta Kristuksen veri pesee meidät ilman meidän ponnistuksiamme. Ja se pesee meidät lumivalkeiksi, niin että kelpaamme Jumalan kasvojen eteen. Meidän uusi elämä alkaa siellä.

Sentähden, sanoi hän, ei kaikki ole siinä, että me olemme pestyt, vaan siinä, että me olemme Kristuksen ansion kautta tehty mahdolliseksi elämän tietä vaeltamaan. Me olemme tehty kelvollisiksi uuteen elämään. Tahdoinko me myöskin elää?

Ei ole siinä kaikki, että me näemme itsemme pestyiksi, mutta meidän täytyy siis ilmoittaa tahtomme tulla Jumalan lapsiksi, ja ruveta kulkemaan hänen teitänsä.

Ja kuinka me sen ilmoitamme? Me ilmoitimme sen ottamalla vastaan kasteen. Uudestisyntynyt ihminen tulee kasteen kautta ijankaikkisuuden kynnykselle ja pyhityksen tielle. "Ettekö te tiedä, sanoo apostoli Paavali, että me kaikki, jotka olemme Kristukseen Jeesukseen kastetut, olemme hänen kuolemaansa kastetut? Niin me olemme siis hänen kansaansa haudatut kasteen kautta kuolemaan, että niinkuin Kristus on herätetty kuolluista Isän kunnian kautta, niin tulee meidänkin uudessa elämässä vaeltaa."

Sitte hän alkoi puhua ylösousemuksesta. Hänen puheensa oli voimakas ja rohkea.

Usko ylösousemukseen, sanoi hän, ei ole vaan kuollut usko siihen, että Jeesus on ruumiillisesti noussut haudastansa. Löytyy henkinen ylösousemus, usko siihen, että ristiinnaulitun Jeesuksen henki

ja voima on noussut ylös eläväksi hengeksi ja voimaksi hänen opetuslapsissaan, niissä, jotka uskovat hänen nimeensä.

Ja hän luki apostolienteoista Pietarin ja Johanneksen suuresta ihmeestä, kun he saattamattoman paransivat. Pietari sanoi kansalle: mitä te sitä ihmettelette, niinkuin me olisimme omalla voimallamme hänen käymään saattaneet. Ei. Jumala on Jeesuksen kuolleista herättänyt, ja sen me olemme nyt teollamme todistaneet.

Pietari uskoi Kristuksen elävän hänessä, ja siksi Kristus vaikutti hänessä.

Usko elävään Kristukseen, sanoi hän, ei ole vaan siinä, että uskomme Jeesuksen istuvan taivaassa Jumalan oikealla kädellä, vaan siinä, että uskomme hänen elävän meissä. Niinkuin sanoo apostoli Paavali: "minä elän; en enää minä, vaan Kristus elää minussa; sillä mitä nyt elän lihassa, sen minä elän Jumalan pojan uskossa."

Näin puhui saarnaaja, ja juuri nämä viimeiset sanat lankesivat syvälle, sydämmeeni. Yhtäkkiä minä kiinnyin hänen saarnaansa ja olisin voinut kuunnella häntä vaikka kuinka kauan. Joka lauseesta minä huomasin tunkeutuvani yhä syvemmälle totuuden suureen salaisuuteen. Ymmärsin siinä hetkessä, että lunastus ja synteinanteeksiantamus ei ollut ainoastaan tyhjä lause, vaan että se oli suuri armo, joka oli minua kohdannut, että kysymys oli elämästä ja tulevaisuudesta puhtaana, pyhästä elämästä Jumalan lapsena. Minä ymmärsin ylösnousemuksen, uskoin, että Jeesus Kristus on Jumala, jolle ei mikään ole mahdotonta, ja että hän elää ja antaa omasta hengestänsä ja voimastansa niille, jotka hänen nimeensä uskovat.

Sieluni täyttyi pyhällä aavistuksella. Minä heräsin. Puin ylleni Jeesuksen antamat lumivalkeat vaatteet. Ja niin minä olin uudestasynthynt.

Uusi, uusi elämä avautui minulle, uusi elämä, niinkuin auringon noustessa pitkän yön perästä. Ah, menisi vuosi, ennenkuin saisin kaikki kerrotuksi.

Tietysti minä päätin jättää koulun. Kaikki ihmiset sanoivat minulle: mutta Friida, mitä sinä ajattelet, sinä, jolla on semmoiset opettajalahjat! Sinä teet vahinkoa isänmaallesi; sinä tarvitset oman tulevaisuutesi!

Ei mikään voinut pidättää minua; sillä mikä toimi olisi voinut olla suurempi ja jalompi kuin julistaa syntein anteeksiantamusta ja minun vapahtajani ylösnousemusta. Ja vaikka minä kadotin maallisen ansioni, en minä pelännyt mitään, sillä joka on kutsuttu evankeliumia julistamaan, hän on antanut toimeentulonsa, elämänsä ja kuolemansa Jeesuksen haltuun, eikä ne ole enää hänen asioitansa.

Minä tahdon seurata häntä elämässä ja kuolemassa, kuinka voisin silloin pelätä nälkää.

Niin, minun suurin toivoni on, että minä kerran saisin kuolla niinkuin hän on kuollut.

—Minne fröökinä matkustaa nyt? kysyi siirtolaisvaimo, joka oli kuunnellut suu auki Friidan puhetta.

Friida hymyili.

—En vielä tiedä, sanoi hän katsahtaen siirtolaisvaimoon.—Se riippuu Jeesuksen tahdosta, enkä minä ole vielä lopullista käskyä häneltä saanut. Maalle minä astun tässä kohta, sen tiedän, mutta minne siitä, en vielä tiedä.

Ja kun siirtolaisvaimo katsoi kummastuneena häneen, sanoi Friida:

—Niin, ettekö ymmärrä, minä tahdon tehdä kaikki välittömästi hänen käskystänsä, sentähden minä kuulostelen ja otan vaaria hänen äänestänsä ja panen merkille kaikki, mikä tapahtuu hengessä.

—Ja fröökinä kuulee hänen oman äänensä?

—Jeesus on noussut ylös, ja elää meidän keskellämme, sanoi Friida. Hän on nyt paraikaa tässä. Toissa yönä—Friida puhui hiljaa ja salamyhkäisen juhlallisesti—minä olin pannut maata ihan tavallisesti; olin lukenut ennen nukkumistani apostolienteoista Paavalin kääntymisestä Damaskon tiellä, vaelluksista ja ihmetöistä, enkä aavistanut mitään kun nukuin. Nukuin sikeästi kuin kivi, niin etten tullut edes lamppua sammuttaneeksi. Keskiyön aikaan yhtäkkiä herään siitä, että joku ikäänkuin olisi jotain sanonut ja selittänyt minulle. Minä katsoin hämmästyneenä ympärilleni, sillä minä asun yksinäni eikä minun huoneessani voinut olla ketään. Ja samassa minulle selviää, että tämä ääni ei ollutkaan ihmisen, vaan oli Jumalan. Vaikka olin kuullut sen unissani, muistin minä samassa ihan selvään, mitä minulle oli sanottu. Ääni käski minun viipymättä lähteä matkalle. "Friida, Friida, nouse ylös ja vyötä itsesi matkalle; sillä ensimmäisellä laivalla, joka rannasta lähtee, tulee sinunkin lähteä; yhden päivän ja yhden yön kuluttua pysähdy sille laiturille, jolle laiva ensimmäiseksi pysähtyy; mene kyliin ja julista siellä taivaan

valtakuntaa, odottaen minun käskyäni."—Ja tässä minä nyt olen.

—Fröökinnällä on suuri usko! sanoi siirtolaisvaimo, ja samassa itsekin kirkastui.

—Fröökinnä! sanoi hän. Jos minä nyt tulisin maalle teidän kanssanne, ottaisiko Jeesus minutkin vastaan?

Friida oli niin omissa maailmoissaan, että siirtolaisvaimon sanat herättivät hänet kuin unesta. Hän ei ollut odottanut tämmöistä keskustelun käännettä. Hän putosi niinkuin pilvistä.

—Tekö jättäisitte Amerikan matkan?

—Niin, jos jättäisin!

—Mutta sanoittehan te äsken, että olette pannut koko omaisuutenne Amerikan pilettiin, ettei teillä ole kuin eväät ja tuo pilette.——

—Niin kyllä, mutta enkö minä saisi seurata fröökinnä ensi alussa.—Ja eikö Jumala sitten ottaisi huostaansa myöskin minun ja lasteni toimeentulon, jos tulisin uskovaiseksi niinkuin te. Minä olisin teidän seurassanne vaan siksi kuin unohtaisin ja ainiaaksi, ainiaaksi tukeuttaisin—

Friida pani kätensä silmilleen, niinkuin hieroakseen niitä, mutta punastui vähitellen korviin asti. Ja hieno hiki nousi hänen ohimoihinsa ja otsaansa.

Hän istui kauan niin, ja näytti kuin olisi sisällisesti taistellut.

Sitten hän vihdoinkin laski kätensä siirtolaisvaimon polvelle, ja sanoi verkalleen:

—Jumala ei vaadi teiltä mitään sankaritöitä tullaksenne hänen luoksensa. Jos te tahdotte tulla hänen luokseen, niin on tie sinne yksi ainoa: omistakaa ensin Jeesus, ei ansaiten hänen armoansa jollakin teolla, vaan tunnustaen hänen lunastuksensa ja uskoen hänen ylösnousemukseensa.—Te koettatte teolla ansaita vanhurskautta. Se on erehdys. Me tulemme vanhurskaiksi ilman ansiotamme. Niinkuin sanoo apostoli Paavali: "He tulevat ilman ansiotansa vanhurskaiksi, hänen armostansa, sen lunastuksen kautta, joka on Jeesuksessa Kristuksessa." Ja toisessa paikassa: "Ei vanhurskauden töiden tähden, joita olimme tehneet, vaan laupeutensa tähden hän meidät autuaiksi teki uuden syntymisen peson ja Pyhän Hengen uudistuksen kautta." Ja vielä: "Te olette pestyt, te olette pyhitetyt, te olette vanhurskaiksi tulleet Herran Jeesuksen nimen kautta ja meidän Jumalamme hengen kautta." Sentähden on ihan turhaa koettaa itse pestä itseänsä. Vaikka te kuinka ponnistaisitte voimianne, te ette tule askeltakaan lähemmäksi Jumalaa. Sillä tahrattomaksi ei saa kukaan itseänsä. Ainoastaan Kristuksen veri voi sen tehdä.

—Minä en kiellä teitä tulemasta ja seuraamasta minua. Mutta minä vaan pelkään, että se olisi teille hyödytöntä, koska te sillä teolla vaan hakisitte omaa vanhurskautta.

Friida vaipui ajatuksiinsa ja surumielinen ilme levisi hänen kasvoihinsa.

Vasta pitemmän ajan perästä hän jälleen katsahti siirtolaisvaimoon, silitti jonkun poimun hänen olallaan ja sai kyyneleet silmiinsä.

—Minä tahdon rukoilla Jumalaa teidän edestänne, sanoi hän ystävällisesti ja nöyrästi.

Sitten hän otti taskustansa pienen punakantisen kirjan ja sanoi:

—Tässä minä nyt opetan teille kauniin laulun, katsokaa näitä sanoja ja laulakaa mukana.

Oi Herrani, Jeesukseni,
Sä viaton, vanhurskas puoltajani,
Sä suuri ja nöyrä ja uskollinen,
Sinä ystävä parhain syntisien!

Sun etehes, sun etehes
Mä lankeaa turvaten laupeutes
Ja veriseen uhriisi, haavoihisi,
Joilla parantaa tahdoit sydämmeni.

Armosi suo, Henkesi suo!
Ja syntini saastani kauvaksi luo!
Ja itse sä täytä mun tuntoni vaan,
Ja mun ruumiini hallitse kokonaan!

Täss olen ma, täss olen ma,
Oi Jumala, Isä ja Armahtaja!
Mun sielustain särje sä perkeleen työt,
Anna nöyryyttä, kun mua armossa lyöt!

Puhtahaksi ja pyhäksi
Sun avullas tulla on tarpeheni.
Sua paitsi en voi, ilman armoas en.
Sulta rukoilen peson täydellisen.

Kiitokseni armostasi
Sull ijäti nouskohon, Jumalani!
Taas laupeudestasi iloita saan,
Sinä puhdistat sydämme kokonaan.

Friidan laulaessa oli etukannella kaikki hiljennyt. Merimiehet kävelivät varpaillaan ohitse. Masinisti asettui koneruuman luukulle kuuntelemaan ja uninen ravintolaneiti pysähtyi kyökkihytin ovelle ja lakkasi kovaäänisesti torumasta lakasijapoikaa.—Siirtolaisista useimmat ottivat lakit päästänsä ja joku koetteli laulaa mukaan, pyrkipä joskus tavua edellekin, kun oli hänellä sanat kyllä hyvin tiedossa, vaikka ääni vaan ei riittänyt ja tahtoi katketa.

Lopetettuaan laulunsa Friida pani silmänsä kiinni ja venytti kätensä ristiin polvien päälle, ja näytti rukoilevan.

Sitten hän katsahti merkitsevästi siirtolaisiin.

—Kuinka on sielunne laita, rakkaat ystävät?

He liikahtivat, hämmentyivät, katsahivat maahan. Joku rykäsi. Muutamat eivät voineet olla vilkasematta toisiin ja häpeissään naurahtamatta.

Ei kukaan vastannut.

Mutta Friida ei vastausta odottanutkaan.

—Minun sydämmeni, sanoi hän, oli täynnä surua ja kauhistusta, kun minä näin teidät eilen. Viinapulloa ilmassa heilutellen te huusitte hyvästiä kotimaalle ja omaisillenne, lähteäksenne kauas vieraaseen maahan. Ja te naiset! Sen sijaan kuin olisitte varoittaneet miehiä ja estäneet heitä synnistä, sallitte te, että miesten toinen käsi oli teidän kaulassanne, kun toinen pulloa heilutti. Voi häpeätä! Mitä te menette etsimään Atlantin takaa, kun teillä ei ole Jumalaa sydämmessänne? Rikkautta, onnea? Mutta mitä se auttaa ihmistä, jos hän kaiken maailman voittaisi, ja saisi sielullensa vahingon. Vai luuletteko te, että te olette oman elämännen mestarit? Ettekö usko, että kuolema voi teidät tavata, milloin ette odotakaan,—että se tulee niinkuin varas yöllä. Oletteko koskaan katsoneet kuolemata silmiin, ja tulleet ajatelleeksi minne se teitä vie? Yhtäkkiä, keskeltä teidän puuhianne ja toiveitanne te temmataan toiselle tielle. Silloin te lähestytte sitä suurta tuomiota, jota ette ole eläessänne kertaakaan tahtoneet ajatella. Se on niinkuin joku kulkisi pitkin tietä, pyrkien kylään, jossa pidetään talkoita. Hän kulkee iloissaan ja huolettona ja jo matkalla ryyppää pullostansa. Mutta ennenkuin hän ennättää perille, tarttuu häneen vahva käsi ja sanoo: sinä tahtoisit tuonne kylään, jossa talkooväki iloitsee ja tytöt tanssii, mutta sinnekö minä olen sinut asialle lähettänyt? Nyt minä sanon sinulle, koska olen löytänyt sinut väärältä tieltä, että tässä on sinun matkasi pää. Tästä minä vien sinut toiseen taloon, jossa käräjiä parhaillaan istutaan ja sinua juuri odotetaan. Oletteko ajatelleet, ettette tekään voi itse määrätä teidän matkanne päätä, vaan että on toinen, joka siitä määrää. Te pyritte Amerikkaanne, ja te juotte ja mässäätte sinne mennessänne; mutta kavahtakaat itseänne, ettei väkevämpi käsi tule ja pysäytä teitä kesken tietänne ja vie teitä ijankaikkisen tuomioistuimen eteen! Oletteko ajatelleet, että kuolema on se tienhaara, joka johtaa tämän tuomarin eteen,—kuolema, josta ette tiedä, tuleeko se vuoden perästä, vai huomenna, vai tänään, vai ehkä juuri nyt tällä hetkellä! Oletteko ajatelleet, että kuolema on armonajan loppu,—että se on matkan pää, jossa seisoo ijankaikkisuuden käräjätalo, jonne teidän on tuleminen, jonka kynnyksen yli teidän on astuminen! Oletteko te ajatelleet, mitä te vastaatte, kun hän teiltä kysyy ja terävämpänä kuin kaksiteräinen miekka tunkeutuu teidän sieluunne ja henkeenne ja jäseniinne ja ytimiinne, ajatustenne ja sydämmenne aivoitusten perille! Voi teitä silloin! Mitkä ajatukset silloin kuohuvat teidän mielissä, kun te tiedätte vaan, että kaikki tulee ilmi, suurimmasta pahasta työstä pienimpään,—ettei mikään voi jäädä peittoon! Mitä, mitä te vastaatte tuomarille ja millä te aiotte itseänne puolustaa? Ja voi teitä onnettomia ihmisparkoja sinä hetkenä, jolloin te saatte kuulla nuo kauheat sanat: menkää pois minun tyköni te kirotut, siihen ijankaikkiseen tuleen, joka valmistettu on perkeleelle ja hänen enkeleillensä! Ajatelkaa, mitä se on: ijankaikkisuuden polttavat tuskat!

Voi ettette osaa käyttää hyväksenne tätä armon aikaa, joka virtaa teidän ohitsenne hetki hetkellä ja

tunti tunnilta, käyttää sitä pelastuaksenne välttämättömästä kadotuksesta! Ettekö ymmärrä, että elämä on annettu ihmisille pelastukseksi eikä kadotukseksi? Kaikki on tehty, mitä tehdä voi, että pelastuisitte. Jumala itse on astunut maahan ja vaeltanut meidän keskellämme, täydellisessä alentumisen tilassa, antanut elämänsä kuolemaan meidän synteimme tähden, mutta ottanut sen jälleen takaisin! Kärsinyt pilkkaa, häväistystä, ja antanut elämänsä—lunastaakseen synnistä omat pilkkaajansa ja häpäisijänsä! Oi rakkauden mittaamatonta syvyyttä! Ja voi niiden synkkää pimeyttä, jotka tällaisen rakkauden hylkäävät, joilla on uskallusta sysätä luotaan semmoisen armon! Herra antakoon teille armoa ettette möisi ijankaikkista elämätänne joihinkin mitättömiin ajallisiin etuihin, lihallisiin nautintoihin, rikkauden ja mammonan palvelemiseen!

Joku vanha vaimo, joka oli hartaana kuunnellut Friidan sanoja, lankesi yhtäkkiä polvilleen, ja purskahti hillitsemättömään itkuun.

—Armahda Herra minun kurjaa sieluani, huusi hän, ja vavistus puistatti hänen heikkoa ruumistansa.

—Tahtooko hän, ettemme lähtisi Amerikkaan, kysyi joku siirtolaisista toiselta.—Se on myöhäistä nyt.

Mutta Friida nousi seisaalleen, silmissä hartauden liekki, ja vaihtaen ankaran äänenpainonsa leppeään, sanoi:

—Ei, rakkaat ystävät. Minä en tahdo kääntää teidän matkaanne Amerikasta pois. Laiva teidät sinne vie. Minä tahdon vaan sanoa teille, että etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskauttansa, niin kaikki nämät teille annetaan. Minä tahdon vaan, että te lähtisitte sinne Jeesus sydämessä. Sinne ja joka paikkaan muuanne. Minä tahdon, että te ette hylkäisi Herran suurta armoa!

Ja nostaen kätensä ristiin pänsä yli hän huusi:

—Tulkaa siis Jeesuksen luo! Tunnustakaa hänet Herraksenne! Omistakaa hänet sydämiinne! Teidän syntinne ovat anteeksi annetut. Pelastus on tarjona teille, ja sovitus suoritettu teidän pahoista töistänne. Ijankaikkisuuden tuomari on tunteva teidät vanhurskaiksi, kun te tulette hänen eteensä, ja hän on julistava teidät vapaiksi ja päästävä teidät siihen ijankaikkiseen iloon, joka on vanhurskaille valmistettu, jos te vaan itse tahdotte käyttää hyväksenne jo suoritettua sovitusta. Ilmaiseksi teille tarjotaan elämän ijankaikkisuus, teille, jotka ansionne mukaan olette ijankaikkisen kadotuksen lapsia. Tulkaa, tulkaa! Teidän puolestanne on toinen suorittanut pääsymaksun ikuisen iloon, ja tekö ette tahtoisi astua sisälle!

Siirtolaiset katsoivat totisina ja neuvottomina eteensä. Jos heille olisi ennen näin puhuttu, he ehkä olisivat langenneet polvilleen ja muuttaneet elämänsä; mutta nyt—Amerikan matkalla—ajatella Jeesusta ja hänen seuraamistaan! Sydän tahtoi kouristua, kun mielessä vilahti eletty elämä ja sen turhuus ja tietymätön tulevaisuus. Mutta kone kävi, tuku-tuku tuku-tuku, laineet jäivät läiskähtäen jälkeen. Tosin oli vielä yksi kotimainen satama käymättä. Mitä jos vielä palaisi—! Kaikki särjetyt siteet solmisi uudelleen. Ihmiset sanoisivat: oletko hullu, kun kesken matkaasi takasin tulit! Mutta he saisivat vastaukseksi: minä olen tullut uskovaiseksi, minä en tahdo palvella mammonaa ja tahdon elää siinä köyhässä maassa, mihin Jumala on minut asettanut, nurkumatta, valittamatta, kuolinpäivääni asti! Mitä jos todellakin!

Ei, ei, se on kaikki hullutusta!

Ja olihan saarnaaja itsekin sanonut, ettei hän vaadi palaamaan,—että laiva vie, eikä sille enää mitään voi!

Friidan yhä äänekkäämpi puhe oli herättänyt ensi luokankin matkustajain huomion, joista useimmat olivat jo vähitellen nousseet, juoneet aamukahvinsa ja tulleet vilvoittelemaan.

Muutammat heistä tulivat ylös komantosillalle ja istuutuivat tuoleille katsoaksensa alas etukannelle.

He olivat nyt kaikki keskenään tuttuja ja he katsahelivat vuoroin toisiinsa ja vuoroin alas, Friidan puhuessa, nähdäkseen, minkä vaikutuksen tämän esiintyminen ja huudahdukset kehenkin tekivät. Ja vihdoin he antautuivat innolla ratkaisemaan kysymystä siitä, miten tuommoinen ilmiö kuin Friida olisi selitettävä.

Eilinen kauppias tiesi kertoa tunteneensa monta samallaista maallikkosaarnaajaa.

—Ei luulisi, sanoi hän, mutta niistä saavat useat varsin nättiä sisääntuloja tuosta toimestaan. Heille lahjoitetaan välistä paljonkin.

Ja kauppias oli aivan varma siitä, että sisäisimpänä aiheena tässä tapauksessa niinkuin kaikissa muissa täytyi olla itsensä elättämisen välttämättömyys. Pelastusarmeijan kapteenilla hän väitti olevan palkkaa 75 markkaa kuussa.

Hän höysti puhettaan monilla sukkeluuksilla ja matkustajat nauroivat sydämmellisesti.

Mutta joku väitti häntä vastaankin. Pelastusarmeijan kapteenilla ei ollut kuin 10 tai 12 markkaa viikossa. Ja aivan mahdotonta oli otaksua, että kukaan rupeaisi afäärin vuoksi semmoiseen toimeen, joka ei enempää tuottanut ja sitäpaitsi oli niin perin luonnoton.

—Ei, sanoi hän—ja se oli eilinen nuori aviomies,—löytyy aivan luonnollinen selitys tuommoisiin epäluonnollisuuksiin.

Hän viittasi sormellaan alas Friidaa kohden ja alkoi puhua hiljaisella äänellä, etteivät naiset kuulisi, joita seisoi taaempana.

Hän siteerasi tunnettua kirjailijaa, joka väittää, että tämmöisten naisten henkilöiden kiihtyminen Jeesuksen persoonaan on selitettävä heidän tarpeestaan omistaa ja rakastaa mielikuvituksen luomaa ihannekuva, koskapa heidän luonnollinen rakkautensa ei ole voinut tai ei ole onnistunut löytää rakkauden esinettä elävästä todellisuudesta.

Kauppias oli heti valmis luopumaan omasta selityksestään. Hän yhtyi kokonaan tähän, ja tiesi nyt puolestaan valaista asiaa elävällä esimerkillä eräästä vanhastapiiasta, joka, kun ei saanut miestä, oli sen asemesta ottanut kainaloonsa piplian.

Ja taas hän sai osaksensa yleisen kättentaputuksen ja naurun.

Kröijer antoi kolmannen selityksen, ja häntä kuuntelivat kaikki totisina.

—On luonteita, sanoi hän, jotka eivät voi elää ilman julkista vaikutusta ja yleistä huomiota. Monelle naiselle lienee semmoinen huomion herättäminen mahdollinen ennen kaikkea heidän kauneutensa avulla,—epäilemättä sangen usein myöskin älykkyyden ja esiintyvien luonnonlahjojen avulla. Mutta—milloin erinomaisempi kauneus, älykkyys tai tämmöiset luonnonlahjat puuttuvat ja huomion herättäminen siis käypi mahdottomaksi, silloin on jäljellä vaan yksi tie: se on se, jonka näemme tuolla.—

Selityksen hyväksyivät kaikki tyytyväisellä myöntämisellä.

Yksi naisista ei voinut olla huudahtamatta:

—Todellakin, miksi olisivat kaikki tuollaiset muuten niin epäonnistuneen näköisiä!

Vilkas ja erittäin innokas keskustelu tästä asiasta jatkui vielä peräkannella, jonne matkustajat siirtyivät tuulen suojaan. Mutta se keskeytyi äkkiä, kun Friida ilmestyi sinne panemaan nyyttiänsä kokoon.

—Alarik, rakas Alarik, sanoi nuori rouva, juosten ihan hengästyneenä miehensä luo,—minä pyydän, älä jumalan tähden jätä minua yksin! Tiedätkö, se tahtoi tulla minua puhuttelemaan. Minä näin ihan selvästi, että se jo lähestyi ja aikoi istua minun viereeni. Kuinka epämiellyttävää! Ajatteles, jos se olisi tullut minulta kysymään tuota, mitä ne nyt aina kysyvät: kuinka on sielunne laita?—vai mitä se onkaan. Mitä ihmettä minä olisin sille vastannut!—Hyi!

Samassa laiva vihelsi, ja niemen takaa näkyi virran suu ja kaupunki,— viimeinen ennen laivan lähtöä Suomesta.

—Ainoastaan puolentunnin viivytä! ilmoittivat laivamiehet. Eikä kukaan matkustajista mennyt maihin.

Yksin Friidan hoikka, mustiinpuettu vartalo näkyi kiiruusti pujottelevan rantaväen keskellä ja sitten hälvenevän pois kaupungin katuihin.

Etukannen matkustajat katsoivat hänen jälkeensä kurottautuen laivan korkean laidan yli. He olivat vaiti. Muutamilla oli kyneleet silmissä Friidan hyvästijätön jälkeen. Siirtolaisvaimo istui kokkakannen päällä, jalat ristissä allansa, silmät itkusta punasina, ja suruissaan nyökytteli ruumistaan edestakasin.

Hetken kuluttua laiva jo tuprusi Itämeren lounaista taivaanrantaa kohden.

TOINEN OSA.

IV.

Kröijerin asianajokonttoriin pääkaupungin suurimman kadun varrella oli ensimmäisinä arkipäivinä pitkien pääsiäispyhien jälkeen kokoontunut paljon väkeä,—asiamiehiä, neuvonpyytäjiä, käräjäoitsijöitä mitä erilaisimpia.

Hänen oli tapana tulla aamupäivällä esille odotushuoneeseen 10:n ajoissa, mutta nyt oli kello jo yli 11, eikä häntä vielä kuulunut. Ovella ei ollut mitään ilmoitusta, että hän olisi ollut matkoilla, jolloin tietysti joku apulaisista olisi ollut hänen sijassaan.

Jotkut odottavista tiesivät kertoa, että Kröijer jo ennen pääsiäistä oli ilmoitettu arveluttavasti sairastuneeksi ja tahtoivat otaksua, että sama syy nytkin oli esteenä. Mutta toiset väittivät, että siinä tapauksessa olisi tavallisuuden mukaan kaksi apulaista työssä, nyt sitävastoin ei ollut ketään, ja he päättivät varmuudella, että kohta ovi aukenisi ja hän itse näyttäytyisi kynnyksellä,—ei siis tarvinnut muuta kuin malttia ja odottaa.

Joku kolmas, vähän epäröitynä, meni kaikkien kehotuksesta telefoonille ja soitti Kröijerin yksityiseen asuntoon.

Hän ei saanut ylös.

—Näettekö nyt, telefoni on suljettu, ettei sairasta häirittäisi, sanoivat yhdet,

—Eikö mitä, hän on matkalla sieltä tänne, päättivät toiset.

Ei kukaan mennyt pois, vaan kaikki jäivät odottamaan.

Kaksi läsnäolevista rupesivat keskenään puhumaan Kröijeristä. Ja he kilpailivat keskenään kehumisessa, niin että kun toinen puhui, toinen ei häntä kuunnellut, vaan mielti mitä ihmeellisempää vielä kertoisi. Ja vaikka he olivat puhuvinaan kahdenkesken, vetosivat he kilpailussaan kumpikin kuuntelijoihin, jotka kaikki seurasivat heidän keskusteluaan.

Kröijerin voittanutta ei ollut asianajajien joukossa. Hänen ei tarvinnut muuta kuin näyttäytyä oikeuden edessä ja antaa valtakirjansa, kun jo kaikille oli selvänä, mikä puoli tulisi voittamaan.

Erinomaisen vaikutuksen teki hänen näennäisesti väsynyt, kalpea olentonsa. Hän oli anastanut itselleen etuoikeuden istua oikeuden edessä niinkauan kuin pöytäkirjoja luettiin ja muita valmistuksia tehtiin. Ja eipäs ollut yksikään tuomari häneltä sitä kieltänyt. Toisen jalkansa hän tavallisesti nosti toisen jalan päälle ja nojautui veltosti retkahtaneena tuolin selkään. Ei kukaan kuulijoista silloin viitsinyt kuunnella, mitä vastapuolella puhuttiin, ja kaikki vaan odottivat häntä. Kun hän sitten alkoi nenäliinalla prillejänsä hieroa, silloin jo tiedettiin, että kohta hän alkaa puhua. Ja kun hän vihdoinkin nousi, oli kaikki häntä varten hiljennyt. Olsi neulan kuullut putoovan. Tuomarit, kirjurit, raatimiehet hörivät korvansa, kun hän avasi suunsa. Ja Kröijer ei huutanut. Tavattoman hiljaisella äänellä ja hyvin harvaan hän alkoi. Ja tämä se juuri enin jännitti huomiota. Kaikki näkivät selvään, että puhuminen häntä rasitti ja kyllästytti, ja siis täytyi häneltä odottaa ainoastaan semmoisia sanoja, jotka olivat äärettömän tärkeitä joka ikinen.

Oli kumminkin suurempia juttuja, joissa Kröijer esiintyi vähemmin hiljaisena. Niissä oli aina joku pääasia, johon hän tahtoi ikäänkuin kerätä kaikki voimansa. Hän alkoi hiljaa, niinkuin tavallisesti. Mutta sitten näkyi, kuinka hän virkistymistään virkistyi, mitä lähemmäksi ratkaisevaa kohtaa tultiin. Hänen kasvonsa vähitellen elpyivät, hänen ryhtinsä tuli voimakkaammaksi, ja sana sanalta kasvoi puheen lämpö. Vihdoinkin ei ollut enää mitään jäljellä entisestä väsyneestä ja hiljaa puhuvasta asianajajasta, vaan esillä oli äärimmäisiin jännittynyt, intohimoisella vakaumuksen voimalla ja tulisella terävyydellä puhuva Kröijer.

—Ei mikään mahti sinä hetkenä seisonut häntä vastaan! sanoi nuoremman näköinen keskustelevista herroista, joka oli antanut tämän viimeisen kuvauksen Kröijeristä.

Kun toinen ei voinut enää voittaa, käänsi hän yhtäkkiä toisaalle:

—Paha vaan, että hän tahtoo olla vähän liian kallis.

—No, olihan toisia asianajajia, saattoihan kääntyä niiden puoleen, jos Kröijer tuntui liian kalliilta. Eihän ollut mitään pakkoa valita häntä. Mutta eipäs vaan muut kelvanneet!

—Tjah! Kröijer ei aina innostunut, ja—valitettavasti kyllä—silloin saattoi asia mennä myttyyn häneltä yhtä helposti kuin jokaiselta muulta. Kröijer oli hyvä ainoastaan silloin kuin hän innostui.

Nuorempi alkoi vähän kiivastua.

—Onhan luonnollista, että asianajaja panee enin huomiota ja tuhlaa voimaa semmoisiin juttuihin, joiden voittaminen hänelle on tärkein.

—Mutta silloin nousee ehdottomasti kysymys siitä, mitä juttua hän pitää tärkeimpänä. Tietysti sitä, josta hänelle enin maksetaan, vai kuinka?

Nuorempi herra, joka nähtävästi oli ja tahtoi olla Kröijerin läheinen tuttu, ei tiennyt kuinka osottaisi halveksimistaan tuommoiselle otaksumiselle.

—Kröijer ei ole mikään asianajaja, sanan tavallisessa merkityksessä, sanoi hän. Hän on ennen kaikkea poliitikeri ja hän on semmoisena arvostettava. Hänellä on suuria tarkoituksia valtiollisessa suhteessa. Hän tahtoo vaan saada jalansijaa ja merkitystä rahamaailmassa, jotta sitten voisi käyttää valtaansa aatteen palvelukseen.

Mutta vanhempi herra oli kerran päässyt kriittiselle kannalleen, ja hän tahtoi siinä pysyä.

—Poliittinen merkitys? Poliittinen merkitys, mitä varten se on tarpeen? Se on, tiedänmä, juuri rahan vuoksi tarpeen! Rahoja tarvitaan poliitista merkitystä varten, mutta poliitista merkitystä rahoja varten,—siinä koko juttu.

—Teille on siis tuntematonta, että Kröijer tulee asettumaan vapaamielis-radikaalisen puolueen johtajaksi?

—Vapaamielis-radikaalisen tai kansallis-konservatiivisen tai progressiivis-kansanvaltaisen tai minkä puolueen hyvänsä,—onko niitä vielä muita? Mutta minä sanon teille, että kaikki nuo puolueet ovat vaan eri nimiä samalle asialle. On ihan yhdentekevää, millä niistä tahtoo itseänsä kaunistaa. Asia pysyy aina samana, ja se on: muut pois ja minä sijaan! Ja ainoastaan nuorukaiset, niinkuin te, voivat kuvailla, että mikään maailmassa muuttuu siitä, että tämä tai tuo tulee vallan päälle. Mutta kokemus opettaa, että kaikki, jotka pyrkivät vallan päälle, ovat samallaisia ja pyrkivät sinne samasta syystä. Mikäs sitten olot muuttaisi.

Nuori herra kiihoittui niin, ettei hän voinut enää istua paikallaan. Hän lopetti kaiken keskustelun ja nousi muka katsellakseen ikkunasta.

Toinen huomasi menneensä liian pitkälle ja muutti samassa äänensä.

—Eipä siltä, sanoi hän, etten minä myöntäisi Kröijerin ansioita. Minä olen ensimmäinen ihaillemaan häntä—personallisuutena. Ilman leikittä, minä luulen, että hän on tulevaisuuden mies,—niin, minä luulen, että hän aikaa myöten tulee korkeimpaan hallitukseen.

Hän oli melkeen liikutettu omista sanoistaan. Mutta katsahtaessaan ympärilleen hän huomasi, että joku mykistä kuulijoista veti vähän suutansa nauruun.

—Mutta—sanoi hän heti, ikäänkuin jatkaakseen edellistä ajatusta,— siinä on yksi suuri "mutta". Kaikki riippuu nimittäin hänestä itsestään. Yksi väärä tai taitamaton käänne,—ja kaikki on hukassa. Yleisö on tarkkasilmäinen, ja se katsoo Kröijeriä kaikilta puolin.—

Kaikki katsahivat häneen odottaen selitystä tähän kummalliseen loppuväitteeseen.

Mutta samassa saapui toinen apulaisista hengästyneenä odotushuoneeseen.

Sanaakaan sanomatta hän riisui päällystakkinsa, jonka pani tuolille. Ei vastannut yhteenkään kysymykseen, jotka tulvana lensivät hänen ylitsensä. Korjasi vaan kauluksensa ja kaulahuivinsa taltuttaen yhä hengästystään, pyyhki hien otsaltaan, tuli melkeen keskelle huonetta, ja kääntyen odottajiin päin, sanoi:

—Kröijer—huh-huh—on tänä—huhhuh—aamuna—kuollut.

Odottajat jäivät suu auki.

—Kuollut?!

—Kröijer kuollut!

Vaikenivat ihan sanattomiksi. Mikä vaipui mietteisin, mikä kääntyi pois, mikä katsoi maahan.

Ja vasta pitkän aikaa näin oltuaan syvässä äänettömyydessä yksi ja toinen alkoi puhua kuiskutellen toiselle. Apulaisen kanssa suorittivat asiansa myöskin kuiskuttamalla. Juhlallisina ja hiljaa liikkuiivat huoneessa, minkä liikkuiivat. Ja varpaillaan kulkivat vielä rappusissakin.

Sanoma Kröijerin kuolemasta levisi tuulen nopeana kaikkialle.

Ja joka paikassa se samalla tavalla herätti hämmästyttä, ei siksi, että hän olisi ollut kuollakseen liian terve, sillä hän oli kyllä ollut viime aikoina kovin rasittunut ja huonontunut, vaan siksi, että hänen kuolemansa näyttäytyi kaikkien silmissä jonkinlaiselta järjettömyydeltä kohtalon puolelta.

Mies parhaassa iässään!

Kesken kaikkia aikeitaan!

Kuuluisuutensa juuri tavoitellessa huippuaan!

Ylioppilashuoneella arvosteltiin tapausta innokkaimmin, ja monella tavalla ratkaistiin kysymys siitä, mikä oli vikana, ettei Kröijer saanut elää.

Vaikka hän jo aikoja sitten oli ollut vetäytynyt pois ylioppilaspiireistä, seurattiin täällä kuitenkin tarkkaan hänen kohtaloaan, sillä hän oli kerran nostava uuden ajan lipun siellä ulkona valtiollisessa maailmassa,—sen saman, jota hän täällä oli rakastanut ja palvellut. Kaikki tiesivät, että asianajo oli ollut vaan keinona hänelle, ja ymmärsivät, että hän vaan tahtoi ensin siellä ylätuloissa saada vankan ja merkitsevän aseman. Kerran hän oli vielä tuleva takasia ja sanova: Tässä minä olen, tässä ovat minun aatteeni entisillään ja tässä se vanha lippu. Eteenpäin nyt! Nyt on aika tullut! Nyt minä vien teidät perille! Tasa-arvoisuuteen, veljeyteen, vapauteen!

Mutta nyt tuli kuolema.

Ja sentähden ylioppilashuoneella ei voitu uskoa, että mikään satunnaisuus olisi ollut syynä Kröijerin kuolemaan. Mahdotonta oli, että sokea kohtalo olisi katkaissut hänen elämänsä langan vastoin hänen tahtoaan.

Oli kolme mielipidettä. Yhdet sanoivat, että hän olisi tehnyt itsemurhan. Syytä siihen he eivät ilmoittaneet ja se sai mielellään olla arvoituksena kaikille. Jos jokin tuntematon salaisuus olisikin piillyt hänen elämässään, niin se olisi ainakin ollut jotain inhimillistä, ja kuolema olisi niinmuodoin ollut selitettävissä: hän itse tahtoi, ja siksi hän kuoli.—Tätä huhua ei kuitenkaan voitu uskoa, ja sitäpaitsi kerrottiin tosiasiassa, että hän oli ollut hyvin sairaana ennen kuolemaansa. Ja jäi siis jäljelle joko ajatella, että tauti oli hänet tappanut, taikka, että Jumala oli hänet kutsunut pois. Jälkimäinen otaksuminen ei tyydyttänyt ketään, sillä se ei vastannut kysymykseen. Jos Jumala oli kutsunut, niin saattoi kysyä: miksi Jumala oli kutsunut? mutta sehän oli juuri samaa kuin kysyä: miksi Kröijer oli kuollut? Niitä oli kuitenkin semmoisia, joita tämä vastaus täysin tyydytti, ja he melkeen kiivastuivat, jos asiasta vielä edemmäs väiteltiin. Useimmat ottivat asian käytännölliseltä kannalta hakien syytä Kröijerin luonteesta ja tavoista. Se oli kyllä tauti, joka tappoi hänet, sanoivat he, mutta hän oli itse syypäänä tautiin, Hän oli ollut tunnettu siitä, ettei hän hoitanut itseänsä eikä välittänyt terveydestään. Hän oli rasittanut itseään aivan liaksi, oli matkustellut kylminä pakkasina, aukonut turkkiansa milloin päähän pisti. Ihmisen täytyy toki hoitaa itseänsä!—

Suurella uteliaisuudella kuunneltiin niiden mielipidettä, jotka olivat olleet mukana patoloogisessa laitoksessa, kun ruumis avattiin. Ne hylkäsivät kaikki teologiset ja muut aatteelliset näkökannat, ja suoraan sanoivat, mikä oli syy Kröijerin kuolemaan. Ne olivat lääkäreiksi aikovia.

Ja heidän selityksensä oli seuraava:

Kun ruumis oli avattu, huomattiin sydämen hiippalämssät (mitraalivalvelit) kokoonkutistuneiksi ja niiden päällä koko joukko pieniä ryynin tapaisia kasvannaisia. Vasen puoli sydäntä oli muuten hyvin vahvaksi kehittynyt. Nämät kaikki seikat olivat seurauksia tavallisesta sydämen sisäkalvon tulehduksesta.

Aivoja tutkittaessa huomattiin niissä suuri pehmentynyt ala, ja kun tarkastettiin verisuonia niiden pohjalla, löydettiin eräässä suuremmissa arteerissa embolus, joka oli vaikuttanut tukkeutumisen ja pehmennyksen.

Kuoleman selvä syy oli siis siinä, että yksi mitraalivalveleiden päällä olevista kasvannaisista oli irtautunut ja sydämmestä lähtevän veren mukana osunut aivoihin. Semmoinen embolus olisi tietysti voinut kulkea muuannekin kuin aivoihin ja silloin ei seurauksena olisi ollutkaan kuolema. Tämmöisellä sydänvereen osuneella ryynisellä on se ominaisuus, että se, tullessaan suonien haaroutumiskohtiin, voi siihen pysähtyä pitemmäksi aikaa, ikäänkuin kahden vaiheille, minkä tien valitsisi. Heiluttuaan siinä edestakasin se vihdoin syöksyy jompaankumpaan haaraan ja niin taas liikahtaa yhden välin eteenpäin seuraavaan haaroutumiskohtaan asti, ja niin edespäin. Sattumasta siis kokonaan riippuu, että tällainen embolus osuu juuri aivoihin. Mutta jos se kerran sinne osuu, niin on kuolema välttämättömyys.

Yhtä paljon huomiota, mutta vähemmän arveluita herätti Kröijerin kuolema vanhempien kansalaisten piireissä.

Erään suuren krediittilaitoksen neuvotteleva kokous, jonka jäseniin Kröijerkin kuului, piti paraillaan istuntoa, kun kuolonsanoma saapui. Kaikki herrat nousivat juhlallisina sijoiltaan, ja jonkun hetken kuluttua syntyi hiljainen keskustelu sen taudin laadusta, joka Kröijerillä oli ollut. Heillä oli koko kysymys vaan siinä, ja siinä sen ainoa ratkaisu. Heillä oli tietoja lääkäreiltä, jotka olivat olleet kutsutut sairasta hoitamaan. Ja nyt kertoi sanantuoja, että lääkärien arvelut taudin laadusta olivat näyttäneet oikeiksi. Syy katastroofiin oli epäilemättä sydämmen sisäkalvon tulehdus. Endocarditis. Ja kun yksi herroista kertoi, mitä hän tällaisen taudin mahdollisista seurauksista tiesi—häneltä oli yksi sukulainen siihen kuollut,—niin huomasivat kaikki, että jos Kröijerillä todella oli ollut samallinen taudin seuraus, hänen olisi ollut mahdoton jäädä eloon, ja siis oli täytynyt kuolla. Sama herra selitti, että endocarditis on tavallisimmasti seurauksena nivelreumatismista. Ja samassa tiesi toinen herroista, että Kröijerillä oli nuorempana juuri ollutkin ankara nivelreumatismi. Säälien ja valitellen, mutta tietojensa puolesta täysin tyydyttyinä, istuivat pankin herrat jälleen pitkän viheriän pöytänsä ääreen, ja sittenkuin yksi ja toinen oli huomauttanut, kuinka tärkeitä on varoa vetoa ja hoitaa terveystensä, ja joku vielä lisännyt, että hänellä on tapana joka aamu voimistella lyömällä itseään selkään ja reisille taipuvalla rottinkiniuvoksella, jatkui keskeytynyt keskustelu päiväjärjestyksen juoksevista asioista tavalliseen tapansa.

Vähitellen alkoi kaikilla ihmisillä olla varma mielipide Kröijerin kuoleman syystä, ja keskustelut ja väitteet tästä asiasta lakkasivat.

Mutta hautauspäivänä, kun lukemattomat vieraat kokoontuivat avonaisen ruumisarkun ympärille, virisi kysymys jälleen eleille.

Siinä makasi Kröijer liikahtamatta, harmaan kalpeana, silmät kuopallaan, kulmat vähän rypyssä ja alaleuka energillisesti eteenpäin työntäytyneenä, niinkuin eläessä, makasi mykkänä, voimatta koskaan enää avata silmiänsä tai sanoa jotain. Tuo tunnettu, tuo pienimmissäkin liikkeissään uteliaisuudella seurattu Kröijer, kuolleena parhaassa miehuuden iässä!

Oli mahdoton nähdä häntä ilman että kysymys hänen elämänsä ja kuolemansa tarkoituksesta heräsi. Ja huolimatta entisistä ratkaisuihin tämä kysymys nyt tuli elävänä, voimakkaana, läpäisevänä jokaisen eteen ja vaati uudestaan vastausta. Se ikäänkuin sai ihmiset täällä kiinni kahden kesken puheillensa, kietoi ne kouriinsa, eikä luvannut päästää vapaaksi ennenkuin vastaus oli löydetty. Ihmiset pyristelivät vastaan, päästäkseen irti sen kysymyksen, jotka tuntuivat kylmiltä ja luisilta, mutta se ei päästänyt. Se uhkasi ikuisesti pidellä ja vihdoin painua niin ajatuksiin, ettei sitä unissakaan sieltä saisi, jollei vaan tyydyttävää vastausta löytyisi. Ei auttanut mitään, että ihmiset koettivat kaunistaa vainajaa kukilla ja myrteillä. Kysymys häämöitti Kröijerin tummentuneista silmäkuopista, hänen kalman kellahtuneista käsistään, sinertävän valkosista tyynyistä hänen päänsä ympärillä ja soikean arkun mustasta pinnasta. Vastatkaa, vastatkaa! Onko todellakin mahdollista, että Kröijerin elämä on katkennut sattumalta, vaan siitä syystä, että joku irtaantunut hitunen valitsi tämän eikä tuon tien suonien haaroutumisesta? Ja jos niin on, riitä on silloin teidän oma elämäne? Kuka takaa, etteivät teidän aikeenne keskeyty samaten?

Kaikki ihmiset olivat ajatuksissaan, ja jos he puhuivat keskenään, niin ainoastaan peittääkseen hajamielisyytensä.

He antoivat vieläkin Kröijerin elämän päävaiheiden kulkea kerran editsensä ja koettivat niistä löytää jotain syytä kuolemaan. Mutta turhaan. Kaikki oli tässä elämässä suurellesin perustettua, kaikki tähtäsi jotakin päämäärää kohden, kaikki oli vasta valmistusta tulevaisuutta varten, jota syrjäiset saattoivat vaan aavistaa ja uteliaasti odottaa. Mitä voisi ihmiseltä vielä vaatia! Vai eikö hänen pitäisi rakennella tulevaisuuttaan! Sokeaan fatalismiin ihmisen pitäisi heittäytyä.

Kun ei täältä tullut mitään vastausta, täytyi sitä hakea toisaalta.

Kröijerin yksityisestä elämästä ei ollut kellään mitään käsitystä. Mitä jos syy piilikin jossain siellä. Ihmiset ovat niin erilaisia yksityisessä elämässä kuin julkisessa.

Mutta katsahdus Kröijerin liikkumattomiin kasvoihin karkoitti tällaiset ajatukset. Hänen kuolonkamppauksessa ry pistyneet silmäkulmansa kertoivat elämän äärettömästä totisuudesta, jonka rinnalla kaikki pikkumaiset juorut hävisivät kuin akanat tuuleen.

Muiden seisoessa istui tuolilla lähellä arkkua hänen vanha äitinsä, surun murtamana, huomaamatta ketään ympärillään, ainoastaan itkien ja tuijottaen maahan eteensä.

Jos voisi kysyä häneltä, tunkeutua hänen ajatuksiinsa ja saada häneltä se oikea käsitys Kröijeristä, joka selittäisi, miksi hän ei enää elä.

Kuinka omituista ajatella häntä tuon äidin poikana, ajatella, että heidän välillään on ollut sama äidin ja pojan välinen suhde kuin kaikilla muilla ihmisillä. Kröijeriä ajateltiin aina vaan julkisena henkilönä, eikä pistänyt päähankkään, että hänelläkin on täytyntä olla äitinsä ja muut perhesuhteensa. Kaikki tämä ei ollenkaan sopinut Kröijerin kuvaan.

Useimmille se olikin uutinen, että hänen äitinsä oli elossa, sillä kukaan ei ollut kuullut hänen sanallakaan mainitsevan äitinsä olemassaolosta.

Nyt näkyi kuitenkin selvästi, että heidän välillään oli kokonainen maailma. Se näkyi äidin itkusta, näkyi koko hänen olennostaan, siitä, ettei hän tiennyt kestään ympärillään. Oli niinkuin vieläkin heidän keskinäisen suhteensa langat olisivat vahvana virtana kulkeneet pojasta äitiin ja äidistä poikaan.

Ihan uusi puoli Kröijeristä astui täällä esiin. Nyt vasta hänen kuoltuansa. Mitä jos oikea Kröijer olikin jotain aivan toista kuin se, joka oli kaikille tuttu!

Tuo äiti varmaan tietää, miksi hän on kuollut. Kaikki osoittaa, että hän sen tietää. Hän ei ainakaan ihmettele kuoleman syytä, hän vaan näyttää surevan, että on tapahtunut se, minkä pitikin tapahtua.

* * * * *

Tuntui suurelta huojennukselta, kun arkun kansi vihdoinkin pantiin kiinni.

Ja kun ruumis kannettiin ulos ja ulkoilman henki puhalsi raittiina kasvoihin, oli kaikki yhtäkkiä taas kuin selvänä. Ihmiset alkoivat taas keskustella toistensa kanssa ja Kröijer oli tietysti taas kuollut sydämen sisäkalvon tulehduksesta, eli oikeammin sen seurauksesta, ja tulehdus oli seuraus siitä ja siitä ja tapahtui niin ja niin ja tuotti tällaisessa tapauksessa ehdottomasti kuoleman. Ja hoitamalla terveyttä saattoi päästä kaikista taudeista ja siis välttää kaikki kuoleman syyt.

Ja kaiken lopuksi sanoi vihdoinkin sanansa pappikin.

Pitkässä, kauniissa hautauspuheessaan hän lyhyellä lauseella selitti syyn Kröijerin kuolemaan:

—Inhimillisesti katsoen, sanoi hän, tässä on elämä kesken katkennut. Me valitamme, että häneen pannut toiveet ovat rauenneet, että hän on kuollut elämänsä kukoistustilassa, että kaikki hänen aikeensa ja kaikki tulevaisuuden kuvat ovat hävinneet jälkiä jättämättä. Mutta varokaamme näin ajattellessamme. Muistakaamme, että meidän tulee nöyryydellä vastaanottaa Herran päätökset. Meidän tulee pitää mielessä, että Jumalan taivaallisen majesteetin edessä meidän kaikki puuhamme ja toimmemme tämän maan päällä ovat vaan vähäpätöisiä, haihtuvia varjokuvia. Yritystä ja koetusta ovat meidän elämämme suurimmatkin pyrinnot. Herra antaa yhden lopettaa, mutta toisen hän kutsuu kesken pois. Nöyryydellä ottakaamme vastaan Herran päätökset. Nöyryydellä huokaa sinä, sureva äiti, sanoen: Herra antoi, Herra otti, kiitetty olkoon Herran nimi! Ja nöyryydellä yhtykäämme me muut apostoli Paavalin sanoihin: O sitä Jumalan rikkauden, ja viisauden, ja tunnon syvyyttä! Kuinka tutkimattomat ovat hänen tuomionsa, ja käsittämättömät hänen tiensä! Sillä kuka on Herran mielen tietänyt? Eli kuka on hänen neuvonantajansa ollut? Eli kuka on hänelle jotakin ennen antanut, jota hänelle pitäisi jälleen maksettaman? Sillä hänestä, ja hänen kauttansa, ja hänessä ovat kaikki. Hänelle olkoon kunnia ijankaikkisesti, amen!

Sitten tavallinen hautausluku, lapiollinen multaa kuoppaan, rukous, ylioppilaiden surulaulu ja vihdoinkin haudan umpeenluominen.

Kaikesta tästä, mutta erittäinkin papin puheen jälkeen jäi ihmisille vallitsevaksi se käsitys, mikä heillä tosin aina ennenkin oli ollut, kun he tulivat elämään ja kuolemaa ajatelleeksi.

Elämä olisi ihanaa, voisi usein muodostua suuremμοiseksi ja loistavaksi, mutta on olemassa painajainen, joka sen myrkyttää, se on se tieto, että Jumala voi kesken kaikkea kutsua meidät pois koko ihanuudesta.

Kuitenkin, kun he jo rupesivat hajaantumaan Kröijerin hautakummulta unohtaen ajatuksen, että hän nyt siellä syvällä maassa pienessä pimeässä arkussaan mätänee,—kun käytäville siellä täällä veteläksi

sulanut keväinen lumi pakotti heidät suurella ponnistuksella harppaamaan ylitse ja he huomasivat, että siellä täällä jo pilkisti esille vihanta ruoho ja lintu viserti jossain alastomassa puussa ja keveät valkoset hattarat lensivät kiiruusti sinisellä taivaalla,— ajattelivat he kevennyksen huokauksella: Ihmisen tulee vaan tottua painajaiseensa ja rohkein mielin ajatella, että jos hänelle toisinaan ei onnistukaan, niin toisinaanhan onnistuukin.

Ja niin rauhoittui vähitellen kaikki entiselleen. Kaupungissa näkyivät samat raitiotievaunut kuin ennenkin ja kuuluivat samat kellonkilytykset. Samat ihmisjoukot riensivät asioissaan kaduilla, puodista sisään ja puodista ulos. Ja pian Kröijerin kuolema oli tapaus, joka oli aivan kuin kymmenen vuotta sitten ollut.

* * * * *

Järjestäessään poikansa kirjeitä, kaukana yksinäisessä kodissaan, oli äidillä edessään erittäin kaksi, joita hän ei hennonnut panna muiden kanssa samaan läjään, vaan luki niitä, herkeämättä itkien, yhä uudelleen. Toinen näistä kirjeistä, vanhempi toista, oli näin kuuluva:

Rakas äiti!

Vaikka sinä et seuraakaan puolue-elämäämme, olet kumminkin varmaan kuullut puhuttavan siitä uudesta suuresta krediittilaitoksesta, joka on äskettäin perustettu pääkaupunkiin. Et ole myöskään voinut olla huomaamatta, että jotakin erinomaista ja tavatonta on yhdistynyt tähän laitokseen, joka saattaa ihmiset kuumeeseen. Syy on se, että tämän laitoksen merkitys on poliitisessa suhteessa arvaamattoman suuri. Sen tarkoitus on laajentaa puolueemme merkitystä ja voimaa aineellisella alalla, missä se tähän asti on ollut sanaton ja kaikkea vaikutusta vaille. Ja samalla tietysti kukistaa niiden merkityksen, joilla tähän asti on ollut yksinomainen sananvalta näillä aloilla.

No niin, pääasia on, että koko laitoksen keksijä olen minä. Minun on aate, ja minä olen sen alkuunpanija.

Tuo aate aukesi silmiäni eteen niin valtavana ja minä näin sen vastaisessa toteutuksessa niin suuremmissa seurauksissa, etten tietysti hetkeäkään voinut epäillä tehtävästäni; se, minua innostutti, mitä enemmän sitä ajattelin ja mielessäni kasvatin.

Minä tahdoin tehdä siitä koko kansan yhteisen asian. Tahdoin sytyttää kaikkien mielet yritystä kannattamaan. Osakkeet olisivat levitetyt kaikkialle, haaraosastoja olisi perustettu joka kaupunkiin, ja joka paikassa olisi tämä laitos muuttunut kansan omaksi luottolähteeksi samalla kasvattaen meidän puolueemme miehistä kelpollisia ja kykeneviä käytännön miehiä rahaliikkeen ja hallinnon aloilla. Se, mikä meiltä oli puuttunut: edellytykset valloittaaksemme kerran pysyväisesti johtavan aseman maan hallinnollisissa virastoissa ja siten itse hallituksessa, se oli paraiten saavutettavissa juuri läpiviemällä minun aatteeni.

Tämä poliittinen puoli asiasta se juuri oli, jonka tiesin hankkivan yritykselle innostusta yleisön puolelta. Ja minä aavistamalla näin edeltäpäin kaiken sen, mikä sitten onkin toteutunut, että yritys väkevän kansallisen värin suojassa on saavuttanut koko kansan kannatuksen. Siitä syntyi suuri kansallinen yritys, jonka vaikutuksia tulevaisuudessa ei käy kyllin laajalle arvaaminen.

Kun minun mielessäni ensi kerran välähti tällaisen laitoksen mahdollisuus, tunsin minä taas pitkistä ajoista itsessäni tuon jumalallisen voimankipinän synnyttää ja luoda, joka on ollut, kuten sinä itse olet sanonut, nuoruudestani saakka minun elämäni kannustin.

Sinä olet tosin myöskin sanonut, että minulta puuttuu vastaavaa voimaa ja sitkeyttä toteuttaakseni sitä, mitä olen aatteessa suunnitellut. Mutta minä toivon kuitenkin, että tämä sinun arvostelusi soveltuu enemmän nuorempaan ikäkauteeni. Luullakseni minä olen edistynyt siitä pitäen. Ainakin mitä tähän aatteeseen tulee, ymmärsin minä heti, että koko sen merkitys on taitavassa toteuttamisessa eikä suinkaan julkilaulamisessa ennen aikaan.

Minulla oli kaikki varustettuna, kaikki suunnitelmat valmiina ja kaikki erityisyydet mietittynä, ennenkuin minä esitin aatteeni puolueelle kokonaisuudessaan.

Tietysti, tuli syttyä heti kuin kuiviin katajoihin. Jokaiselle oli kohta selvänä, että juuri tähän oli nyt ryhdyttävä eikä mihinkään muuhun. Kuinka ei sitä muka ennen tultu ajatelleeksi! Ja he olivat kaikki kuin haltioissaan. Toiveita lausuttiin mitä rohkeimpia. Kaikki oli täydessä palossa.

Minä ja muutamat muut lähetettiin maaseuduille eri tahoille ympäri Suomen. Jokapaikassa otettiin asia yhtä suurella innostuksella vastaan. Ilmaantui, että kapitaalia ja rikkauksia puolueellamme oli enemmän kuin osattiin aavistaa, ja uudelle laitokselle luvattiin aivan kuulumattomia talletuksia. Osakkeet olivat merkityt ensimmäisessä hengenvedossa.

Perustava kokous pidettiin ja näin oli siis minun aatteeni tehnyt ensimmäisen askeleen toteutumisekseen.

En voinut epäillä mitään, kaikki kävi niinkuin olin suunnitellut. Minun asemani tässä asiassa pysyi yhä entisellään, niin ettei ilman minua mitään tehty eikä mihinkään ryhdytty, eikä minulla ollut mitään syytä epäillä, että tulisin tämän asemani vastaisuudessaakin säilyttämään.

Äiti, eilen pidettiin ratkaiseva kokous, jossa yhtiön johtokunta valittiin.

Ja minä en tullut valituksi, kuten sain kuulla, siitä syystä, ettei minua pidetty semmoiseen toimeen sopivana.

Äiti, jospa sinä voisit kuvailla minun tunteitani sinä hetkenä, kun minä huomasin, ettei tämä tapaus ollut mikään hämmästyttävä uutinen kellekään, vaan että asia oli ollut puheen ja päätöksen alaisena heidän keskensä ilman minua!

Sinä tiedät mitä ponnistuksia minä olen tehnyt päästäkseni tarkoitusteni perille. Sinä yksin tiedät myöskin, mitä vastuksia minä olen saanut voittoa. Olin vuodenajan valmistellut tätä lempituumaani, joka päivä ajatellut sitä, siinä oli koko elämäni ja tulevaisuuteni.

Tänä hetkenä minä en vielä tiedä, mitä minä teen. Minä olen ihan odottamattani siinä asemassa, missä olen. Olen kuin pilvistä pudonnut. Tunnen itseni mahdolliseksi vaikka mihin.

Mutta ole kuitenkin rauhassa. Ei yksikään sielu ole nähnyt, mitä minussa liikkuu,—minä en ole hetkeksikään ilmaissut itseäni. Ja sen verran minussa lienee voimaa, etten tee mitään tunteitteni vallassa.

Kirjoita ensi tilassa.

Poikasi—.

Toinen, myöhempi kirje, päivätty vaan muutama viikko ennen hänen kuolemaansa, oli näin kuuluva:

Rakas äiti!

Kiitän kirjeestäsi, rakas äiti. Saatoin arvata, että tulisit käyttämään tätä tilaisuutta kääntääksesi minut sinun uskosi lapseksi. Jos tahdoit valita semmoisen hetken, jolloin minä olen enin särjetty, niin et olisi voinut parempaa valita. Mutta jos olet myöskin luullut voivasi nyt minuun paraiten vaikuttaa, niin olet erehtynyt. Sillä sinun yrityksesi nyt niinkuin aina ennenkin on jäänyt seurauksia vaille. Anna anteeksi, mutta niin se on, sille en voi mitään.

Kuitenkin tahdon minä tällä kertaa, niin paljon kuin väsymykseni sallii, vastata sinun kirjeeseesi, ja vastoin tavallisuutta kajota tuohon kysymykseen. (Pyydän sinua välttämättä polttamaan tämä kirje, heti luettuani, ettei se suinkaan joutuisi kenenkään syrjäisen nähtäväksi).

Mitä nyt ensiksikin tulee minun käsitykseeni korkeimmasta olennosta, niin täytyy minun sanoa, etten voi häntä ajatella, niinkuin sinä, jossakin taivaissa asuvaksi, personalliseksi olennoksi, jonka tahdosta ihmisellä semmoisenaan olisi välitön tieto. Minä luulen, että meillä on oikein käsitys Jumalasta silloin, kuin emme ollenkaan koeta tehdä itsellemme tiliä siitä, mitä, missä ja millainen hän on, vaan ainoastaan ankarasti pysymme velvollisuuksissamme. Velvollisuuden tunto, se on sama kuin Jumalan tahdon tunto. Mutta ei suinkaan välitön, vaan ainoastaan välillinen tunto. Sillä velvollisuuksia synnyttävät ihmiselle ainoastaan ihmiset. Velvollisuuksia voi ihminen tuntea ainoastaan silloin, kuin hän on jossakin yhdyskunnassa muiden ihmisten kanssa. Jos taas ajattelemme ihmistä erakkona esimerkiksi jossakin ihmisetömmässä saarella, niin hänellä ei voi olla olemassa mitään Jumalaa eikä Jumalan tahtoa, koska hänellä ei voi olla olemassa mitään velvollisuuksia ketään kohtaan.

Se korkein yhdyskunta, jonka tahto on äärimmäinen normi yksityiselle ihmiselle, on kansa.

Ja sen tahdon täyttäminen antaa elämää ja elämän merkitystä kaikille. Kansan tahto, se on Jumalan tahto. Se, joka täyttää kansan tahtoa, se täyttää korkeinta tahtoa. Tämmöisenä on Jumalan tahto jokaiselle avoinna. Ja ainoastaan näin välillisesti, kansansa tahtona, voi yksityinen Jumalan tahtoa tuntea.

Yksityisessä ihmisessä voi olla vaan suurempi tai vähempi määrä halua, intohimoa täyttämään tätä tahtoa ja nauttimaan sen täyttämisestä seuraavaa elon voimaa. Minä en tarkoita tässä sitä, että tavallisten kansalaisvelvollisuuksien täyttäminen tai vain lainkuuliaisuus olisi kylläksi antamaan sisällystä ihmiselämälle.

Ei, ei siinä ole kaikki.

Syvämmältä voi tuntea kansan tahdon kuin ainoastaan kirjoitetusta laista ja kansalaisvelvollisuuksien täyttämisestä. Sen voi tuntea omassa hengessä. Se voi ikäänkuin laskeutua yksityisen sieluun, siellä pesiytyä ja muuttua hänen omaksi hengeksensä. Mikä ääretön elämän rikkaus virtaa silloin hänen kauttansa! Hän ajattelee omia ajatuksiansa ja menee omaa tietänsä ja kuitenkin ne on kansan ajatukset ja se on kansan tie! Täällä, tässä sydämissä on kansan sydän, tässä hengessä kansan henki.

Siinä nyt on minun uskontoni, äiti. Siinä on elämän merkitys, siinä kaiken onnen ja suuruuden lähde.

—

Minun on sanomattoman iloista kirjoittaa tähän näitä ajatuksia, jotka ovat olleet minulle elämän antajina,—joita olen seurannut ylimpänä totuutena. Nyt kun uudistan ne mielessäni, sykähtää vielä sydämissäni aivan niinkuin niinä entisinä aikoina. Ja vaikka nämät ajatukset ovatkin lakanneet olemasta niin alituisesti tietoisuudessa kuin ne olivat ennen, tunnen minä erittäin tällä hetkellä, että ne, ja ainoastaan ne, oikeastaan vieläkin elättävät minua. Se on vaan tuo alituinen voimain ja huomion ponnistus asianajon alalla ja siitä seuraava alituinen väsymys, joka minua häiritsee. Mutta minä tiedän, että kun vaan kerran pääsen tarkoitusteni perille, pääsen tästä vieraiden asiain painosta ja saan hetken hengähtämisen aikaa, niin kyllä jälleen elvyn ja jälleen tunnen samaa elämääntoa kuin ennenkin.

Sinä kirjoitat, että käsityksesi mukaan kaikki tapaukset minun elämässäni, kaikki minun entiset ja nykyiset vastukseni tahtovat vaan minulle todistaa, että minulta puuttuu personallinen Jumala ja personallinen suhteeni häneen. Ja sinä sanot suoraan, että nykyinen suuri vastoinkäymiseni on viimeinen todistus siihen, ettei ihminen voi löytää onneansa palvelemalla puoluetarkoituksia. Sillä, sanot sinä, kaikki mitä puolue sinulle antaa voi se sinulta ottaakin.

Sinä olet löytänyt sopivan hetken näin sanoaksesi. Mutta minä en aijo olla niin heikko, että antaisin satunnaisen onnettomuuden viedä itseltäni sen uskon, joka on minun ylpeyteni ja perustaa minun ihmisarvoni omissa ja kansani silmissä. Anna anteeksi äiti, mutta minun täytyy sanoa vakaumukseni, että tuo sinun vaatimasi personallinen suhde Jumalaan, elämä rukouksessa ja niin sanoakseni pikkumaisten yksityisvelvollisuuksien täyttämässä, joita te jostakin syystä sanotte rakkauden töiksi, on kehitysasteena paljon alempana sitä astetta, jolloin ihminen hakee Jumalan ääntä kansan tahdossa, jolloin hän rakastaa Jumalaa rakastamalla Isänmaata ja pyrkii pikkutekojen piiristä kansallisiin suurtekoihin.

Huomautettuasi, että Jumalan henki täytyy ilmestyä rakkauden henkenä, sinä sanot, että politiikka on päinvastoin saattanut minut enemmän vihaamaan kuin rakastamaan ihmisiä. Syytä minua, mutta älä syytä sitä elämänymmärrystä, joka on minun uskontoni. Myönnän kyllä, että erittäin tällä hetkellä minä en tiedä kuka yksityinen minua rakastaisi ja ketä yksityistä minä en vihaisi. Mutta minä tiedän, että vastainen menestyminen tulee paljon sovittamaan suhteitani. Koko asia on vaan menestymisessä. Sitä paitsi minun täytyy sanoa, etten ole koskaan ennenkään ymmärtänyt rakkautta yksityisiin, minulle enemmän tai vähemmän vieraisiin henkilöihin, niinkuin sinä tätä rakkautta ymmärrät. Se on totta: minulla on hyvin lämpimiä tunteita matamiani kohtaan, niin että toisinaan, ollessani yksin kotona, minusta tuntuu sangen ikävältä, kun hän kovin kauan viipyy asioilla kaupungilla. Niinikään on eräs talonmiehen pieni poika minun entisessä kortteerissani saanut minussa kerran hereille niitä tunteita, joita luulen sinun tarkoittavan. Minä huomasin hänen takertuneen suureen hankeeseen, kiipesin sinne vyötäisiä myöten ja kannoin hänet esille. Kantaessani kylmää ja miltei paleltunutta pienokaista omaa lämmintä ruumistani vastaan minä tunsin niin suurta kiintymystä häneen, etten voinut irtautua hänestä ennenkuin olin hänen isänsä kanssa järjestänyt kaikki hänen kouluasiansa.—Siinä ainoa esimerkki, mitä tällä hetkellä elämästäni muistan. Tämmöisiäkö rakkaudentöitä sinä tarkoitat ja niiden harjoittamisessako sinä katsot elämän olevan? Elää Kristuksen elämää, sanot sinä. Parantaa sairaita, sitoa haavoja, kulkea saarnaamassa? Äiti, minä en ymmärrä sinua. Onko sinun tarkoituksesi todellakin, että minun pitäisi, saadakseni elää, jättää asianajokonttorini ja kaikki krediittilaitokset?

Niin tyydyttämätön ja käsittämätön kuin minulle onkin tuo elämä luulotelluissa rakkaudentöissä yksityisiä ihmisiä kohtaan, niin käsitettävä, tyydyttävä ja viehättävä on minulle ihmiskokonaisuuden eli kansan palveleminen. Ja sitä enemmän, kun—tunnustan sen avonaisesti— koko minun elämäni, koko minun onneni ja tulevaisuuteni on tämän kokonaisuuden kanssa kutoutunut eroittamattomasti yhteen.—Kaikki personalliset edut ovat uhrattavat kansan eduille, se on totta. Vielä enemmän: yksityisen koko elämä on oleva yksi ainoa kansan tahdon palvelus. Mutta siitä huolimatta pysyy totuutena, että se, joka kansan etuja palvelee, se tulee kerran kansan palkitsemaksikin. Minä en tiedä, mihin minä perustaisin semmoisen uskon, että kuoltuamme—kuten sinä kirjoitat—meidän etemme ilmaantuu kuningas; joka kutsuu meitä taivaalliseen iloon, sanoen: mitä olette tehneet yhdelle näistä pienimmistä, sen olette tehneet minulle. Sitävastoin ymmärrän järkähtämättömäksi luonnonlaiksi, että minun onneni ja sen kansan menestys, jota minä palvelen, ovat ehdottomassa yhteydessä. Se on minun uskoni, että niin on.

Senvuoksi minua ei ole voinut horjahuttaa entiset vastoinkäymiseni ja senvuoksi on jäänyt vaikutuksetta sekin "viimeinen" taivaan lähettämä todistus minun uskoani vastaan, jolle sinä tahdot

antaa niin ratkaisevan merkityksen.

Se puolue, kansa, isänmaa—kuinka vaan tahdot,—joka näkee minun aatteeni toteutettuna, on kerran palkitseva minut.

Keskeltä näitä alituisia voimainponnistuksia, keskeltä tätä näännyttävää väsymystä, jonka kanssa saan kamppailla, minä uskon ennen kaikkea oikeuteen tässä maailmassa!

Ja sentähden minä uskon voimiini ja uskon tulevaisuuteeni.

Poikasi—.

Tässä jälkimäisessä kirjeessä oli äiti punasella kynällä vetänyt paksun viivan näiden sanojen alle:

"minä tunsin niin suurta kiintymystä häneen, etten voinut irtautua hänestä ennenkuin olin hänen isänsä kanssa järjestänyt kaikki hänen kouluasiansa."

Luettuansa kirjeet viimeisen kerran, hän laskeutui polvilleen oman tuolinsa eteen ja rukoili siinä pitkän ajan.

Sitten hän nousi, tosin itkettyneenä, mutta lohdutuksen ilme silmissä, ylös, kääri kirjeet kokoon, korjasi pöydältä valkoset, hautauskukista kootut myrtit ja ottaen käteen sukan istui nojatuoliinsa. Puinen parsinsieni tuli esiin sukan kuluneesta kantapäästä suurena kuin täysikuu.

—Annaliisa! huusi hän suljettuun oveen päin, ja kun sieltä ei kuulunut liikettä, vielä toisen kerran:

—Annaliisa!

Ovesta tuli siististi puettu palvelustyttö, valkosella esiliinalla ja pienellä päähineellä.

—Minä jo joisin teetä, sanoi vanhus, ja kun Annaliisa jäi ovelle eikä mennyt heti toimittamaan, lisäsi hänelle hymyillen:

—Sinä katsot varmaan tätä hirveätä sukkaa? Niin, hän oli kauhea sukkaa kuluttamaan. Katso, katso mitä tämä on!

Annaliisa nauroi ja päivitteli mennessään, eikä raatsinut sanoa, että nythän oli turha niitä enää paikata,—ilosena vaan siitä, että vanhus jo taisi suruiltansa hymyillä.

V.

—Kröijer kuollut! huudahti Alarik, nähtyään uutisen sanomalehdissä.

Hän oli juuri valinnut mitä mukavimman asennon omassa huoneessaan komealla lepotuolillaan, tyynyjen keskellä, asettanut kaakaonsa pyöreälle pöydälle viereen ja taittanut sanomalehden sopivaan muotoon. Ja nyt osui ihan ensimmäisenä tuo onneton uutinen silmiin.

Hän hyppäsi pystyyn melkeen vaaleten.

—Tämä vielä puuttui! Tämähän on ihan nurin päin! Tänään on 15:s päivä, juttu on esillä juuri tänään kihlakunnanoikeudessa. Lyydi, Lyydi! Äsh!

Painoi sähkönappiin, toiseen. Käveli rajusti pari kertaa edestakasin. Painoi taas; ja nyt niin kauan ja niin kovalla voimalla, että etusormen nivel oli mennä sijoiltaan ja suu väännyt kärsimättömyydestä.

Ihmiset töytäsivät sisälle joka haaralta.

Täti, palvelustyttö ja kaksi rouvan sisarta. Ja kaikilla oli kysymyksensä.—Mitä, mitä?—Mitä on tapahtunut?—Herra siunatkoon, kuinka minä säikähdin!—

Tämä töytääminen ja nämä huudahdukset ärsyttivät häntä, ja kaikki hänen hermonsä joutuivat epäjärjestykseen.

—Te odotitte kai, että olisitte löytäneet minut halvattuna keskeltä lattiaa, sanoi hän nauttivalla vihalla.—Varmaan jo kuvailitte hautajaisia ja—

Inholla hän keskeytti lauseensa, ja sanoi sitten teeskennellyllä ystävyydellä:

—Olkaa hyvä, pyytäkää rouva tänne!

Menivät kaikki.

Rouva tuli hengästyneenä, kyökkiasussa ja toi myötänsä kotletinhajua.

—Mitä täällä on tapahtunut? Alarik, kuinka sinä saatat taas noin kiihoittua!

—Kröijer on kuollut!

—Vai niin.

—Vai niin? Ei sen enempää, kuin "vai niin"! Ja tiedätkö sinä, että meidän myllyjuttu siellä maalla on juuri tänäpäivänä esillä. Me olemme nyt menettäneet sekä koskemme että myllyrakennuksemme. Ei sen enempää eikä vähempää!

—Tietysti sinne on matkustanut joku apulaisista.

—"Tietysti", se on teillä naisilla aina vaan niin selvää ja yksinkertaista: "tietysti"! Mutta Kröijer ei ole suinkaan voinut muistiansa apulaiselle testamentteerata! Ja minä kun olen niin paljon asianhaaroja hänelle selittänyt, äsh, äsh, tämä on aivan sietämätön isku minulle.

—Mutta rauhoitu, rakas Alarik! Tottapa semmoisissa asioissa käytetään papereita ja onhan apulaisen täytynyt löytää ne konttorissa. Pääasia kaikissa meidän asioissamme on, kuten tiedät, ettet ole levoton. Tiedäthän kuinka ankarasti se on sinulta kielletty. Johan tohtori vaati, että jättäisit kaikki asiasi jonkun luotettavan hoitajan haltuun.

—Siitä nyt ei tule mitään.

—Ei, ei. Se olikin vaan uhkaus, että jollet voi pysyä rauhallisena, niin eihän muu auta.

Lyydi sai hänet jälleen istumaan.

—Katsos nyt, kun olet taas tolalta. Se on suorastaan myrkyä sinulle tämmöinen häiriö. Olethan luvannut minulle, että koetat hillitä itseäsi. Lupaa nyt uudestaan. Muista nyt tästä lähin, että vaikka mitä tapahtuisi, sinä ensin ajattelet terveyttäsi. Ymmärräthän Alarik, että se on kaikkein kalleinta sinulle. Ei mikään tapaus voi olla tärkeämpi kuin se, että sinä pysyt rauhallisena etkä mieti asioitasi.

—Kas niin, sanoi hän vielä,—tässä on sinulle tyyny selän taakse. Panenko enemmän vasemmalle? Tässä kaakaolasi ja tässä sanomalehtesi. Onko nyt hyvä?

—On, sanoi Alarik lyhyesti, ja hän nähtävästi pidatti itseänsä lisäämästä jotakin vielä.

—Ja muista siis mitä tohtori on sanonut On esimerkkiä ihmisistä, joita halvaus on kohdannut hyvinkin nuorella ijällä eikä ole kumminkaan uudistunut ennenkuin seitsemännelläkymmenellä. Tyyntynyt elämänlaatu, hiljainen työ rauhallisen perheen keskuudessa, elämä nykyisyydessä, täydellinen huolettomuus ja suruttomuus tulevaisuuden suhteen—tämä kaikki on voinut pelastaa uudistuskohtauksesta.—Ja jos sinun olisi edes pakko ajatella mitään asioita! Onhan meidän toimeentulomme aivan taattu. Meillä on paljon enemmän kuin kylläksi. Mitä sinä vielä tahdot?

Alarik ei voinut hermostumiselta mitään vastata, yritti, veti jo henkeä sisäänsä, mutta puhalsi nenän kautta ulos.

—Ai, haisevatko minun käteni kotletiltä? Olisit ennen sanonut!—No muista nyt kaikki, mitä olet luvannut!

Iloesti hyräillen Lyydi meni omalle puolellensa, eikä ollut huomaavinaanakaan Alarikin hermostumista.

Alarikin luona oli taas kaikki hiljaa.

Hän käänteli pari kertaa lehteänsä, muutti sen toisiin taitoksiin. Mutta laski sen sitten pian huoasten pöydälle.

Ja sanomaton suru kuvastui hänen kasvoissansa.

Sitten hän nousi ja rupesi kävelemään edestakasin.

Kun ajattelen, on se oikeastaan hirmuista, mikä minussa tapahtuu. Nyt en taaskaan voinut häntä sietää. Toisinaan, vaikka kuinka koettaisin, en voi saada esille entistä rakkauttani, en voi, en voi, en voi!

—Kuinka toista se oli ennen! En tarvinnut muuta kuin ajatella mielessäni hänen kuvaansa, kun rakkaus minut valloitti. Tosin pian tulivat nuo tyhjät hetket, jolloin häntä yhtäkkiä ei ollut. Mutta minun vallassani oli palauttaa hänen kuvansa semmoisina hetkinä. Ja niin minä sain aina rakkauteni takasin, milloin tahdoin.

—Nyt sitävastoin! Mitäpä sitä itseltäni salaisin! Kun olen alkanut ajatella, niin ajattelen loppuun.— Nuo tyhjiyden hetket ovat ruvenneet yhä taajemmin seuraamaan toisiansa, ja minun vanha keinoni pettää säännöllisesti. Vaikka minä koetan ajatella häntä, hänen ruumistansa, minä en saa mitään kuvaa esille. Ja jos saan, ei se herätä minussa mitään tunteita. Se kuva, jonka saan esille, kyllästyttää minua, enkä minä voi enää löytää semmoista paikkaa—ush! Ja kumminkin se on niin.

—Jospa hän aavistaisi, että minulla on hetkiä, jolloin häntä ei ole olemassa minulle! Jospa hän aavistaisi, että minä välistä ponnistan kaikki voimani löytääkseni hänessä edes jotain vähintä, johon voisın rakkauteni kiinnittää!

—Minun tulee häntä väliin oikeen sääli. Ja siitä minä iloitsen. Sillä joskus on minun onnistunut tästä säälistä herättää itselleni rakkauden tapaisia tunteita. Ilosena siitä, että minun on häntä sääli, minä yhtäkkiä lähdän häntä hakemaan silittääkseni häntä poskelle ja katsahtaakseni häntä silmiin. Tulen. Hän ei istukaan alakuloisena ikkunan ääressä, niinkuin olen kuvailut, vaan toruu palvelioita. Ja minun säälini on mennyt jäljettömästi.

—Mutta onko se sitten oikeastaan minun syyntä, että rakkaus minulta menee? Kaikilta jumalilta kysyn yhtäkaa: onko se minun syyntä, etten minä enää voi saada esille sitä kuvaa, joka herättäisi minulle rakkauden? Minähän tahtoisin saada, enhän mitään niin tahtoisin kuin rakkauteni takasin. Mutta minä en ole sen asian herra. Se on jokin luonnonlaki, joka estää minua. Jos teitä jumalia on olemassa, niin te tiedätte, että minä olen ilonen kuin lapsi niinä hetkinä, jolloin tunnen rakkautta ja vetoa häneen.

—Tosin asia ei olekaan ainoastaan niin, että minä vaan en saa kiinni rakkaudestani. Tunnustaakseni minä joskus,—ei, ei joskus, vaan usein,—yhä useammin,—vihaan häntä. Hän on minulle vastenmielinen koko olemukseltaan. Niinkuin nytkin, kun hän tuli minun luokseni ja oli rauhoittavanaan ja lepyttävänä minua. Hän tietää vallan hyvin, mikä minua olisi rauhoittanut. Hänen olisi vaan tarvinnut sanoa: minä suostun; pantataan isävainajani kaupunkitalo ja ostetaan Kukkilan hovi huviloineen. Mutta hän ei hiisku itse asiasta mitään, ja leikkii vaan hirveän huoltapitävää ja hellää vaimoa. Minä vihaan häntä ja hänen tahtoansa ja hänen aikeitaan, jotka eivät koskaan muuta tarkoita kuin ettei vaan mitään saisi yrittää,—että kaikki pysyisi entisellään eikä mikään pääsisi muuttumaan. Vihaan koko hänen sukuansa, jotka kaikki ovat hänen puolellaan, vihaan heitä kaikkia tädistä alkaen, sisariin ja koko hänen sukualbumiinsa. Kaikilla niillä on alahuuli pitempi ylähuulta. Ja millä oikeudella ne ovat liimaantuneet kaikki minun ympärilleni! Lyydin kanssahan minä olen naimisiin mennyt enkä heidän! Minä olen kietoutunut heidän pauloihinsa niin, että olen menettänyt koko itsenäisyyteni. Ja oikeastaan ei minulle ole koko maailmassa mitään niin vierasta kuin tuo suku, sen maut, sen käsitykset ja sen puheet. Minä tahtoisin väkisin irtautua siitä ja muuttaa vaikka toiseen maanosaan, ja kuitenkin minun täytyy kulkea mukana niinkuin härkä, jota miesvoimalla vedetään eteenpäin. Minä tahtoisin rukoilla, että joku mahti minut vapauttaisi tästä suvusta ja sen alahuulesta. Minä lupaisin vaikka mitä. Lupaisin tulla nöyräksi, lupaisin vaikka ruveta rengiksi johonkin mökkiin, kunhan vaan pääsisin vapaaksi.

—Pitemmälle, pitemmälle! Kun olet kerran alkanut, niin ajattele loppuun!

—Ja miksen ajattelisi?—eihän minun ajatuksiani kukaan näe. Kuitenkin pidätän itselleni vallan peruuttaa nämät ajatukset milloin tahdon, ja selittää kaikki tyyni pelkäksi houreeksi.

—Minua on usein elättänyt salainen, mykkä toivo, joka tulee ensin varovasti ja hiipien tietoisuuteen, mutta sitten alkaa siellä liekehtiä, ja vihdoin johdattaa minut kuumeentapaisiin, intohimoisiin haaveisiin ja unelmiin.

—Se on toivo, että minun vaimoni kuolisi.

—Ja hänen kuoltuansa minä olisin vapaa, ijäksi vapaa hoko painajaisesta. Saisin tehdä mitä tahdon, oman makuni mukaan.

—Löysinpä todella sopivan sanan: painajaisesta. Se on todellakin painajainen. Ja se laskeutui armottomana ja ijankaikkisena minun päälleni siitä hetkestä alkaen kuin menimme kihloihin. Minä olin heti kuin kahleissa.

—Minä tosin olin silloin onnellinen, mutta minulla oli sittenkin painajainen, hieno ja kuitenkin selvä ja lakkaamaton painajainen, jo ensi hetkestä saakka. Jo silloin se lasi hienon myrkkynsä minun ilooni.

—Onni on päivä päivältä vähennyt, mutta painajainen on kasvanut. Ja nyt on kaikki minun iloni sen myrkyllä sekoitettu. Minä en voi elää.

Mistä sinä olet painajainen! Mitä pahaa minä olen tehnyt sillä että menin naimisiin, koska sinä olet tullut minun asuintoverikseni!

—Ja onko se minun syyni, että minä haaveksin päästä sinusta—ja ajattelen sitä ainoata keinoa, joka voisi minut sinusta vapauttaa, hänen kuolemaansa. Enhän minä iloitsisi itse kuolemasta. Ei, päinvastoin minun olisi ehkä hyvinkin sääli häntä, kun minä näkisin hänet ruumisarkussa, ja minua pidettäisiin varmaan ihan sortuneena miehenä, kun minä, mustiin suruvaatteihin puettuna, seisaisin hänen avonaisen hautansa partaalla. Minä itkisin,—ei, minä en itkisi, en kyyneltäkään,—minun suruni olisi suurempi kyyneleitä. Ja kaikki sanoisivat: katsokaa kuinka hän on masentunut, mies raukka!

—Enhän minä siis hänen kuolemaansa toivo, vaan,—kuinka sanoisin,— sitä tapausta, sitä tosiasiaa, että hän jo olisi kuollut.—Jumala, mitä minä ajattelen! Kuka se on, joka käy siellä ovissa? Hän tulee taas tänne.

Oh! minä en ole ajatellut mitään. Minä peruutan kaikki. Minä en ole toivonut hänen kuolemaansa, en, en, en!

Ja Alarik heittäytyi nopeasti sohvalle siihen samaan asentoon, johon Lyydi oli hänet jättänyt, otti käteensä sanomalehden ja härppäsi puolilleen lasinsa kylmettynyttä kaakaota.

Kun Lyydi tuli sisälle, oli hän venyttelevinänsä käsiään ja haukottelevinaan. Eikä sentähden heti huomannut, mitä hänelle sanottiin.

—Alarik, etkö kuule! sanoi Lyydi, heiluttaen sähkösanomaa ilmassa.— Myllyt ovat meidän! Hurraa!

—Mitä sinä sanot? Mikä sinulla on tuossa?

—Olkoon mikä hyvänsä. Mutta ensin Alarik, lupaa että tämän jälkeen olet entiselläsi ja jätät kaikki huolet.

—Minä kysyn sinulta, mitä sinulla on tuossa.

—Niin, niin, mutta lupaathan?—Nono jo minä näytän. Myllyt ovat meidän, katso itse.

—Anna tänne tuo paperi!

Alarikin silmät kirkastuivat, kun hän luki sähkösanoman. Siinä seisoi:

Juttu ratkaistu tänään. Kaikki eduksenne.

—Mutta Lyydi, kuinka olet saanut sähkösanoman?

—Tietysti sähköitin heti ja kysyin. Ja tämä ei ole mitään muuta kuin vastaus kysymykseeni. Puolessatoista tunnissa oli kaikki tehty. Heti kun tulin sinun luotasi lähetin tytön viemään sähkösanomaa, ja nyt tuli jo vastaus.

Alarik alkoi samassa kävellä edestakasin, pyöritellä viiksiään ja katsella ajatuksissaan maahan tyytyväisillä, hymyilevillä silmäyksillä. Hän oli nähtävästi kaukana maalla, ilmoitteli siellä iloista uutista naapureilensa ja selitteli heille kuinka hän nyt aikoi järjestää myllyafäärinsä.

—No, Alarik, mitäs sanot? kysyi Lyydi tullen hänen eteensä.

Alarik tuli vähän hämilleen, lähestyi häntä syrjästä, otti vyötäisistä ja sanoi hajamielisesti:

—Niin niin, tietysti, aivan niinkuin sinä sanot.

Hän suuteli Lyydiä monta kertaa peräkkäin, katsomatta hänen silmiinsä!

—Lyydi, anna sinä minulle yksi asia anteeksi.

—Mi—

—Ei, ei, älä kysykkään. En minä kuitenkaan sano. Mutta anna vaan anteeksi.

—Alarik, mitä sinä olet tehnyt? kysyi Lyydi hämmästyen.

—Ei yhtään mitään. No jos nyt olisin ajatellut hiukan, hiukan, kuinka sanoisin, hiukan pahasti sinusta

—Alarik, kuinka saatat! sanoi Lyydi muuttuen totiseksi.

Ja Alarikiin heräsi yhtäkkiä ajatus, että mitähän jos hän ottaisi Lyydiä käsistä ja pyöräyttäisi lattialla! Mitä jos hän yhtäkkiä puistaisi koko entisen ikävän elämän hartioiltaan, ja nyt juuri tästä hetkestä alkaen rupeaisi iloiseksi, hyväksi, ja telmisi niinkuin vallaton poika Lyydin kanssa.

Hänen silmänsä rupesivat loistamaan.

—Nyt mennään kertomaan uutista muille, sanoi hän ottaen Lyydiä kädestä ja vetäen mukanaan.

—Mennään, sanoi Lyydi. Ja nähtävästi häneen tarttui aivan sama ajatus mahdollisuudesta yhtäkkiä synnyttää onnea heidän välillensä.

He ottivat toisensa käsikynkästä ja marssitahtia polkien kulkivat ruokasalin ja vierashuoneen kautta tampereen, sieltä saliin ja salista sisäkamareihin, lykäten tuoleja tieltänsä ja kaiken aikaa laulaen sanojen sijaan:

"Hurraa, hurraa, hurraa—hurraa, hurraa, hurraa!"

Kun muut joka haaralta juoksivat tätä näytelmää katsomaan, läksivät he uudestaan saliin ja tampereen, sieltä vierashuoneeseen ja ruokasaliin tätien ja sisarien juostessa ovelta ovelle nauraen ja päivitellen.

Kun he taas tulivat sisähuoneisiin, otti Alarik lähimpänä olevan kälynsä kädestä ja haki toisen toiseen käteensä ja kaikki tekivät samaten ja hän retuutti koko jonoa hurjaa vauhtia rinkitanssissa ympäri huonetta keskeyttämättä hurrauslauluansa.

Tuli semmoista naurua ja melua ja huutoa, että kulkijat kadulla pysähtyivät.

Ja kun uutinen oli kerrottu ja Alarik oli ehdottanut että juotaisiin kahvia, nousi ilo ja puhelu ylimmillään.—

Mutta kahvia odottaessa Alarik yhtäkkiä rupesi taas kävelemään pitkin huonetta kierrellen viiksiään ja hymyilevillä silmillään katsellen maahan. Niinkuin ei ketään olisi ollut läsnä. Hän ei kuunnellut ketään eikä nähnyt ketään.

Kun huone oli pieni ja hänen tuli liian usein kääntyä, muutti hän ruokasaliin. Mutta ei kävellyt siellä kuin pari kertaa edestakasin, ja hupeni sitten omaan kamariinsa. Täällä oli kaikkein paras kävellä. Kaikki oli niin tuttua ja mukavaa ja sikarin tuhkaa sopi ripottaa toisessa päässä kamiinin eteen ja toisessa päässä tuhka-astiaan kirjoituspöydällä. Ei mitään tuolia ollut tiellä. Yksi epäasukavuus oli tosin se, että joskus tuli pellinnyörejä kamiinin luona hipaisneeksi ja ne rupesivat heilumaan. Ja vielä toinen se, että toisessa päässä pöydän kulma antautui liian kauas ulos, niin että täytyi hiukan muuttaa suuntaa siinä paikassa. Mutta pitkän tottumuksen tähden tämä viimeainittu epäasukavuus oli tullut melkeen rakkaaksi. Ja pellinnyörit hän tavallisesti nosti kamiinin reunalle heti alussa.

Tällä kertaa hän erityisellä nautinnolla nosti pellinnyörit kamiinin reunalle, sytytti sikaria, asetti tuhka-astian määräpaikkaansa pöydälle ja alkoi kävellä tuttua väylää myöten, missä matto oli vähän vaaleammaksi kulunut.

Hän pysähtyi Lyydin suuren seinäkuvan eteen.

—Mitä jos olisin todellakin jo muuttunut ja ikuisiksi päässyt tyhjyyden hetkistä. Tuo kuva miellyttää minua. Totisesti! Minä tunnen taas selvää rakkautta häntä kohtaan. Panen kerrankin muistiin, mitä se on. Siinä on juuri puoleksi sääliä ja puoleksi tuota toista. Kuinka ylevä ja hieno on tunteeni nyt! Jos se pysyisi aina, niin minä kokonaan muuttuisin häntä kohtaan. Olisin hiljainen, aina puhuisin lempeästi ja arvokkaan ystävällisesti hänen kanssaan, en kolisisi koskaan, vaan liikkuisin ylimyksellisellä hienoudella ja rauhallisuudella. Pian hän näkisi minussa ihan toisen ihmisen. Hän varmaan itseksensä hyvin kummastuisi ja ajattelisi: mikähän se nyt on tullut Alarikiin! varmaan on hänessä tapahtunut suuri sisällinen muutos.—Minun pitäisikin tilata itselleni hienommat vaatteet, mustat, ja saappaat ohuemmalla pohjalla. Tällainen hieno tyyli sopisi muuten erinomaisesti myöskin sinne maalle. Oikea maa-aristokraatti konservatiivisine mielipiteineen, jolla on suuri hallitus ja asioita korvia myöten, mutta joka ei koskaan kadota tyyneyttänsä.

Ne myllyt minä tietysti nyt saan, mihin hintaan vaan itse tahdon. Kenen maa, sen valta. Ja maa on nyt minun. Minä en tahdo tietää heidän myllyistänsä. Kuka sen takaa, etten minä aijo käyttää vedenvoimaa vastaista paperitehdasta varten, jonka rakennan vasemmanpuoliselle töyräälle, ja etteivät myllyt ole siinä tiellä. Ja niin minä olen sanovinani heille, että korjatkoot vaan pois myllynsä, en minä niillä mitään

tee. Kyllä luulen, että pian tulee toinen ääni kelloon. "Eikö patruuna haluaisi ostaa?" Tjah! sanon minä; vanhat mätäseinät ja korjattavat koneet! Mitä vaaditte? "Määrätköön patruuna itse," sanovat he. Ja kyllä minä määräänkin. Ei, en määrää mitään polkuhintaa. Maksan heille kohtuullisesti. Ilmoitan heille, että jolleivät he vetoa, minä maksan kohtuullisesti, mutta jos asia menee hoviin, en maksa mitään. Minä sähköitän vielä tänäpäivänä. Ja jos he jo ovat ilmoittaneet vetoavansa, niin voivathan he sopia kanssani että jättävät vetoamatta. Ei, minä matkustan itse sinne; sähkösanoma näyttäisi hätäilemiseltä ja epävarmuudelta minun puoleltani. Huomenna lähden.

Ja kun sen asian olen toimittanut, niin voin sanoa, että olen päässyt ensi askeleeni eteenpäin. Se on tosin vaan ensimmäinen porras tarkoitusteni perille. Sillä sitten täytyy heti ryhtyä ratkaisevasti tuohon pääasiaan, Kukkilan maahovin oston. Ja se ei mene niin helposti se asia. Kunhan vaan saisın panttaushistorian läpiviedyksi! Mutta se nyt riippuu Lyydistä. Siinä nyt on tiellä hänen itsepäinen tahtonsa ja hänen tohtoriensa väitteet minun luulotellusta sairaudestani. Minä olen yhden kerran eläessäni pyörtnyt ja he sanovat, että koko vasen puoleni sen jälkeen oli lamauksissa. Ja nyt minä en saa ajatella Kukkilaa, etten toisen kerran pyörtyisi, sanoo Lyydi. Sillä jos minä toisen kerran vielä pyörryn niin minä varmaan kuolen, toistavat lääkärit. Mutta olkoon tämän asian laita kuinka tahansa, se vaan on varma, että Lyydi ja ne muut eivät ollenkaan ajattele terveyttäni, vaan yksinkertaisesti käyttävät sitä keppihevosenä minua vastaan. Heitä miellyttää enemmän asua kaupungissa, siinä koko juttu. Se on se rotuerotus meidän välillämme, joka on syynä kaikkeen. Se on se kirottu suku alahuulineen!

—Kahvi on serveerattu! sanoi palvelustyttö ovelta.

Herra Jumala, missä minä taas olin! Missä on minun äskeinen tunteei? Olenko todellakin jälleen kadottanut sen? Olen, olen. Taas olen tyhjyydessä. Sääliä en tunne häntä kohtaan,—minua päinvastoin inhottaa. Ja tuosta toisesta ei ole mitään jäljellä,—vaan lihamassa, ilman sopusointua eri ruumiinjäsenien välillä—ush! Minun on turha koettaakaan.

—Ja äsken vielä, enkö minä ollut valmis polvistumaan hänen eteensä ja, niinkuin kihlauksemme ensi aikoina, suutelemaan hänen käsiänsä!

—Sanotaan, että hätätilassa voi rakkauden asemesta turvautua tavalliseen ystävytyteen, joka on pysyväinen ja varma. Minä olen aina lykännyt sen kysymyksen tuonemmaksi, mutta näyttää siltä kuin saisın olla tyytyväinen, jos voisın edes tavallisia ystävytyden tunteita saada pysyväisiksi häntä kohtaan.

—Minä tiedän, että hänessä olisi kyllä jotain semmoista, joka voisi herättää minussa ystävytyttä häntä kohtaan. Se on jotakin hänen sydämmensä pohjassa, yksin hänelle ominaista, tai se on hänen olentonsa, jos sitä kauan ajattelee ja osaa ajatella kokonaisuudessaan. Hän on niin valoisa ja hyvä semmoisena. Kummallisinta on, että minun pitäisi itseni aivan muuttua jos tahtoisın häntä tältä kannalta ruveta mielessäni pitämään. Tämä ystävytyys ei ole samaa kuin entinen rakkaus; se on uusi eikä riipu hänen nuoruudestaan ja ruumiistaan. Minun pitäisi silloin olla se toinen, se, jota ei enää ole, mutta joka olisi voinut olla; jollen olisi ruvennut afäärimieheksi. Minun pitäisi silloin ihan nöyrytyä ja rehellisesti tunnustaa sekä itselleni että hänelle, etten minä oikeastaan ole mikään afäärimies, että kaikki aikeeni ovat löyhät. Kertoisin hänelle, että minä olen afäärimies ainoastaan senvuoksi, että noin parikymmentä vuotta sitten, kun sain ensikerran istua mukana juhla-illallisilla suuren baalin jälkeen, kuulin kuinka nuori, komea paperitehtaan isäntä äänekkäässä keskustelussa pankintirehtöörin kanssa ratkaisi miljoona-afäärin. Kaikki rupesivat puhumaan hänestä, ja minä näin, kuinka naiset hymyilivät ja kiiluvın silmin nostelivat hänelle lasejaan. Se kaikki tarttui minuun. Ja siksi nyt vielä kahdenkymmenen vuoden perästä minusta näyttää, että Kukkilan kuusimetsät ja vesioikeudet ovat aivan kuin luotu paperitehtaan perustamista varten! Minä olen tutkivini asiaa kaikilta puolin, ja kuitenkin olen jo edeltäpäin päättänyt, että Kukki-la ei muuhun kelpaa.—Kertoisin tämän kaiken hänelle ja me nauraisimme yhdessä koko asialle!

—Se on, siis todellakin niin, ettei ystävytyskään vaadi muuta kuin että minä luopuisın Kukkilasta ja koko tuumasta. Jättäisın kaikki mitä varten tähän asti olen elänyt.

—Ei löydy muuta keinoa. Minä näen sen liian selvästi, että voisın sitä salata itseltäni. Se on pimeätä, mutta se on niin.

—Koko minun vihani syntyy siitä, että hän on minun aikeitteni tiellä. Ja siis ei minua häiritse mikään muu kuin minun omat aikeeni.

—Mutta enkö minä ole ihminen niinkuin muut! Eikö minulla saakaan olla omia halujani ja toiveitani! Siksikö vaan, että Lyydi suvaitsee olla niitä vastaan!

—Enkö minä ole mies! Mies!

Ja Alarik istui sohvaan pudistaen päätään käsissänsä.

Alakuloisuus laskeutui häneen vähitellen vastustamattomalla voimalla, ja istuessaan mietteissään hän lytyisti pehmeään sohvaansa ponnottomaksi kuin riepu.

—Kahvi on serveerattu—sanoi palvelustyttö uudelleen ovelta.

Alarik kavahti pystyyn, ja kun hän muisti, että häntä käskettiin jo toisen kerran, korjasi hän pullistuneen tärkätyn paidanrinnuksensa, ja meni sisähuoneisiin.

Muut olivat siellä jo kaikki juoneet kahvinsa ja lähteneet kävelylle. Lyydi istui yksin odottamassa.

Hän tahtoi jatkaa entistä mielialaa ja rupesi heti ilosesti puhelemaan Alarikin kanssa, mutta se ei tullut oikeen luonnollisesti, kun hän tahallaan vältti myllyasiaa ja puhui vaan muista.

Alarik ottikin asian siltä kannalta, että Lyydi vaan tahtoi tällä terottaa hänen mieleensä, mimmoisessa mielialassa hänen pitäisi aina olla ja kuinka kaukana olisi kaikki Kukkila-ajatukset pidettävät, ettei halvaus enää uudistuisi.

—Minä olen aikonut matkustaa huomenna, sanoi Alarik keskeyttäen.

—Matkustaa? Minne? Mitä varten?

—Minun täytyy heti päättää myllykauppa.

—Myllykauppa? Mutta myllythän ovat jo meidän.

—Ei. Maa on ainoastaan meidän, ja meillä on ainoastaan valta ostaa tai kärkeä heitä korjaamaan pois myllynä.

—No hyvä, mutta onko siihen sitten semmoinen kiire?

—Sinä et ymmärrä tätä asiaa. Muutamien seikkain vuoksi, joita nyt olisi liian pitkä selitellä, on minulla syytä epäillä, että tämä maariita hovioikeuteen vedottuna, voisi saada toisen, minulle vähemmän edullisen käänteen. Minä tahdon nyt tarjota heille kohtuullisen kauppasumman ehdolla etteivät he vetoa.—Siinä se nyt on, koska sinun on niin välttämätöntä tietää.

—Mutta Alarik, sähköitetään asianajajalle, että hän tekee heille tarjouksen, niin sinä pääset koko tuosta vaivaloisesta matkasta.

Alarikin huuli värähti hermostuneesti ja hän sanoi päättävästi ja hitaasti:

—Sitäpaitsi, minulla on toinenkin asia, ja sen sinä olet varmaan arvannut, koska niin kuumeentapaisesti vastustat minun matkaani.

Lyydi nousi yhtäkkiä tuoliltaan ja aikoi selvästi ensin sanoa jotain muuta kuin mitä sitten sanoi. Hän oli vähän aikaa vaiti kääntyneenä pois päin. Sitten hän tuli Alarikin luo, nosti kätensä muka leikillä hänen olkapäilleen ja tahtoi ruveta puhumaan hänelle. Mutta kun hän huomasi, että Alarikin oli harmin vuoksi vaikea niin läheltä katsella häntä, istahti hän kauemmas tuolille ja sanoi sieltä vähän teeskennellysti nuhtelevalla äänellä:

—Minä en todellakaan vihdoin tiedä, rakas Alarik, mitä minun on tekeminen sinun kanssasi. Kaikki lääkärit antavat minulle ankaria määräyksiä: teidän tulee tarkoin valvoa, ettei miehenne saa mitenkään rasittua, ei huolehtia eikä mistään pahoittua. Ja minä koetan ja koetan. Mutta jos sinä olet näin itsepäinen, niin mahdotontahan minun on sinua hoitaa.—Lupaa nyt, rakas Alarik, ettet mene matkalle etkä enää ajattele mitään afäärejä. Lupaathan?

Ja taas Lyydi tuli hänen luoksensa ja tahtoi osottaa jotakin hellyyttä.

Mutta Alarik väistyi häntä, vaaleni suupielistään, ja sanoi yhtä hitaasti ja päättävästi kuin äsken:

—Koko tuo hellä huolenpito minun terveydestäni ei ole mitään muuta kuin yksi niistä monista keinoista, joilla sinä vastustat Kukkilan ostoa. Siinä sen nyt kuulit.

Lyydi sävähti tulipunaseksi. Hänen silmäkulmansa rypistyivät oudosti ja katse sai luimistavan vihan ilmeen.

—No niin, sanoi hän kovalla ja terävällä äänellä, koska sen tiedät, niin tiedä siis, etten aijo koskaan, en koskaan, suostua sinun aikeihisi! Onko sinulla siellä myllyjä ja maatiloja, se on minulle yhdentekevää, mutta minun isäni taloa ei pantata koskaan, kuuletko, ei koskaan!

—Näyttipä kissa kerran kyntensä, sanoi Alarik, vaivalla hilliten raivoansa.

—Niin näyttikin. Ja koska nyt olet ne kerran nähnyt, niin minä ilmoitan sinulle, että sinä inhoitat minua semmoisena kuin olet tuossa. Minä en voi katsoa sinua.

—Minua on aina kummastuttanut, että voit olla niin lähellä minua, vaikka hyvin tiedät kuinka minä halveksin sinua.

Näin sanottuaan Alarik meni. Ja paiskasi oven jälkeensä niin kovalla voimalla, että huone tärähti ja pienet posliinitavarat kalisivat hyllyillä.

Lyydi ei ennättänyt mitään vastata.

Vasta pitkän ajan perästä, kun hänen kuohahtanut mielensä oli asettunut, painautui hän sohvan tyynyä vastaan ja rupesi itkemään. Ensin vaan silloin tällöin nyhkyttäen, mutta sitten yhä kiihtyvällä voimalla ja vihdoin melkeen ääneensä.

Ja hän olisi itkenyt ties kuinka kauan, ellei kello olisi tampurissa soinut.

Lyydi hyppäsi heti pystyyn ja juoksi silmiänsä huuhtomaan kylmässä vedessä.

Ja kun palvelija tuli ilmoittamaan, olikin hän aivan oikeen arvannut, kuka se oli. Se oli Jenny, hänen ainoa ja paras ystävänsä maailmassa,— sen hän tunsu nyt selvemmin kuin koskaan ennen.

—No Jenny, rakas Jenny, tervetuloa, tervetuloa! sanoi Lyydi tullen häntä vastaan salissa, ja syleili ja suuteli häntä moneen kertaan.— Tule nyt tänne minun huoneeseni, minä juuri olen juonut vaan yhden kupin, ihan aavistin, että sinä tulisit. Kuinka lysti!

—Lyydi, sinulla on jotakin! kysyi Jenny hiljaa ja säälivällä osanotolla.

—Huomaatko, sanoi Lyydi ja hänen silmänsä taas vettyivät.—Ei puhuta nyt siitä. Tule vaan tänne, tänne omaan nurkkaani.

Mutta kuinka lie ollut, ei mikään muu puhe sujunut heidän välillään, kun ei siitä saanut puhua.

Vihdoin tuli pieni äänettömyyskin heidän välillään, joka loppui siihen, että Lyydi sanoi huoaiten:

—Juu, juu.

Ja hänen silmänsä yhtäkkiä taas vettyivät.

—No mutta kultaseni, sanoi Jenny; mikä sinun on?

Eikä Lyydi enää voinut pidättää, vaan purskahti itkuun ja kertoi, että hänen ja miehensä välillä oli ollut hyvin ikävä kohtaaminen noitten mautilojen vuoksi, joista Jenny kyllä tiesi.

—Minä olen onnettomin ihminen maailmassa, sanoi hän pyyhkien nenäliinalla silmiänsä ja niellen itkua.

Jenny alkoi lohduttaa häntä. "Kaikkihan pariskunnat riitelevät keskenään, ei varmaan ollut yhtäkään, joka ei ainakin joskus sitä tekisi, vaikka ne kyllä osasivat teeskennellä onnellisia ja muka niin vilkkaasti jutella kulkiessaan esplanadilla." Ja Jennyn täytyi tunnustaa, että hän itsekin välistä aika lailla kamppaili miehensä kanssa. Sitä hauskeampi oli sitten sopia, sanoi hän, koettaen kääntää Lyydin surun leikiksi.

—Niin mutta sinä et tiedä, sanoi Lyydi. Minä inhoon häntä silloin kuin näen hänen mieltävän noita afäärejänsä, ja sitä hän tekee melkeen aina. Minä olen aivan kipeä kun näen hänen kulkevan ajatuksissaan ja kiertelevän viiksiään. Minä tiedän kuinka tyhjät kaikki hänen aikeensa ovat, kuinka vähäpätöisistä ja lapsellisista mielihaluista ne syntyvät. Ja senvuoksi minä en antaisi hänelle mitään käsiin, jota hän voisi omin päin käyttää. Että minä antaisin hänen pantata isäni talon! Ei koskaan, ei koskaan! Hänellä ei ole mitään käsitystä afääreistä, vaikka hän luulee itsestään hyvinkin paljon. Ne on kaikki vaan ajatuksia ja tuumia, oikkuja, mieleenpistoja. Ah, jos sinä aavistaisit mikä piina se on minulle —nähdä ja kuulla kaikkea tuota! Ja sitten hän vielä joskus saa päähänsä tulla minun eteeni ja näytellä vakavaa, käskevää miestä!

Mutta Jenny ei sittenkään ottanut todeksi.

—Sinä liioittelet ja annat aivan liian epäedullisen kuvan itsestäsi. Sinä et ollenkaan inhoo miestäsi, vaan sinua ainoastaan harmittaa. Luuletko ettei minua koskaan harmita. Oho. Välistä harmittaa niin, että tekisi mieli silmät repiä päästä. Mutta se menee taas ohi ja minä häpeän. Samaten se menee ohi sinullakin.

—Niin sinä luulet. Mutta niin se ei ole. Jos sinä vaan aavistaisit!

Ja Lyydi yhtäkkiä purskahti hillittömään itkuun.

—Mitä ihmeitä sinulla on, Lyydi!

—Niin, minä nyt puhun sinulle kuin rippi-isälleni. On yksi ajatus, joka ei mene päästäni koskaan. Vaikka olisin kuinka ilonen ja välimme olisi hänen kanssaan olevinaan ihan hyvä, on tuo ajatus kuitenkin kaiken pohjana. Se ei mene minulta yöllä eikä päivällä. Se ajatus on, että minä kerran pääsisin hänestä kokonaan. Sinä tiedät, hän ei ole terve.

Jenny kalpeni eikä voinut sanoa mitään.

Lyydi lopetti yhtäkkiä itkemästä ja alkoi katsoa ulos.

Silloin Jenny nousi, tuli ja otti häntä kaulasta ja sanoi:

—Lyydi raukka, Lyydi raukka, niinkö se onkin.

Ja molemmat itkivät.

Vasta pitkän ajan perästä he alkoivat taas keskustella.

Jenny antoi hänelle neuvonsa.

Kun ei saa mitään rakentaa semmoiseen toivoon, että toinen voi pian kuolla, niin ei ole jäljellä muuta kuin että Lyydi vähitellen oppii rakastamaan häntä. Lyydi ei voi missään tapauksessa tulla onnelliseksi ilman sitä. Sillä jos Alarik elää kauan, niin on Lyydillä edessään onneton elämä ilman rakkautta mieheensä. Mutta jos Alarik kuolee, niin on Lyydin tila vielä vaikeampi: hän ei tule saamaan mitään rauhaa omaltatunnoltansa, sillä hänelle jää aina se kalvava tieto, että hänen miehensä kuolema oli hänen toivonsa mukainen. Jos siis Lyydi tahtoo suoraan ja peittelemättä ajatella kohtaloansa, täytyy hänen huomata, että hänen tulevaisuutensa on peloittava, ja että kaikki kiiruhtaa häntä turvautumaan ainoaan pelastuskeinoon: niin pian kuin mahdollista rakentaa eheä väli miehensä kanssa ja oppia häntä rakastamaan. Ja Jenny ei pannut kysymyksenkään, että tätä tarkoitusta varten Lyydillä voisi olla mitään muuta tehtävää, kuin että hän suostuisi Alarikin tuumiin ja antaisi hänen pantata kaupungintalo.

—Sinulla on kaikissa tapauksissa tulevaisuutesi niin pimeä, sanoi hän, että sen rinnalla sinä et mitään kadota, vaikka kadottaisit koko omaisuutesi. Mutta voittoa sinä voit paljon.—Älä suinkaan ymmärrä minua niin, että sinun pitäisi tehdä mieliksi Alarikille tai saavuttaa hänen suosionsa. Ei. Se on vaan välttämätöntä sinun itsesi tähden; että sinä heität kaikki luotasi, mikä voi olla rakkauden tiellä. Jospa minä en olisi itse sitä kaikkea kokenut!

—Ah Jenny, minä tiedän, minä tiedän! sanoi Lyydi ja puristi häntä hellästi luoksensa.

—Niin, niin, mutta ei nyt puhuta minusta. Katsos rakkaus on semmoinen, että se syntyy vaan jonkun suuren ystävyydenteon kautta. Lyydi! Anna hänen tehdä niinkuin hän tahtoo!

—Sinä minun rakas, rakas Jennyni! sanoi Lyydi, kietoi tapansa mukaan hänen päänsä molempien käsiensä sisään ja puristi kaikesta voimastaan.

—Mutta eihän me olla juotukaan kahvia, sanoi hän sitten.

—Älä menekkään hakemaan kuumempaa. Minä jo äsken koettelin: se on ihan hyvää näin.

Ja kun he joivat, sanoi Jenny:

—Minua muuten kummastuttaa, että sinusta on maallemuutto niin vastenmielistä. Se voi olla hyvinkin ihanaa elämää. Ajatteles vuodenaikojen vaihtelua, ajattele kevättä, kun kaikki sulaa ja puut rupeavat viheriöitsemään, sitten kesä kukkineen ja niittyineen— elonkorjuu, syksypimeätkin ovat vaihtelevaisuutena miellyttäviä, entäs talvi!—se on oikeen minun vuoden aikani, se valkoinen lumi ja kylmä raitis ilma ja se tyyni hiljaisuus!—Jaa yksi asia, Lyydi! Muista, että jos muutatte sinne Kukkilaan, me tulemme teidän säännöllisiksi kesävieraiksenne. Ajatteles kun me sitten yhdessä sinun kanssasi menemme sieneen—oikeen pitkille matkoille, niin että vähän pelottaa joko olisimme eksyneet. Ja siellä vaan huudetaan toisillemme uu-uu! ja sinä vastaat uu-uu! Täällä ollaan! Sinähän rakastat karvalaukkuja?

—Ei, kyllä minä leppäsieniä—

—Minä taas rouskuja, suolattuina,—ah se on ihana maku.

—Onko ne semmoisia kellertäviä, suuria?

—Valkosia. Vähän niinkuin rasvasia päältä, suuria, reunat kääntyneet alaspäin ja hiukan karvasia.

—Ahaa, kyllä nyt tiedän. Ne on mainioita.

—Ja sitten hoitaisimme yhdessä puutarhaa, kokoisimme talveksi äärettömät määrät kasviksia, porkkanoita, punajuurikkaita, dilliä, persiljaa, kupukaaleja, kukkakaaleja, gurkkuja,—ajatteles kuinka hauskaa, kun olisi talvella kaikkea tuota!

—Voiko niitä todellakin säilyttää?

—Voi veikkonen. Minulla on kirja, jossa on kaikki selitetty. Se käy mainiosti.—Niin ja sitten! Minä tietysti ottaisin sinulta maitoa ja voita koko talven. Sekin on niin hauskaa, jos siihen oikeen antautuu: puhtaat maitohuoneet, kiiltävät astiat.—Ja kyllä me talvellakin joskus voisimme tulla teitä katsomaan.

—Jenny, Jenny, älä nyt noin viehättäväksi kuvaa, sanoi Lyydi naurahtaen, muutenhan siitä ei voi tullakkaan mitään uhrausta minun puoleltani.

Ja he menivät saliin kädet seläkkäin yhdessä ja kävelivät siellä edestakasin, hiljaa keskustellen.

* * * * *

Ei mennyt vuottakaan ennenkuin asia sitten kävikin Jennyn neuvon mukaan. Kaupunkitaloa ei ainoastaan pantattu, vaan myytiin kokonaan, Lyydin nimenomaisesta suostumuksesta, jopa tahdostakin, ja huolimatta siitä, että sisaret ja koko suku oli vastaan. Hän tosin välillä itki ja katseli usein pitkät ajat ikkunasta, mutta kun myynnistä tuli puhe, ei hän kertaakaan antanut sitä käsitystä, että olisi itkenyt sen vuoksi, vaan sanoi aina luonnollisella ja tyytyväisellä äänellä: ihan niinkuin tahdot, Alarik. Niin ettei kukaan olisi voinut epäilläkään mitään uhrausta.

Suuri muutos oli tapahtunut Lyydissä. Ihan kuin hän olisi tullut yhdestä maailmasta toiseen. Niinkuin hän olisi yhtäkkiä päättänyt, että koska muutamien vuosien perästä hänen kumminkin täytyy siirtyä vanhempain ihmisten kirjoihin, hän jo ajoissa luopuu kaikista itsensä kaunistamisen puuhista. Etutukkaansa hän ei enää kiharoittanut, vaan kampasi ylös muun tukan kanssa, ja kävi enimmäkseen mustissa sileissä puvuissa. Alarikia hän ei enää usein ottanut kaulasta, niinkuin ennen, mutta oli hänelle aina tasaisesti ystävällinen eikä milloinkaan kiivastunut. Vaikka Alarik, vastoin kaikkia odotuksia, pysyi yhtä hermollisena ja oikullisena kuin ennenkin, ei Lyydi osottanut vähintäkään kärsimättömyyttä häntä kohtaan, päinvastoin neuvoi ja ohjasi älykkäästi kaikkien karien ja matalikkojen ohi ja keksi aina pikemmin ja paremmin kuin Alarik itse, mitä tämä oikeastaan tahtoi. Vaikka kaikki huomasivat, että Lyydi oli tullut entistä paljon totisemmaksi, täytyi jokaisen samalla myöntää, että hän toiselta puolen oli entistä levollisempi. Se totisuus ja levollisuus sulivat pysyväiseksi mielialaksi. Eikä mitkään puuhut, joita lähestyvä muutto tuotti, voineet tehdä häntä levottomaksi tai ärtyisäksi. Hänelle olivat kaikki semmoiset asiat niinkuin vasta toisessa sijassa. Erittäin oli häneen vielä tullut se omituisuus, että hän osasi kertoa koomillisesti ja saada nauramaan. Päivällisissä hän saattoi vaan jollakin rauhallisella huomautuksella panna muut ihan käppyrään naurusta.

Juuri niinä päivinä kuin varsinainen muutto tapahtui, sattuivat hyvin sateiset ilmat. Kevät oli muuten aikainen ja luonto täydessä heräämistilassa.

Tavarat piti ensin kuljettaa rautateitse, sitten suuressa proomussa pienen laivan perässä. Ja siinä se oli pahinta. Sillä proomumiehillä, harmillista kyllä, tavallisuuden mukaan ei ollut kylläksi peittoaineita, ja niin kastui enin osa hyvin pahasti.

Siinä ne tulivat suureen proomuun sullottuina kaikki. Missä törötti tutun sohvan jalat, missä hohti puna- ja valkojuovainen matrassi, ruokasalin komea kaappi leikattuine koristeineen, kirjoituspöytä, pesukomoodien marmorilevyt, rautasänkyjen ristikot ja alastomat jalat, flyygelilaatikko, rintakuvien alustimet, pakatut taulut, kynttiläkruunut, pöydät, piirongit, kaapit, hyllyt, kyökkitavarat, kirstut, koffertit, pussit, matot, kukat, ylösalasin käännetyt tuolit, peilit, kandelabrit, lasikaapit. Näistä kaikista olivat ainoastaan kalliimmat tavarat, niinkuin flyygelilaatikko, salin ja herrankamarin kalusto saaneet peittoa. Kaikki talouskalusto ja osaksi ruokasalin kalusto oli alaston.

Lyydi ja Jenny seisoivat sateenvarjoineen jo Kukkilan laivasillalla, kun proomu saapui.

Ja varmaan oli Lyydi huomauttanut jotakin proomun suhteen, koska Jenny näkyi kiertelevän sillalla ylärueis kovasti etukenossa ja jalat tuskin kannattaen häntä. Aina kun Jenny sitten katsahti hiljalleen lähestyvän proomun tylsää suuta kohden, käpertyi hän samalla tavalla, eikä hänen seisomisestaan tahtonut tulla mitään.

Aivan oikeen. Tavaroista oli suurin osa hyvin pahasti vahingoittunut. Ruokasalin pöydästä oli

mahonkikuori noussut kuplille, kaapit, pöydät ja hyllyt olivat enemmän tai vähemmän hajonneet liitoksistaan, muutama matrassi oli värjännyt punasilla täplillä vaalean sohvan. Siitä oli vesi tunkeunut myöskin erääseen laatikkoon ja vuotanut siellä pitkin Takasen Ainon selkää.

Kaikki tämä ja paljon muuta tuli ikävällä tavalla näkyviin, kun tavarat olivat tuotu sisälle ja pakatut laatikoistaan. Sekä kantomiehet että palvelustyöt surkuttelivat ja kaikki yhdessä Lyydin ja Jennyn kanssa keskustelivat, mikä kuinkakin oli pilaantunut ja mitä kävi vielä korjaaminen. Lyydin tasainen rauhallisuus teki kuitenkin sen, että enemmän iloittiin siitä, mikä oli säilynyt, kuin surkuteltiin sitä, mikä oli pilaantunut. Ja surkuteltaessakin oli jokaisen niin hauska eri tavalla lausua mielipiteensä ja huomautuksensa.

Kaikki oli niin pian tehty, että kun Alarik muutaman päivän perästä saapui—hän oli jäänyt kaupunkiin jättämään kaupunkitalon avaimia uuden omistajan haltuun—tapasi hän Kukkilan hovissa kaikki paikoillaan pienimpään rasiaan asti hänen omassa työhuoneessaankin, ja järjestettynä juuri niin kuin hän olisi itsekin tahtonut.

Juuri sen päivän iltapuolella selvisi ilma.

Yhtäkkiä kaikki sai värinsä. Pihlajat, tuomet, sireenit, osaksi jo kukkivina, levittivät samassa tuoksunsa kaikkialle. Valot ja varjot sekaantuivat toisiinsa kirkkaasti viheriällä nurmella rantatien kummallakin puolen, ja päivä kimalteli puitten kosteilla lehdillä ihankuin olisi tullut erikseen jokaisen heidän luoksensa lämmittämään ja kasvattamaan. Linnut yhtenä äänivirtana remahtivat laulamaan suurella koivikkomäellä päärakennuksen takana. Ja kanarialinnut vastasivat sisältä kimeimmillä liverryksillään.

Lyydi ja Jenny, liikkuen kumpikin vielä puuhissansa, kohtasivat toisensa suurella verannalla tullen eri ovista.

—Mikä elämä,—mikä herääminen kaikessa luonnossa! sanoi Jenny.

Lyydi otti häntä vyötäisistä ja sanoi:

—Sinä vaan yhä jatkat yllytystäsi, kulta Jenny.

—Oletko katsonut yläkerran ikkunoista? Se on jotakin harvinaista, sanoi Jenny.

Mutta Lyydi ei nyt ennättänyt mennä yläkertaan. He vaan suutelivat toisiansa ja menivät sitten kukin eri ovista jälleen sisälle.

Vasta illalla, kun jo linnut olivat lakanneet laulamasta ja aurinko laskenut, tulivat he ja kaikki muut verannalle. Oli päätetty, ettei kukaan enää saisi ajatella mitään huolia, vaan nyt piti kaikkien levätä sydämensä pohjasta. Lyydin sisaret ja vanha tati olivat myöskin tulleet kaupungista, vaikka he eivät enää asuneet Alarikin ja Lyydin luonna. Myöskin Jennyn mies, Henrik, oli tullut. Ja kaikki he olivat aivan haltioissaan Kukkilan äärettömästä kauneudesta.

Verannasta lähtien kulki lyhyt, suora tie rantaan, jonka molemmilla puolin oli puisto, tiheitä sireenejä luikertavine käytävineen ja siellä täällä vankkoja tammia ja vaahteroita. Tien päässä näkyi pieni laituri, ja valkoinen uimahuone; vastapäätä salmen takana jyrkkä kalliovuori, niin että tyynen sattuessa kaikki vesi oli pelkkää kallion kuvastusta.

Kiehuvan teekyökin ääressä he kaikki ihailivat tätä keväisen yön ihanuutta. Ja täällä oli Lyydikin ensi kerran myöntänyt, että olihan se jotenkin kaunista.

Alarik yksin käveli edestakasin, kierteli viiksiänsä ja näytti olevan ihan toisessa mielialassa kuin muut. Hänen ärtyisyytensä ja hermostumisensa oli tähän saakka päivä päivältä vaan kasvanut, ja sentähden jokainen uteliaisuudella seurasi häntä, miten hänen olisi nyt, kun ensi kerran kaikki yhdessä juutiin teetä hänen Kukkilassaan.

Mutta täällä hänellä oli vielä suuremmassa määrässä tuo viime aikoina yhä kasvanut hajamielisyys, jonkinlainen sisäänpäin kääntynyt elämä, josta ei kukaan syrjäinen voinut sanoa, mitä sen alla oli.

Ikäänkuin urkkiakseen hänen ajatuksiaan sanoi Henrik:

—Kuules Alarik, onko tuo kallioseinä myöskin sinun maitasi?

—Mikä kallioseinä?

—No tuo tuossa!

Ja tuli ilmi, että Alarik tuskin oli huomannutkaan siinä mitään kallioseinää,—sitä, jota kaikki olivat

koko illan ihailleet.

—Jaa jaa, tietysti se on Kukkilan maata, sanoi hän ohimennen ja jatkoi kävelyään.

Ei hän siis ajatellut niitä asioita.

—Alarik,—sanoi Lyydi teekyökin luota, sinä alku ja perustus tähän kaikkeen, mitä sinä nyt enää mietit?—Tule tänne sinäkin meidän kanssamme istumaan.

Alarik tuli, istuutui muiden joukkoon, mutta vähän ajan perästä häipyi keskustelusta ja taas eli omissaan. Hän puri viiksiä ja katseli yhdestä toiseen näkemättä kuitenkaan ketään. Yhtäkkiä hän jätti teensäkin ja nousi taas kävelemään. Ja kun häneltä ruvettiin kyselemään yhtä ja toista, oli hänestä selvästi vaikeata, kun ei hänen annettu olla rauhassa. Hän sanoi olevansa väsyksissä ja menevänsä nukkumaan.

Valoa oli hänellä kumminkin nähty vielä kello 2:n aikana yöllä.

Vanha kyökkipiika oli vielä sanonut, lopetellessaan päivän tiskiä, uudelle maalaistytölle:

—Tuo meidän herra se on aina yksin, aina yksin. Mikähän senkin elämä oikeastaan lienee!

Sitten olivat sammuttaneet kynttilänsä ja panneet maata, eivätkä tienneet oliko herralla ehkä vielä kauemminkin ollut valoa.

Jo kello 7 aamulla oli Alarik kumminkin pystyssä.

Tuodessaan hänelle kaakaota verannalle vanha kyökkipiika oli vielä itsekseen ajatellut: kas tästä nyt tulee herralle koko kesän pysyvä tapa. Oli sekoitellut hänelle kaakaota ja hän oli kehaissut sitä hyväksi.

Lyydi nukkui silloin vielä.

Hän heräsi yhtäkkiä siihen, että niinkuin jokin lasi olisi pudonnut ja mennyt rikki. Sitten kuului ikäänkuin pöytää tai tuolia olisi rajusti lykätty paikaltaan ja jokin kovasti kolisten pudonnut alas.

Samassa töytäsi kyökkipiika sisälle ihan vaaleana, ja silmät kauhusta pyöreinä huusi:

—Herra kaatuu, herra kaatuu!

Lyydi säikähti niin että sydän lensi kurkkuun ja tuskin saatuaan jotain yllensä juoksi verannalle.

Siinä makasi Alarik pitkänään permannolla kovassa puistatuksessa, tunnotonna.

Naisten hätähuudot herättivät pian kaikki muutkin, joista jokainen vuorostaan yhtä kauhistuneena juoksi esille ja jakeli käskyjä toisille. Mikä toi tyynyn pään alle, mikä peitteen. Kun pahin puistatus oli ohitse, he kantoivat hänet yksissä voimin vuoteelle, Henrikin ja Lyydin kantaessa pään puolta.

Vouti lähetettiin juoksijaoriilla piirilääkärinä hakemaan. Toiselle lääkärielle sähköitettiin kaupunkiin, ja sieltä myöskin tiedusteltiin sähköiteitse sairaanhoitajatarta. Vanha jumalinen täti, puhumatta kellekään mitään, lähetti renkipojan toisella hevosella hakemaan pappia. Ja jostakin löydettiin heti hieroja.

Kaksi tuntia makasi Alarik tunnotonna. Mutta sitten hän aukasi silmänsä. Lyydi oli silloin hoitajan kanssa sisällä, istui vieressä ja piteli hänen kättänsä.

Avattuaan silmänsä Alarik katseli kummeksivasti ympäri huonetta ja sitten kysyvästi Lyydiin.

—Missä minä olen? sanoi hän epäluuloisella äänellä.

—Täällähän sinä olet omassa huoneessasi, rakas Alarik, vastasi Lyydi kumartuen lähemmäs hänen puoleensa.

Alarik katseli vielä tarkemmin, mutta ei nähtävästi tullut mihinkään päätökseen.

Vähän ajan perästä hän rupesi pyrkimään ylös, huolimatta sekä Lyydin että hoitajan vastustuksista. Itsepäisenä hän oli yrittävänsä väkisin nousta, vaikka oli niin heikko, ettei jaksanut paljon päätänsäkään liikahtaa. Vihdoin hän autettiin ylös istualleen Lyydin käsivarsien nojaan. Ja nyt huomattiin, että tarkoitus oli ollut vaan katsahtaa ikkunasta ulos.

Alarik katseli hyvän aikaa, ja hänen silmänsä nähtävästi kuljivat yhdestä esineestä toiseen, joita hän avatusta ikkunasta näki siellä ulkona. Siinä näkyi vasemmalla lahden ulappa ja oikealla puiden välistä Kukkilan komea karjapiha kivinavettoineen. Ihan ikkunan luona olivat sireenit puoleksi puhjenneine kukkineen ja varpunen hyppeli edestakasin kimakasti tiuskutellen.

—Nämät maat ovat minulle tuntemattomat, sanoi Alarik huoaiten väsymyksestä eikä nähtävästi enää jaksanut vaivata päätänsä tällä kysymyksellä.

Lyydi tuskin sai salatuksi itkunsa.

Kun he olivat auttaneet hänet jälleen makuulle, sanoi Alarik

—Olen nyt niin väsyksissä, mutta tulkaa tänne kaikki, sittenkuin olen nukkunut vähäsen.

Ja nukkui samassa.

Lyydille se oli suuri huojennus, sillä nyt hän ei enää tarvinnut hillitä itseänsä. Hän melkeen juoksi huoneesta, ettei herättäisi Alarikia itkullaan.

—Ajatelkaa, hän ei muistanut olevansa Kukkilassa, eikä tuntenut näitä paikkoja! sanoi hän vastaantuleville.

Kaikki saivat kyyneleitä silmiinsä.

—Se on hirveätä! sanoi joku.—Niinkuin hän on koko elämänsä uneksinut tätä paikkaa, ja sitten ei pidä edes tuntea sitä!

Alarik ei nukkunut kuin puoli tuntia ennenkuin hän jo vaati taas Lyydiä puheillensa.

—Käske tänne kaikki muutkin, sanoi hän. Minulla on tärkeä asia ilmoitettava teille kaikille.

Lyydi oli epävarma, pitikö hänen noudattaa hourailevan käskyjä. Mutta Alarik pyysi uudestaan, ja Lyydi meni hakemaan kaikkia, että he nyt tekisivät hänelle mieliksi ja tulisivat vähäksi aikaa sisälle.

Varpaillaan tulivat sitten kaikki toinen toisensa jälessä Alarikin huoneeseen ja asettuivat hänen vuoteessa ympäri.

—Missä on täti? kysyi Alarik katseltuaan kaikkia ja huomattuaan että täti oli poissa.

Täti haettiin esille ja vasta sitten hän rauhoittui.

Ne olivat nostaneet Alarikin puoli-istuville tyynyjen varaan. Hän katsahti Lyydiin punasilla, vertyneillä silmillään ja tahtoi hänen kättänsä. Sitten sanoi:

—Minä ilmoitan nyt teille uutisen, jota olette kauan toivoneet. Minä olen nyt tässä itsekseni päättänyt, etten osta Kukkilaa enkä mitään muutakaan maatilaa.

—Hän hourailee raukka, kuiskasivat siellä toisilleen.

Mutta Alarikin katse ei ollut hourailevan. Hän katsoi ympärillä oleviin juhlallisella voitonriemulla, jonka rinnalla tuo pieni seikka, että hän oli jotakin unohtanut, katosi. Kyynel kierähti hänen poskelleen. Sitten hän alkoi vähän niinkuin hymyillä ja ojensi kätensä Lyydin sisarille.

Kun he eivät ymmärtäneet häntä, otti hän ainoastaan Lyydin käden omiinsa, nosti sen huulilleen ja suuteli.

—Sinun pitäisi levätä nyt, Alarik, eikä ajatella mitään, sanoi Lyydikin, suudellen häntä otsalle.

Hän nyökkäytti päätä myöntymykseksi. Tyynyt otettiin jälleen pois hänen altansa ja hän nukkui.

Iltapäivällä, ennenkuin lääkärit vielä olivat saapuneet, uudistui halvauksen kohtaus, ja Alarik heitti henkensä.

* * * * *

Kun he ensi surun jälkeen rupesivat jälleen puhumaan toistensa kanssa, muistelivat he Alarikin viimeisiä hetkiä ja mitä hän oli sanonut. Jokainen oli huomannut semmoisia erikoisuuksia, joita toiset eivät olleet huomanneet. Suurinta säälimestä herätti se, ettei hän ollut muistanut, missä hän oli. Kaikki kummastelivat, mitä hän oikeastaan oli voinut tarkoittaa tuolla uutisellaan, ettei hän muka ostaisi Kukkilaa. Ja erittäin, miksi hän tämän ilmoitettuaan oli näyttänyt niin onnelliselta.

Henrik sanoi Alarikin loppua traagilliseksi, koska Alarik oli unohtanut kuollessaan sen, mihin oli koko elämällään pyrkinyt.

Vanha täti taas puolestaan ei tahtonut ottaa ollenkaan lukuun tuota lausetta Kukkilan ostosta, ja pani

koko painon siihen, että Alarik oli viimeisellä hetkellään kirkastunut.

—Näittekö, kuinka hänen silmänsä loistivat! Hän ei varmaan enää ollut tässä maailmassa, vaan näki edessään jo taivaallisia.

Tätin mielestä osotti kaikki, että Jumala oli viime hetkellä armahtanut häntä ja pelastanut hänen sielunsa, vaikka hän ei kuollutkaan uskossa.

* * * * *

Ja kun he, hautajaisista palattua, istuivat taas verannalla teekyökin ääressä, rupesi öinen laulurastas koivikossa ilakoimaan, ja heidän kesken tuli puhe ihmiskohtalosta.

Jokainen lausui arvelujansa.

—Minun täytyy tunnustaa, sanoi Lyydi, etten sittenkään voi ymmärtää, miksi ihmisen täytyy kuolla juuri silloin kuin hän on päässyt tarkoitustensa perille.

Ja tämän sanottuansa hän otti Jennyä kaulasta ja rupesi hillittömästi itkemään.

VI.

Pitkien metsäisten harjanteiden välillä kulkee väkevä virta tuoden vesiä suurilta seliltä tietymättömän kaukaa. Virta, vaikka nopeampi entistään, ei ole siinä kohden enää vaahtoinen; sen kuilu on siksi liian syvä ja leveä. Tasaisesti eteenpäin syöksyvä vesi tekee vaan silloin tällöin hiljaisia ja mahtavia pyörteitä pohjasta pintaan ja päinvastoin, siliten milloin tyyneksi, milloin taas kohoten sekaiseksi, mutta vaahdottomaksi aallokoksi.

Sen väkevän virran laaksossa, toisen harjanteen juurella, on pieni kaupunki, hiljainen ja rauhallinen, niinkuin tahtoisi se joelle sanoa: kiirehdi sinä, minä lepään paikallani. Se on kääntänyt joelle selkensä ja käpristynyt omaan itseensä. Ei mitään virran levottomasta liikkeestä ole siihen tarttunut; se on niin tottunut virran alituisen eteenpäin syöksemiseen, ettei tämä seikka voi enää herättää mitään uusia ajatuksia, ei siitä, mistä kaikki tuo suunnaton vesi tulee, eikä siitä, minne se kaikki menee. Se on virtaansa yhtä tottunut kuin niihin alituisesti samoihin varjoihin, joita aurinko piirtää kaduille sen vanhoista taloista ja puistikkoista, tai siihen tomuun, jota rämisevät ajurin rattaat nostavat sen pölyisillä hiekkateillä.

Kirkko seisoo tämän rauhan vartijana keskellä kaupunkia. Sen kellot eivät soi kuin pyhäisin, jolloin pappi vanhan tapansa mukaan nousee saarnastuoliin ja kirkko täyttyy puolilleen maalaista väestöä. Kaiken muun ajan on se suljettu ja sen kellot mykkinä, ikäänkuin olisivat olleet vuosituhansia helisemättä ja vähitellen paikoilleen sammaltuneet. Koko kirkko ei näytä vaativankaan itselleen muuta kuin vanhan kunnioitusta.

* * * * *

Eräänä elokuun päivänä—se oli arki, sillä kirkko oli hiljaa kuin hauta—alkoi tämän rauhallisen puolikuolleen kaupungin kaduilla näkyä outoa väkeä. Tulivatko he laivoilla, vai kyytihevosilla vai jalkasinko, oli oikeastaan vaikea sanoa. Niitä rupesi näkymään yhtaikaa monella haaralla ja niitä kerääntyi kaikkialta, aivan kuin keskinäisestä sopimuksesta. Satamääriin nousi heidän joukkonsa, enimmäkseen mustiin puettuja naisia, mutta myöskin vaatimattoman näköisiä, nöyräkäytäksisiä miehiä; niillä oli kaikilla iloinen, rauhallinen hymy huulilla, hiljainen, melkeen kuiskaava puhetapa ja taipumus kulkea joukoissa ja kerääntyä yhteen.

Ne oli sen uuden kuuluisan uskonlahkon jäseniä, jotka olivat valinneet tämän pienen kaupungin kokouspaikakseen ja heidän määräpäivänsä oli nyt tullut.

Kaupungissa heräsi uteliaisuus. Ei kukaan heitä tuntenut. Kaikki he olivat noin erikseen katsottuna mitä vähäpätöisimpiä ihmisiä. Ja nyt ne yhtäkkiä osasivat kokoontua ja tehdä itsestään merkitseviä olentoja.

Kaupungin pappi herätti ensimmäiseksi itse eleille uteliaisuuden. Häneen kävi syvästi se seikka, että nuo ihmiset olivat, ilmoittamatta hänelle mitään, tulleet hänen kaupunkiinsa ja aivan odottamatta ryhtyneet hänen virkaansa. Hän koetti saada kaikki kaupungin asukkaat puolelleen, ymmärtämään, että

tässä oikeastaan täytyi kaikkien suuttua ja tuomita tulokkaat ulos.

—Nuo ihmiset, puhui hän, ne tulevat tänne saarnaamaan evankeliumia, aivan niinkuin ei täällä olisi Natsarealaisesta ennen mitään kuultukaan.

Ja todella oli pappi vähän oikeassa näin sanoessaan, sillä nämät tulokkaat, niin hiljaisia ja nöyriä kuin ne olivatkin tavallisuudessa, saarnasivat rajusti ja voimakkaasti, ja ilmoittivat evankeliumia niinkuin se vasta nyt heidän kauttansa olisi ensi kerran maailmalle julistettu. Heidän intonsa oli ihan selittämätön, he ihan hehkuivat ja heidän silmänsä paloivat kuin tuleessa. Ihan kuin he olisivat tahtoneet ottaa käsiinsä koko kaupungin, puistaa sitä hyvästi, puistaa niin, että kaikki sen vanhat ajatustavat olisivat menneet mullin mallin, sekasin tai kokonaan päästä ulos, sitten puhaltaaksensa sijaan heidän oman oppinsa.

Papilla oli omat ajatuksensa sopivimmasta tavasta kääntää ihmisiä uskon tielle. Hänen mielestään oli tärkeintä, ettei tehnyt mitään äkkihökökäystä ihmisten kimppuun. Täytyi ymmärtää ihmisten tapoja, olla liiaksi tuomitsematta heidän heikkouksiensa. Ja niin oli pappi aina tehnytkin. Ollakseen loukkaamatta ihmisiä ja pysyäkseen seuroissa mielellään nähtynä, hän oli—tietysti ainoastaan sen verran kuin omatunto salli,—omistanut heidän maalliset tapansa. Hän ei tahtonut kieltäytyä totilasista, antoi tyttäriensä tanssia ja iloita muun maallisen nuorison kanssa. Ja kun hän vihdoin huomasi, ettei korttipelissäkään itse asiassa ollut mitään suoraan jumalansanan vastaista, oli hän antautunut kyllä silloin tällöin siihenkin,—kuka sen tietää, mikä hyvä tilaisuus saattoi tällöin tarjoutua pistämään väliin yhden tai toisen totuudensanan istuessa pitkään yöhön välinpitämättömien kaupungin herrojen kanssa, jotka eivät koskaan astuneet jalallaankaan kirkkoon! Ja jos näin ollen totuuden sana tulikin sanotuksi harvoin niin parempihan harvoin kuin ei milloinkaan.

Nämät uudet tulokkaat taas kävivät päälle säälimättä ja arastelematta. He selittivät, että te olette kaikki kadotuksen lapsia, kaikki alusta loppuun, teissä ei ole mitään muuta kuin pimeyttä ja syntiä, ja mitä ikinä te tekisitte, mikä ei ole Jumalassa tehty, se on syntiä. He eivät epäilleet vaatia täyttä, jyrkkää kääntymistä. He vaativat, että koko elämä juuri nyt tänä hetkenä piti muuttua, korttipöydästä ja totiseurasta piti astua ilman vähintäkään tinkimistä suoraan Jumalan teille ja jättää kaikki maallinen meno.

—Ihmiset, ihmiset, ymmärtäkää, että te olette lunastetut! huusivat he kansanjoukolle tärisyttävällä voimalla.

Ja tämäkin lause, kaiken heidän muun puheensa keskellä kaikui ihmisten korviin aivan niinkuin se olisi ollut jokin uutinen. Ihmiset katsahivat ympärilleen, muistelivat entisyyttään, ja rupesivat yhtäkkiä katumaan joitakin syntejensä, joista he eivät ennen tienneet mitään.

Mutta ei siinä kyllä.

Tämä oli vaan ensi askel heillä.

Pappi oli vuosikymmenien kuluessa kaikessa hiljaisuudessa kulkenut ristiäisissä, milloin kaupungin perheissä syntyi pienokaisia. Se oli niin hauskaa ja niin kodikkaan suloista sekä hänelle että vanhemmille. Kun sanottiin: "siinä tai siinä talossa on ristiäiset", oli tässä uutisessa sitäpaitsi aina jotakin yhteistä koko kaupungille. Synnytys oli kestänyt puolitoista vuorokautta;—hänellä oli ollut hirmuiset tuskat;—nousi ylös jo neljäntenä päivänä;—lapsi painaa 12 naulaa,—ja niin edespäin, ja vanhemmilla puolestaan hauska puuha kummeista, ristiäisvaatteista,—ja vihdoin tuo juhlallinen hetki, mielenjännitys ja pelko huutaisiko pienokainen papin sylissä vai ei, ja liikutus, kun vihdoin kuuluivat sanat: nimeen Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen!

Mutta uusilla tulokkailla oli ihan uudet käsitteet kasteen merkityksestä.

Se oli heillä uuden syntymisen peso, johon täysikäisen ihmisen piti vapaaehtoisesti tulla läpikäytyänsä katumuksen ja parannuksen ankarat sieluntäristykset. Kaste oli kuoleminen maailmalle ja syntyminen Jeesukselle, syntyminen uuteen elämään Jumalan teillä.

—Ihmiset, ihmiset, te olette pelastetut! Ymmärtäkää mitä se on: te olette pelastetut!

Ja taas heidän sanansa vaikuttivat sydämiin niinkuin ei koskaan olisi ennen kuultu, että ihmiset voivat olla pelastettuja.

Innoissaan he kesken saarnaansa saattoivat juosta veteen huutaen luoksensa pelastuneita sieluja ja kastaen heitä omaan uskoonsa.

Taivaan valtakunta oli lähestynyt. Uusi elämä oli tullut. Halleluja!

Erittäinkin oli kokouksen loppuaikoina innostus noussut ylimmilleen.

Heidän johtajansa olivat nyt saarnanneet useita päiviä peräkkäin, pitäneet yhteisiä keskusteluja, laulaneet ja rukoilleet aamusta iltaan. Ja vihdoin lähestyi viimeinen päivä, jolloin suuri pyhityskokous oli pidettävä.

Jotakin suurta ja erinomaista odottivat he silloin tapahtuvaksi. He kuiskittelivat keskenään salamyhkäisesti, puhuessaan omista keskinäisistä asioistaan, ja useiden silmissä paistoi autuaallisen toivon säde. Mitä he puhuivat ja mitä odottivat, siitä nyt eivät syrjäiset saaneet mitään tietää,—ainoastaan ne, jotka jo vaelsivat pyhityksen tietä.

Kaikkien heidän ajatustensa keskuksena oli Friida, tuo hengessä kasvanut rauhan lapsi.

Hän ei ollut keskustelujen aikana kertaakaan puhunut. Enimmäkseen hän oli seisonut salin perällä, lehterin alla, nojautuneena pylvääseen. Ei edes lauluun hän ollut avannut suutansa.

Vähän kalpeana kasvoiltaan oli hän vaan luopumatta katsellut puheenjohtajaan päin, ja langennut hartaisiin rukouksiin, kun rukoiltiin. Mutta itse hän ei ollut täällä kertaakaan lausunut rukousta seurakunnan edessä.

Myöskin oli hän useasti jättänyt kokoussalin. Hän oli silloin kulkenut lähimmän ystävänsä Beedan seurassa jalkasin pitkillä matkoilla kaupungin ympäristöissä. Ja kerran hän oli yksin lähtenyt metsätietä kulkemaan ja ollut kadoksissa koko päivän.

Ei kukaan kysynyt häneltä, missä hän oli silloin käynyt, sillä Friida kulki aina Jumalan teillä, eikä kukaan sekaantunut Jumalan ja hänen välisiin asioihin.

Kaikki, mitä Friida teki, se oli kuin pyhyiden hunnun takaista. Uskonveljet seurasivat hänen askeleitaan ihmettelyllä, joskus uteliaisuudellakin, ja kaikki ajattelivat: niin, juuri niin kuin Friida menettelee, niin pitääkin menetellä;—hän tekee Jumalan tahdon.

Hän oli, siitä saakka kuin hän henkisesti syntyi, kasvamistaan kasvanut. Ennen oli ollut niin, että Friida heiltä otti yhtä paljon kuin heille antoi. Ja uskonveljet taisivat silloin seurata hänen henkensä kehitystä jakaen kokemuksia hänen kanssansa. Mutta nyt oli asia muuttunut. Ei kukaan enää ylettynyt Friidan hengen tasalle eikä voinut sitä arvostella. Vaan mitä Friida sanoi, se tuli toisten sydämmeen kuin profeetallinen sana, niin että he hakivat sille selitystä ja löydettyänsä iloitsivat kuin taivaan antimesta.

Yksi uskovaisista sairastui, ja kun Friida astui huoneeseen ja pysähtyi kynnykselle, oli sairas noussut vuoteeltansa, tullut häntä vastaan ja sanonut:

—Minä en näe sinua Friida,—minä näen Jumalan seisovan edessäni ja puhuvan minun kanssani.

Ja oli kumartunut hänen eteensä ja Friida oli päästänyt hänet hänen taudistansa.

Ihmetyttäviä hengen lahjoja oli hänelle annettu. Hänen sielunsa oli kuin irti ruumiista, ja joskus, veljien ollessa koossa, näytti kuin hän olisi tullut sisälle tai mennyt ulos kenenkään voimatta sanoa, mistä hän oli tullut tai kuinka hän oli kadonnut.—

Nyt, pyhityskokouksen aattona, kun he olivat olleet koossa ja, rukoiltuansa, rupesivat jättämään toisilleen hyvästiä huomiseksi, tuli Friida yhtäkkiä sisälle ja pysähtyi heidän keskellensä.

—Siunattu ole sinä, Jumalan lapsi! sanoi vanhin veljistä, ja samassa olivat he piirinä hänen ympärillään.

—Rauha olkoon teille! vastasi Friida.

Mutta hän ei ruvennut nytkään puhumaan, eikä kukaan tahtonut häntä ensiksi puhutella.

Hän tuli vaan hiljaa Beedan luo, pani kätensä hänen olalleen ja sanoi:

—Tahdotko seurata minua?

—Tahdon, vastasi Beeda.

Sitten hän meni toisen uskonsisaren luo ja sanoi:

—Agnes, seuraatko sinäkin minua?

—Seuraan, vastasi Agnes iloisella ylpeydellä siitä, että Friida häntä pyysi.

Kaikki arvasivat, että Friida valmisti jotakin huomiseksi ja he katsoivat toisiinsa ja hymyilivät, iloisesti uteliaina.

Mutta ne kolme jättivät heti kokoussalin.

Kun he tulivat ulos ja menivät tyhjää katuja myöten, otti Friida heitä molempia käsistä, ja hiljentäen kulkua sanoi:

—Ah, ystävät, tukekaa minua, minä olen suuressa ahdistuksessa.

—Friida, minne sinä viet meitä?

—Älkää kysykö, ystävät. Seuratkaa vaan minua, ja rukoilkaa minun kanssani. Siinä kaikki, mitä nyt voitte saada tietää. Rukoilkaa minun edestäni ja tukekaa minun askeleitani, minun sydämeni on suuressa tuskassa!

—Friida, me tiedämme, sanoi Beeda, että missä sinä kuljet, siellä kulkee Herra sinun kanssasi ja varjelee sinun askeleitasi. Miksi pyydät meitä tukemaan sinua?

—Siksi, ystävät, että minua tällä hetkellä kovin kiusataan. Minä olen palavassa tuskassa ja perkele pyytää voittaa minua.

—Friida, me tiedämme, että missä sinä taistelet, siellä Herra voittaa.

Silloin Friida pysähtyi ja autuaallinen loiste välähti hetkeksi hänen kasvoissansa.

—Niin, niin, missä minä taistelen, siellä Herra voittaa minun puolestani—viimeisellä hetkellä!

Ja taas he alkoivat astua kiireemmästi.

Hetken kuluttua he tulivat rannalle, mistä soudetaan virran yli, ja koputtivat venemiehen pienen kojun ovelle.

Ukko tuli ulos, katsahti heihin, ja sanaakaan sanomatta meni lykkäämään venettä vesille. Sitten hän pani piippuun ja istui soututuhdolle.

Kun Friida, Beeda ja Agnes astuivat veneeseen, naurahti ukko partaansa.

—Korjatkaa tyystin liepeenne, fröökkinät, nyt on kova virta, sanoi hän ja työnsi veneen voimakkaasti ulos.

—Minne te soudatte, ukko? meidänhän pitää tuonne suoraan vastaiselle rannalle, sanoi Agnes, joka oli nähtävästi säikähtynyt venemiehen varotuksesta.

Mutta kuulematta tätä kysymystä ukko näytti vaan soutavan melkeen suoraan vasten virtaa. Voimakkaasti hän tosin veteli, katseli silloin tällöin pyörteitä, mutta veneessä olijat eivät voineet huomata, että hänen ahavoittuneet kasvonsa hetkeksikään olisivat kadottaneet niihin kuuluvaa tyyneyttä, ja se selvitti arimmallekin, ettei tässä ollut mistään vaarasta kysymys, korkeintaan vaan siitä, miten pääsisi vähimmällä soudulla.

Vasta sitten kuin oli tultu yli keskiväylän, vastasi hän tehtyyn kysymykseen.

—Täytyy näin mennä vastaan, että pysytään kohdalla. Muuten virta vie.

Beeda ja Agnes katsahivat taaksensa ja heille selvisi, että ukko oli oikeassa. Siellä oli tukkipuomu yli koko virran, ja he olivat pikemmin lähestyneet sitä kuin edenneet, niin väkevästi veti virta alas, soudusta huolimatta.

—Kolmekymmentä vuotta olen minä tässä soutanut ihmisiä ylitse. Voisin mennä vaikka silmät ummessa, sanoi ukko. Mutta menipä tästä kohden outo, eipä aina päässytkään. Jos sattui kova virta, vei se tuonne puomujen laitaan ja litisti kiinni, ettei avutta irtautunutkaan.—Ja ennen minua oli tässä isäni. Mutta ei tämä virka silloin vielä elättänyt. Hän piti sen ohella pientä vesirinkiläkauppaa kojussa. Nyt menee tästä jo niin paljon ihmisiä, etten minä kaikkina aikoina muuhun ehtisikään ja kyllä rinkulat jäisivät minulta kauppaamatta. Sattuivat suuret nälkävuodet silloin kuin minä tämän toimen isältä perin. Ja silloin se tuotti kovasti. Kaikki salolaiset toivat ruumiinsa tästä ylitse. Välistä piti ottaa veneeseen kaksi vainajaa, ja neljä oli jo taas rannalla odottamassa. Ja minä sain maksun ruunulta, jos jäi saamatta vaivasilta.

Yhtäkkiä vene kääntyi ja vahva pyörre toi heidät kuin sattumalta määräraikkaan.

Siinä oli laiturisilta, jolle he nousivat.

—Joutukaa takasin yhdeksäksi, muuten jääpi aamuun,—yöllä ei tästä kuljeta,—sanoi ukko työntäessään venettä jälleen ulos ja alkaen soutaa takasin.

He nousivat leveälle polulle, joka vei pois päin joesta suoraan metsään ja kulki pujotellen korkeitten koivujen ja haapojen välitse, mutta sitten vähitellen vajosi yksitoikkoiseen, loppumattomaan männikköön hietaisella kanervikkokankaalla.

—Minä olen käynyt täällä ennen, tämmöistä minä rakastan, sanoi Friida. Ah, kuinka täällä on yksinäistä ja ihanaa. Jospa minä saisin olla yhtenä kanervana noiden tuhansien samallaisten joukossa, eikä kukaan minua huomaisi eikä tietäisi minusta mitään.

Toiset eivät ymmärtäneet, miksi Friida tahtoi olla kanervana tuhansien samallaisten joukossa, eivätkä sanoneet mitään.

He istuivat kankaalle lepäämään, ja Agnes otti taskustaan uuden testamentin, valmiina pienimmästäkin viittauksesta heti tekstin avulla ottamaan selkoa Friidan puheen tarkoituksesta.

Mutta heidän istuessaan Friida pani hiljaa kätensä Agnesin syliin ja sulki hänen testamenttinsa.

—Me tulemme kohta köyhiin-köyhiin torppiin, sanoi hän. Ne ovat niin köyhät, kuin tämä hiekka, ja niiden takana on vielä köyhempiä. Minä olen kulkenut täällä ennen ja minä tunnen hyvin niiden asukkaat, mutta he eivät tunne minua eivätkä tiedä kuka minä olen. Minä en puhu paljon heille, ainoastaan autan heitä joskus heidän askareissaan, ja he pitävät minua vaan noin tavallisena. Ainoastaan silloin kuin joskus itsestään nousee kysymys hengen asioista, sanon minäkin jonkun sanan, niinkuin olisin vaan yksi heidän joukostansa. Ja minä näen kuinka valo leviää heidän sieluissansa, mutta he eivät aavista, että minä olen heitä johtanut, vaan luulevat, että heidän omat ajatuksensa ja sanansa yhtäkkiä heille valaisevat. Ja jos minä varomatta sanon enemmän kuin tarvitsee ja he tulevat uteliaiksi, niin minä paikalla kysyn heidän mielipidettään asiassa ja sekotan sen pois heidän huomiostaan ja menen naapuritorppaan. Sielläkin on niin paljon auttamista ja tekemistä. Ah ystävät, se on minulle kuin paratiisia.

Oletteko tulleet ajatelleeksi, mitä se on: Minä olen maailman vaikeus. Taikka: Minä tulín valkeudeksi maailmaan. Ja mitä se on: olla valkeuden lapsi.

Se on: meidän täytyy kuolettaa oma itsemme ja elää vaan niinkuin vaikeus elää.

Agnes avasi taas testamenttinsa ja luki hiljaa ja juhlallisesti Johanneksen evankeliumin 12 luvusta vv. 35-36:

"Niin Jeesus sanoi heille: valkeus on vielä vähän aikaa teidän kanssanne, vaeltakaat niinkauan kuin teillä valkeus on, ettei pimeys teitä käsittäisi. Joka pimeydessä vaeltaa, ei hän tiedä kuhunka hän menee. Uskokaat valkeuden päälle, niinkauan kuin teillä valkeus on, että te tulisitte valkeuden lapsiksi".

—Eikö valkeus ole Jeesus itse, niinkuin hän sanoo: minä olen valkeus, ja eikö se ole siis Jeesuksen omistaminen, joka on meille valkeus? kysyi Beeda.

Mutta vastaamatta suoraan hänen kysymykseensä Friida vaan sanoi:

—Se on mahdollista, ettei meistä kukaan ymmärrä näitä sanoja. Jeesus sanoi: minä olen valkeus, sillä hän palveli valkeutta, niin ettei hänen oma tahtonsa ollut mitään, eikä kukaan nähnyt häntä itseänsä. Se oli juuri niinkuin tuolla torpassa.

—Friida, mitä sinä sanot! Eikö Jeesus ollut Jumala itse?

—Minä sanoin vaan: se on mahdollista, ettei meistä kukaan ymmärrä näitä sanoja.—Tämän erämaan äärimmäisessä päässä on vielä yksi torppa. Siellä minut tunnetaan, mutta siellä minä olen oppilas enkä opettaja. Siellä asuu yksinäinen, miehensä hylkäämä vaimo neljän lapsensa kanssa. Hän päätti kerran jättää lapsensa vieraisin käsiin ja paeta miehensä luo Amerikkaan, ja hän olikin jo matkalla sinne, mutta katui tekoansa, möi Englannissa pilettingsä ja palasi takasin. Suuren köyhyyden ja kurjuuden läpi on hänen tiensä kulkenut. Hän ja hänen lapsensa ovat useasti olleet nälkäkuoleman partaalla. Mutta—kuten hän itse sanoo— Herra on nähnyt hänen ponnistuksensa ja antanut hänelle kestävyyttä ja kärsivällisyyttä. Ja vaikka kurjuudessa, on hän kumminkin aina mennyt eteenpäin. Nyt hän on niin pitkällä, että hänellä on pieni torppa asuttavana, josta hän tekee itse neljä päivätyötä ja pian kasvaa vanhin poika niin että kelpaa hänen sijaansa. Jos te näkisitte kuinka puhdas ja siisti se torppa on! Ja kuinka hän rakastaa lapsiansa ja kuinka hän niitä hoitaa ja sukii ja opettaa puhtauteen. Pienet kukkaruukut ovat ikkunalla, ja se on juuri hänen seinällään tuo Vapahtajan lause:

Minä olen maailman valkeus: joka minua seuraa, ei hän pimeydessä vaella, mutta saa elämän valkeuden.

—Hän ei usko niinkuin me. Hän uskoo ihmisen omiin voimiin, ja sanoo, että Jeesus ainoastaan näytti

ihmisille tien, totuuden ja elämän. Hän pitää elämää kouluna, joka viepi kärsimysten kautta valkeuteen. Hän ei usko mihinkään ihmeisiin. Ja kun minä kerran kysyin, miten on ymmärrettävät Vapahtajan sanat: "totisesti totisesti sanon minä teille: joka uskoo minun päälleni, ne työt, kuin minä teen, hän on myös tekevä, ja suurempia kuin ne ovat, on hän tekevä; sillä minä menen Isäni tykö,"—vastasi hän, ettei näillä sanoilla tarkoitettu ihmeitä, vaan ainoastaan sitä, että se, joka Jeesuksen tavalla unohtaa itsensä ja elää valkeuden elämää, hän on samaa tekevä kuin Jeesus teki, ja vielä enemmän hän on tekevä, sillä Jeesus jo jätti tämän maailman, mutta muut jäävät vielä tänne elämään.

Silloin minä kysyin häneltä, eikö Jeesus herättänyt Latsarusta kuolluista, ja eikö hän muuttanut vettä viiniksi ja eikö kävellyt vedellä.

Ja siihen hän vastasi, ettei hän niitä asioita ymmärtänyt ja että hän piti totena ainoastaan sen minkä henki todeksi todisti.

—Mutta sehän on puhdasta epäuskoa! huudahti Beeda punastuen kiihkosta.

Friida huomasi sen.

—Tietysti, tietysti, kiiruhti hän selittämään.—Minähän sanookin, että hänellä on toinen usko kuin meillä.

—Mutta Friida, onko se edes mitään uskoa! Sehän on herjausta!

—Niin-niin, niinhän se on. Kuitenkin—teidän pitäisi nähdä häntä. Vaikka jokainen ryppy hänen kasvoissaan kertoo kovista kärsimyksistä ja koettelemuksista, lepää noissa kasvoissa sanomaton rauha ja levollisuus; on niinkuin köyhyys olisi hänen ilonsa, ja kun hän liikkuu siistissä pirtissään, tuntuu niinkuin olisi oma äiti siinä, tekisi ihan mieli paeta hänen luokseen tullakseen osalliseksi hänen rauhastaan ja saadaksesen häneltä hellyyttä. Niin, ja tekisi mieli tulla hänen palveliakseen ja ottaa osaa hänen raskaaseen työhönsä.—

Friida vaipui ajatuksiinsa.

—Ystävät, mitä te ajattelisitte, sanoi hän vähän ajan perästä, jos minä en enää milloinkaan palaisi veljien seuraan, vaan vaeltaisin tuonne päin?

—Etkö enää tulisi pyhityskokoukseenkaan? kysyi Agnes säikähtäen.

—Minähän tahdoin vaan kysyä, mitä te ajattelisitte minusta, jos niin tekisin.

Beeda sanoi:

—Friida, Friida, minä näen nyt, että sinä olet suuressa kiusauksessa. Varo viettelijää!

Mutta Agnes sanoi

—Friida, me tiedämme, että sinulla on suuremmat tehtävät kuin jonkun torpanväen kaitseminen. Sinä olet meidän seurakuntamme pylväs, sinä olet meidän toivomme ja sinä olet meidän elävän uskomme todistaja.— Friida, nyt sinä olet vaan väsyksissä. Katso, sinun ruumiisi vapisee välistä aivan kuin kylmästä. Tule pois, palataan takasia.

—Ei, ei; tietysti minä olen sama kuin ennenkin, en ole muuttunut missään suhteessa. Minä uskon niinkuin ennenkin, ymmärrättehän sen!

—Tule Friida, lähtekäämme täältä. Palatkaamme kaupunkiin, ennenkuin kello lyö yhdeksän ja on liian myöhää. Sinun täytyy saada rauhassa nukkua huomista varten.

Friida säpsähti, niinkuin olisi yhtäkkiä muistanut jotakin, ja kalpeni omasta ajatuksestaan.

—Tule, tule, Friida. Ei viivytä enää. Beeda ja Agnes auttoivat hänet ylös ja alkoivat taluttaa häntä niinkuin sairasta.

Mutta Friida pysähtyi äkisti, nosti päänsä ja sanoi:

—Mitä tämä on? Mihin te minua talutate? Tietäkää, että jos minun on huomenna oltava kaupungissa, niin en minä venettä kysy.

Beeda ja Agnes katsahivat toisiinsa. Mutta Friida sanoi rauhallisesti:

—Tulkaa. Me menemme yöksi lähimpään torppaan. Jumala pitää huolen huomisesta.

—Mutta Friida, huomenna meitä odotetaan varhain pyhityskokoukseen.

—Kaikki on Jumalan hallussa, vastasi Friida.

Ja he jatkoivat matkaansa pitkin metsätietä. Friida kulki edellä, Agnes ja Beeda tulivat jälempänä, ja puhuivat keskenään hiljaa.

Aurinko oli jo alhaalla, kun he saapuivat torppaan.

Kun torppari ja hänen vaimonsa näkivät Friidan, he tulivat juosten häntä vastaan. Friida tuli kuin taivaan lähettämänä. Sillä onnettomuus oli heillä tapahtunut. Pikku Taavetti oli juuri astunut viikatteen terälle ja leikannut jalkansa, eikä heissä ollut kessään veren pysäyttäjää.

Beeda ja Agnes huomasivat kohta, ettei Friida tervehtinyt torpanväkeä tavallisella rauhantoivotuksella, ja että he kohtelivat häntä kuin tavallista maallista ystäväänsä.

Heti Friida pesi haavan ja satoi sen, revittyään oman nenäliinansa kapeihin kaistaleihin.

Veri pysähtyi kohta. Ja lapsen vanhemmat rauhoittuivat.

—Sinä minun Taavettini, puhui Friida sitoessaan pientä jalkaa,—sinä minun sydänkäpyseni. Nytpä saat olla paikoillasi pitkän aikaa, etkä saakkaan juosta mielin määrin. Ja nytpä täti Friida tulee ja rupee sinua opettamaan, etkä sinä pääse minnekään pakoon. Ja täti kertoo sinulle maapallosta ja valtameristä ja suurista-suurista valaskaloista, niin ja sitten: paljonko on 2 ynnä 2, ja 3 ynnä 2—eikös täti osaa opettaa ja eikös se ole lystiä; onhan se, pikku oma Taavettini.

—Kyllä se muistaakin fröökinän kertomuksia, niinhän tuo haastelee niitä kaikille ihmisille, sanoi torpparin vaimo, liikutuksesta vettynein silmin.

—Ja nyt hänen pitää välttämättä saada töppöset jalkaansa, sanoi Friida. Minä toimitan kaupungista. Niin, niin sinä pikku Taavettini, toimittaahan täti sinulle töppöset?

Sittenkuin hän oli sitonut haavan, nousi hän yhtäkkiä ylös. Hän säpsähti taas omissa ajatuksissaan, kalpeni eikä voinut mihinkään katsoa ja taas häneen tuli entinen levottomuus.

Hän tahtoi olla yksin, ja yhtyi muiden kanssa vasta kun piti mennä levolle.

Heille laitettiin kolme vuodetta pieneen pirttiin. Torpanväki sijoittui eteiseen ja ulkokuoneisiin.

Ja kun he olivat yksin, Friida ensimmäisenä laskeutui vuoteelle. Häntä rupesi taas puistattamaan niinkuin kylmästä. Ja hänen poskensa punottivat niinkuin kuumeesta.

Aurinko juuri laski.

Agnes aukasi ikkunan.

Kaikki oli hiljaa pienellä torpan pihalla. Pääskynen vaan vielä viserti pitkää viserrystä jossain läävän räystäällä.

—Jospa te voisitte aavistaa, sanoi Friida yhtäkkiä taas heltyen ja sovittaen puheensa puistatusten väliin,—kuinka ääretön ilo minun on kuulla tuon pääskynen viserrystä. Aivan kuin lapsuuden päivät kulkisivat ohitseni uudestaan, ne päivät, joina ei vielä tuntenut *Häntä*.—Ystävät, ystävät, rukoilkaat minun puolestani. Henki ei johdata minua rukoukseen, minä olen kadottanut suuren hengen lahjan. Minä en voi rukoilla, auttakaa minua! Valvokaa te ja rukoilkaa!

Beeda laskeutui polvilleen ja pani kätensä ristiin.

—Taivaallinen Isä! Vapauta Friida kiusaajan kahleista, kevennä hänen kuormansa, valista hänen henkensä. Anna sinun armosi vuotaa runsaasti hänen sydämmeensä! Ja auta, Isä, häntä siihen suureen uskon tekoon, johon hän itseänsä valmistaa, sinun pyhän seurakuntasi siunaukseksi ja sinun nimesi kunniaksi maan päällä, amen.

—Amen, sanoi Agnes.

—Kiitos lapset. Nukkukaa rauhassa. Kaikki on päätetty.

Ja sitten he eivät puhuneet enää mitään. Hiljaa he liikkuivat pienessä pirtissä laittautuessaan levolle, niinkuin olisivat pelänneet häiritä Friidaa. Friida ei riisuutunut, vaan makasi liikahtamatta, silloin tällöin vaan vavahdellen entiseen tapansa.

Vihdoin oli kaikki hiljennyt. Yö oli tullut.

Ja tuskin pimeä oli päässyt leviämään, kuin siinä alkoi tuntua hieno kuutamoinen valo. Se kasvoi voimakkaammaksi tunti tunnilta, sen varjot erottuivat yhä selvemmin ja permannelle muodostui vähitellen kaksi kirkasta pitkulaista ikkunain kuvaa, joiden heijastuksessa kaikki pirtin esineet hämmöttivät esille.

Beeda ja Agnes nukkuivat sikeästi.

Friida ei liikkunut.

Mutta keskiyön aikaan hän liikahti ensi kerran, nosti päänsä, nousi hiljaa istualleen ja katsahti varovasti ympärilleen.

Sitten nousi kokonaan ylös.

Hän tuli ikkunan luo ja katsoi ulos.

Kuu siellä paistoi levittäen salamyhkäistä valoaan puiden yli ja torpan pihalla oleviin esineihin.

Ja Friidan silmissä loisti juhlallinen päättäväisyys, niinkuin hän olisi jo ratkaissut elämänsä suurimman asian.

Hän hengitti syvään ja oli hyvin kalpea.

—"Ja auta häntä siihen suureen uskontekoon, johon hän itseänsä valmistaa",—kertoivat Friida muistaen Beedan rukouksen.

Vaan silloin tällöin puistatus enää yritti tärisyttämään häntä. Mutta hän kun vaan jännitti ruumistansa ja ojensihe, niin se heti jätti hänet, ja hän oli taas ajatustensa herrana. Sentähden hän ei hetkeksikään päästänyt jännitystensä. Hän katseli kaiken aikaa puoleksi ylös, ei tahtonut huomata mitään erikoisuuksia edessään ja ajatteli vaan sitä yhtä, mitä hänen nyt piti tehdä. Mitä hän nyt liikkui, sen hän liikkui vaan sen yhden ajatuksen seurauksesta.

Niin hän pani hatun päähänsä ja meni varpaillaan ovelle. Siellä hän koetti saattoiko ovea avata sen narahtamatta. Ja avattuansa hän pujahti eteiseen, hiipi äänettömästi kuin varjo eteisen läpi, jossa makasi isäntä. Ja sitten hän, herättämättä ketään, aukasi ulko-oven.

Sieltä tuli rakki vastaan venytellen takajalkojaan, mutta ei haukkunut.

Pihalla hän jo liikkui rohkeammin. Hän aukasi tarhan veräjän ja meni kujalle. Toinen lehmistä säikähti, hyökkäsi ylös makuultaan, mutta ei ruvennut pitämään muuta melua. Ja Friida pääsi onnellisesti sille polulle, jota myöten he olivat tulleetkin.

Tultuansa pienen niityn poikki metsään, hän antautui melkeen juoksemaan.

Ja pysähtyi ihan hengästyneenä vasta siinä, missä mäntymetsä vaihtuu korkeaksi koivikoksi sekasin haapojen kanssa.

Siinä hän alkoi kulkea hiljaa.

Kuu paistoi ihan häntä vastaan.

Vielä ei näkynyt jokea. Siinä oli pieni ylennys tiellä, täynnä suurten puiden juuria, jotka kirkkaasti valaistulla polulla esiintyivät niinkuin suonet vanhan ihmisen kädellä.

Sen ylenteen päältä olisi joki näkynyt, siitä ei ollut enää rantaan kuin kivenheitto.

Mutta Friida pysähtyi.

Hän pani molemmat käsivarret silmilleen ja pudisti päätänsä ikäänkuin vapautuakseen omavaltaisista ajatuksista ja säilyttääkseen sen jännityksen, jonka oli lähtiessä omistanut.

—Minähän uskon vaan sitä, mitä minun täytyy uskoa. Minä uskon, että minun vapahtajani Jeesus on kävellyt vedellä ja että hän on moittinut opetuslapsensa uskottomuutta, joka ei voinut tehdä samoin. Ja hän on sanonut: joka uskoo minun päälleni, ne työt, kuin minä teen, hän on myös tekevä, ja vielä suurempia kuin ne ovat, on hän tekevä. Nämät ovat hänen omat sanansa. Minä uskon vaan siihen, mihin minun täytyy uskoa. Minä uskon sinun päällesi, sinä tähti minun elämässäni, minä näen sinut jo, —ota minut vastaan!

Mutta hän ei mennyt eteenpäin.

Häipyen taas omasta ajatuksestaan hän alkoi kuulostella.

Haavanlehtien värinä ei antanut joelta päin mitään kuuloa. Kuitenkin, silloin tällöin taisi erottaa jonkun ohimenevän läiskähtävän äänen, joka samassa muistutti mieleen virran mahtavan ja nopean liikkeen syvässä kuilussansa.

Samassa Friida huomasi, että hän oli päästänyt jännityksensä menemään.

—Ei, ei, ei! Minä en ole hetkeäkään epäillyt! Minä uskon, minä uskon!

Hän koetti jännittyä uudelleen, oikaisihe ja tahtoi mennä eteenpäin. Mutta hänen jalkansa olivat jo kuin maahan kasvaneet väsymyksestä. Ja taas koko hänen ruumistaan puistatti niinkuin vilusta.

Hän kurottautui vaan varpailleen nähdäksensä veden pintaa, mutta sitä ei näkynyt.

—Jos minä nousisin tuolle oksalle, niin varmaan näkisin.

Mutta kun hän vaivalla pääsi polvilleen oksan päälle, taittui se räsähtäen. Friida putosi maahan ja loukkasi polvensa kiveen.

Hänen kasvonsa ensin vääntyivät kivusta, mutta sitten tyyntyivät, ja kyyneleet virähtivät silmistä.

—Miksi oksa ei kestänyt minua? Oliko se liian kuiva? Mutta jos minä putosin siksi, että oksa oli liian kuiva, niin minä vajaan virran pohjaan, siksi, että vesi—

—Ei, ei! Jumala tahtoi vaan rangaista minua epäuskoni tähden, siksi minä putosin.

Ja Friida ei jaksanut enää hallita ajatuksiansa. Ne eivät totelleet häntä itseänsä. Ne tulivat ja menivät omin päin ja seurasivat toisiansa siinä järjestyksessä, missä hän ei olisi tahtonutkaan. Ne olivat yhtäkkiä muuttuneet kuin itsenäisesti eläviksi, ja puhuivat hänelle, hänen itsensä ollessa vaiti.

"Muista Friida, että sinä kuljet jyrkästi vasten virtaa, ainoastaan niin sinä tulet suoraan yli,—muussa tapauksessa virta vie sinut puomuihin ja litistää niitä vastaan niin, ettet pääse irtaantumaan".

Friida jaksoi vapautua tästä ajatuksesta. Mutta toinen alkoi hänessä heti liikkuu, yhtä riippumatta hänen tahdostaan.

"Sinä Friida, kun olet kulkenut virran yli, menet vanhimman veljen luo. Hän nukkuu, eikä aavista mitään. Sinä herätät hänet, ojennat kätes, ja sanot:"—

Mutta määräämättä mitä hän sanoisi, ajatus jätti taas sijaa toiselle ajatukselle:

"Kun sinä olet kerran tämän ihmeen tehnyt, et sinä enää koskaan tarvitse mitään epäillä. Kaikki on sinun käsissäsi. Koko maailma saapi pian tietää sinusta. Toiset uskovat, toiset eivät. Ja sinä tulet joka taholta piiritetyksi kysymyksillä. Mutta sinä vastaat kaikille:"—

Nytkään ei ajatus huolinut määrätä, mitä hän sanoisi, lateli vaan peräkkäin juhlallisia sanoja ilman mitään merkitystä, ja Friidalle oli ainoastaan selvänä hänen asentonsa ja kädenliikkeensä vastatessaan.

Yksi ajatus vajoutui vielä syvempiin erikoisuuksiin Friidan tulevaisuudessa:

"Sinun vaikutuksesi sen jälkeen tietysti muuttuu. Sinä et enää tule kuulumaan nykyiseen seurakuntaasi, vaan vaellat itsenäisesti, ja ihmiset kokoontuvat sinun ympärillesi. Sinä tapaavat siirtolaisvaimon"—

"Varmuuden vuoksi, sanoi keskeyttäen uusi ajatus, sinun pitäisi rukoilla Jumalaa, että hän auttaisi sinua käymään joen yli. Mitä ikinä te pyydätte sen te saatte. Friida, lankee polvillesi, ja rukoile Jumalaa, että hän saattaa sinut yli!"

Tässä Friida heräsi taas itseensä ja hänen sydämensä tykytti ihan pakahtuakseen. Hän ponnisti kaikki voimansa karkoittaakseen omavaltaiset ajatukset.

Kuitenkin,—näistä ajatuksista oli yksi muistuttanut hänelle rukousta; miksi hän ei itse ollut tullut sitä ajatelleeksi? Olihan hän kaikissa asioissaan aina rukoillut, miksi se tuntui niin oudolta ja mahdottomalta tässä asiassa?

Friida nousi seisaalleen, huolimatta kivusta polvessa.

Mutta kun hän vasta alkoi hakea sanoja, joilla olisi lähestynyt Jumalaa, tunsu hän itsensä niin voimattomaksi ja väsyneeksi, ettei hän voinut pysyä seisaallaan.

Hänen täytyi taas istua tiepuoleen ja nojautua kiveen. Väsymys oli tullut niin äkkiä. Hän ei jaksanut pitää käsiänsä ristissä, vaan pani ne kivelle ja laski päänsä niiden päälle.

Tämä lepoasento tuotti hänelle suuren huojennuksen, ja hän tunsu samassa vastustamattoman halun nukkua. Uni ikäänkuin pyysi häneltä vaan pienintäkin suostumuksen merkkiä, niin se olisi siinä hetkessä vienyt hänet tiedottomaksi.

Friida huomasi sen, ja pakotti itsensä valveille.

—Minun täytyy, täytyy voittaa tämä väsymykseni! Minun täytyy saada voimaa! Minun täytyy rukoilla!

Hieno hiki nousi hänen ohimoihinsa ja otsaan, kun hän pakotti itsensä polvilleen. Ja koko hänen ruumiinsa vääntyi kuin tuskasta, kun hän koetti pysytellä koholla. Vähän ajan perästä hiki vuoti virtana hänen kasvoiltansa.

—Miksi minä en osaa rukoilla? Jumalani, Jumalani!

Ja viimeisen tuskallisen ponnistuksen perästä, hän yhtäkkiä katsoi ylös, tyyntyi, ja rauhallinen turvallisuus kuvastui samassa hänen kasvoillaan.

Nyt se oli todellakin taas hän itse, joka saattoi ajatella ja lähestyä Jumalaa. Mikä autuas ja vapaa tunne! Omavaltaiset ajatukset olivat poissa. Kaikki oli jälleen hänen vallassansa. Hän saattoi rukoilla, mitä tahtoi.

Mutta sen sijaan, että hän olisi pyytänyt voimaa ja uskoa, niinkuin oli aikonut, hän, unohtaen oman asiansa, kirkastunein kasvoin rukoili:

—Sinä tiedät, mikä on minun elämäni salaisin ja suurin toivo. Minä en ole koskaan rukoillut sinusta sitä; nyt minä rukoilen: anna minun kerran kuolla sinun kunniaksesi, anna minun kuolla, niinkuin sinun poikasi on kuollut. Minä tahdon kuolla tälle maailmalle. Minä tahdon antaa elämäni veljille! Koko sydämmestäni rukoilen sinua. Ei mikään kärsimys ole minulle liian raskas. Minä en pelkää mitään, vaan olen valmis kaikkeen. Niin, Isä, minä tiedän, että sinä täytät minun rukoukseni ja minä kiitän sinua jo, että minua kuulisit.

Kauemmin hän ei jaksanut olla koholla.

Taas hänen täytyi nojautua kiveä vastaan. Mutta näin hän ei voinut enää rukoilla. Hän saattoi vaan jälleen kuunnella keskenään ristiriitaisia ajatuksiansa, jotka tulivat ja menivät omin päin.

"Miksi sinä et suoraan kysynyt, mikä on Jumalan tahto tässä asiassa?"

"Sinä pelkäsit, että hän olisi vastannut: älä mene virran yli! Ja sinähän tahdot mennä."

"Ei,—ei niin. Jumala on ääneti vaan siksi, että hän koettelee sinun uskoasi. Sinun täytyy ensin uskoa, sitten hän vasta auttaa sinua."

"Sinun pitäisi kuitenkin ensin koettaa. Älä astu veteen suoraan sillalta, siinä on syvä, hyvin syvä. Vaan mene ensin hiekkarannalle viereen ja astu siitä: jos sinä siinä uppootkin, niin ethän kuitenkaan huku."

Friida liikahti tuskasta.

—Mikä, mikä on sinun tahtosi? sai hän vaivalla ajatelluksi. Ja vastauksen hakeminen herätti taas väsymyksen ja vastustamattoman halun nukkua.

—Niin, se on totta, ajatteli hän,—ne töppösethän minun piti Taavetille hankkia.

Hänen haavansa oli todellakin syvä. Beeda ja Agnes odottivat, että minä olisin sanalla pysäyttänyt veren. Kuinka minä sidoinkaan haavan? Kuinka minä todella osasin? Aivan kuin olisin ollut vanha lääkäri. Minä riemuitsin, kun se onnistui. Ensin panin rievun näin pitkinpäin, sitten poikittain jalkarinnan yli. Vedin jokseenkin kireästi. Olisin ehkä voinut vetää vielä kireämpään. Sitten en löytänyt rihmaa ja sidoin langalla, jonka kerin auki sukasta. Olisi tehnyt mieleni suudella hänen päivettynyttä jalkaansa, mutta en tullut sitä tehneeksi.—

Friida torkahti.

Ja samassa hänestä rupesi näyttämään, että pikku Taavetti tuli hänen luokseen ja rupesi puhumaan hänen kanssansa. Hän itse makasi selällään liikkumaton syvällä virran pohjassa. Kuu paistoi ylhäältä, niin että samea vesi oli alas asti kirkastunut vaaleaksi, vihertävän hohtavaksi ja läpinäkyväksi aineeksi, joka nyt liikkui äänetönnä hänen yllensä. Taavetti istui hänen vieresssä pohjakivellä. Ja vaikka se oli pikku Taavetti, niin se oli kuitenkin aika-ihminen, ja saattoi olla yhtä hyvin jokainen muu, jota Friida vaan tuli ajatelleeksi. Sanomaton rauha kuvastui hänen olennostansa, kun hän hellästi hymyillen katseli Friidaan. Hän puhui hänelle rajattomalla ystävyydellä ja luottamuksella, ja Friida tunsu hänet niinkuin

oman itsensä. Ja virran hohtava valo ympäröitsi hänet kaikilta puolin.

—Etkö sinä tuntenut minua maailmassa? Sanoihan minä sinulle selvästi: minkä sinä teet yhdelle näistä pienimmistä, sen sinä teet minulle? Mitäs sinä vielä lisäksi hait?

Ja kun Friida juuri aikoi kurottaa kätensä tämän rajattoman ystävän puoleen ja tunnustaa hänet Ihmisen Pojaksi, hän heräsi.

Hän katsoi hajamielisenä ympärilleen, eikä heti muistanut, missä oli.

Mutta sitten hän havahti. Hän oli selvästi nukkunut kauan, ja hänen oli kylmä. Kuutamovaloon alkoi jo hämmentyä aamun sarastusta.

Mitä oli tämä uni? Täytyikö hänen panna siihen jotain merkitystä? Miksi hän oli ollenkaan nukkunut? Olisiko Jumala tahtonut hänelle osoittaa, että hän tekisi viisaimmin, jos menisi takasia nukkumaan?

Niin, jospa hän sen tekisikin! Jospa hän palaisi takasin torppaan, peittyisi lämpimään vuoteeseen, ummistaisi silmänsä ja unohtaisi kaikki. Ja seuraavasta päivästä alkaen nousisi ihan toisena ihmisenä, ajattelematta ja tietämättä itsestään mitään, jättäisi Beedan ja Agneksen, ja kaikki muut, ja pakenisi yksinäisyyteen, köyhimpiin torppiin, yhä kauemmas ja kauemmas, missä on enin unhotettuja ja hyljättyjä ihmisiä, elääkseen loppumattomassa tasa-arvossa heidän kanssansa, palvellakseen vaan niitä pienimpiä ja pysyäkseen itse näkymätönnä. Aina vaan tuo ainoa ystävä sydämessä, joka eli kaikissa eikä muuta vaatinut kuin altistuvaa rakkautta kaikkiin!

Friida nousi ja alkoi hiljaa kävellä sinnepäin mistä oli tullut.

Sillä puolella taivasta oli aamun valo jo voitolla. Se heitti hienon heijastuksen huurtuneeseen maahan, painautui harmaiden kivien kupeisiin ja väreili lehtipuissa. Yli taivaan laen ylettyi päivän nousua ennustavat säteet. Ne kohosivat kaukaa valon näkymättömästä lähteestä, tunkeutuivat ilmojen halki ja sekoittuivat taivaan sineen. Elämä lähestyy niiden kanssa siellä äänettömyydessä. Kohta, kohta ne herättävät tuulen. Kohta linnut alkavat visertää.—

Kohta ihmiset menevät askareihinsa.

Kohta kaupungissakin heräävät. Kohta uskonveljet kokoontuvat aamurukoukseen. Kohta on pyhityskokous alkamassa.

Ja kaikki kyselevät toisiltansa: oletteko nähneet Friidaa? Missä se rauhan lapsi? Missä meidän uskomme todistaja? Mitä on hän meille valmistanut?

Eikä kukaan tiedä, missä hän on.

Silloin saapuvat Beeda ja Agnes.

Kaikki ympäröivät heitä kysymyksillä:

—Minne olette jättäneet Friidan?

Ja he vastaavat:

—Me tulemme virran toiselta puolen, missä olemme olleet yötä. Siellä Friida sanoi meille: tietäkää, että jos minun on oltava kaupungissa, niin en minä venettä kysy. Sitten hän oli illalla sanonut meille: nukkukaa rauhassa, kaikki on päätetty. Ja yöllä, meidän maatessamme, hän oli lähtenyt torpasta, emme tiedä minne.

He odottavat ja odottavat,—mutta Friida ei tule pyhityskokoukseen.

Hän pysähtyi ja pani tuskissaan molemmat kätensä pääläelle.

—Oletko sinä kävellyt vedellä, minun Vapahtajani?

Samassa hänen silmänsä alkoivat loistaa: hän oikasi ruumiinsa ja jännittyi taas, niinkuin torpasta lähtiessä.

—Sinä olet sanonut: joka uskoo, ne työt kuin minä teen, hän on myös tekevä. Sinut kutsun todistajakseni. Nyt, nyt, minä menen!

Friida samassa kääntyi ja unohtaen kipeän polvensa juoksi joelle päin.

Hän seisahtui hengästyneenä ylänneelle, mikä oli estänyt näkemästä rantaa.

Siinä se virta nyt oli.

Kuu kimelteli vielä sen rauhottomalla kalvolla, joka liikkui nopeasti eteenpäin ja vei muassaan sikin sokin hyppeleviä pikku laineita.

Kun Friida näki virran, alkoi hän hengittää syvään ja pian. Samassa hän meni varmoin askelin alas rantaan.

Hän pysähtyi sille sillalle, jonne venemies oli heidät illalla tuonut, riisui hatun päästänsä ja pani sen maahan. Sitten tuli ihan äärimmäiselle reunalle ja nosti käsivarret silmilleen.

—Isä, minä en tiedä mitään—siunaa veljiä ja sisaria—tapahtukoon sinun tahtosi—

Niin hän astui askeleen ulos sillasta, horjahti eteenpäin ja putosi virtaan.

Vesi hajosi läiskähtäen hänen altansa ja pauhahti sitten umpeen hänen jälkeensä. Virta vei samassa kuohun pois, ja pyörre sekoitti sen muiden laineiden kanssa, jotka kimeltelivät ulompana.

Kaikki oli jälleen hiljaa. Eikä kuulunut kuin aallokon hieno lipinä keskeltä jokea, missä juoksu oli nopein.

Vähän ajan kuluttua Friidan ruumis nousi veden pintaan, kulki jonkun matkaa virran mukana, ja tarttui sitten vaatteista poumuihin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISKOHTALOJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.